

การนำมาตรการลงโทษทางอาญามาใช้กับผู้กระทำความผิด

ด้วยปรากฏการณ์การบุกรุกพื้นที่ทำลายป่าที่ครอบคลุมไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ นับเนื่องมาแต่ในอดีตจนทำให้ระบบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติต้องตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ดังเช่น กรณีไฟไหม้ป่าห้วยขาแข้ง โดยชาวบ้านแนวกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เจตนาเผาป่าเพื่อบุกรุกเป็นที่ทำกินถึง 3 ไร่ตลอด ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2537 เป็นเหตุให้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งถูกไฟไหม้เสียหายอย่างรุนแรง ทั้งหมด 715,000 ไร่ หรือ 41 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง หรือ กรณีที่นายทุนเจตนาทำให้ไม้ยืนต้นตายเองตามธรรมชาติด้วยการสับก้านและใช้สารเคมี รมมือกโชนและแกลนเนตลาตที่โคนต้น ทำให้ป่าห้วยขาแข้ง อ่างทองสองยาง จังหวัด ตาก มีไม้สักและไม้กระยาเลยยืนต้นตายกว่า 12,000 ต้น แล้วขออนุญาตตัด หรือกรณี นายทุนเผาป่าระหว่างเขตติดต่ออ่างแม่ลาน้อยกับอ่างแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้ไม้ยืนต้นตายประมาณ 100,000 ต้น เป็นต้น¹ รัฐได้เล็งเห็นว่าหากปล่อยปละละเลย ให้ปรากฏการณ์การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าและเผาป่ายังคงดำเนินต่อไปเช่นนี้ ไม้และ พื้นที่ป่าจะหมดไปในที่สุด ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของ ประเทศ ตลอดจนอาจเกิดผลกระทบต่อวงจรชีวิตของมนุษย์ ซึ่งจำต้องอาศัยระบบ สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยในการดำรงชีพติดตามมา ดังนั้น รัฐจึงได้ตรากฎหมายหลายฉบับ เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ให้รอดพ้นจากการถูกทำลาย ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ

¹ "ป่าไม้ : การทำลายป่ายังไม่มียะโรมาหยุดยั้งได้." สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538 (มูลนิธิโลกสีเขียว 2538), หน้า 93, 110.

พ.ศ.2504 ฯลฯ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้² โดยใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ หลากรูปแบบ เช่น มาตรการลงโทษ จำคุก ปรับ และ ริบทรัพย์สิน³ ซึ่งเป็นมาตรการทางอาญา และมาตรการอื่น ซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการในเบื้องต้น โดยไม่จำเป็นต้องขออำนาจศาลเพื่อความรวดเร็ว อันได้แก่ มาตรการปกครองมาเป็นกลไกในการลงโทษหรือบังคับแก่ผู้ทะเล่เมิดฝ่าฝืนต่อกฎหมายดังกล่าว

มาตรการทางอาญา มีวิธีการบังคับซึ่งเรียกว่า โทษ มาตรการปกครองก็มีวิธีการบังคับ ซึ่งเรียกว่า การบังคับทางปกครอง หรือในกรณีมาตรการทางแพ่ง ก็มีวิธีการบังคับ เรียกว่า การบังคับทางแพ่ง และทั้งโทษ การบังคับทางปกครอง และการบังคับทางแพ่ง ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของสภาพบังคับของกฎหมาย โดยสภาพบังคับ เป็นปฏิกิริยาทางกฎหมายที่ตอบได้ความประพฤติ ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับทางกฎหมาย สภาพบังคับเป็นสิ่งที่คู่กับกฎหมาย โดยเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน สภาพบังคับทางกฎหมายต่างมีลักษณะ ความมุ่งหมาย และวิธีการบังคับต่าง ๆ แตกต่างกัน โดยสภาพบังคับทางอาญา นอกจากโทษ 5 สถาน อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แล้ว ยังมีวิธีการเพื่อความปลอดภัย

²พนัส ทัศนียานนท์, "กฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ," การสัมมนาการบังคับใช้กฎหมาย ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน, ระหว่าง วันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2538 โรงแรมสยามซิตี้ (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์), หน้า 54.

³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า "โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน"

ซึ่งได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันตัวคนคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 สำหรับสภาพบังคับทางกฎหมายแห่งที่สำคัญที่สุด คือ การบังคับให้คดีใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งครอบคลุมถึงการคืนทรัพย์สิน การใช้ราคาทรัพย์สิน และการชำระค่าเสียหาย ตลอดจนการบังคับให้กระทำการอย่างอื่นด้วย เช่น การลงประกาศหนังสือพิมพ์ของมา เพื่อให้ความเสียหายหมดสิ้นหรือบรรเทาลง⁴

สภาพบังคับทางกฎหมายปกครอง มีลักษณะความมุ่งหมายและวิธีการบังคับแตกต่างจากสภาพบังคับทางกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง โดยสภาพบังคับทางกฎหมายปกครองก็คือ มาตรการปกครองหรือการกระทำทางปกครองนั่นเอง

ข้อแตกต่างระหว่างสภาพบังคับทั้ง 3 ประการดังกล่าว มีดังนี้

1. ลักษณะของสภาพบังคับ สภาพบังคับที่จะตอบได้เอากับผู้ละเมิดกฎหมายปกครองไม่รุนแรงเหมือนกับการตอบได้ผู้ละเมิดกฎหมายอาญา โดยเฉพาะไม่มีการบังคับเอากับชีวิตร่างกายของผู้กระทำผิด ส่วนใหญ่สภาพบังคับในทางปกครอง คล้ายกับสภาพบังคับในทางแพ่ง คือ บังคับเอากับทรัพย์สินหรือเสรีภาพของผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่แตกต่างจากทางแพ่งที่ว่า แทนที่ผู้กระทำผิดหรือผู้ร้องขอให้จัดการบังคับจะเป็นเอกชนและเรียกร้องบังคับเอาเป็นประโยชน์ส่วนตัว ก็กลับเป็นการเรียกร้องเอาเป็นประโยชน์ของรัฐ เช่น สั่งผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติหรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการบุกรุกหรือครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ⁵ ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เป็นต้น

2. ความมุ่งหมายและวิธีการบังคับในทางปกครอง มีขึ้นโดยมุ่งหมายจะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ ข้อนี้จึงแตกต่างจากสภาพบังคับทางแพ่งแต่คล้ายกับความมุ่งหมายของสภาพบังคับในทางอาญา โดยสภาพบังคับในทางปกครอง

⁴วิญญู เครื่องงาม, "กฎหมายกับสภาพบังคับ," กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงสังคม (กรุงเทพมหานคร : ประชาชนการพิมพ์, 2534), หน้า 192-194.

⁵พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 25(1).

มีความมุ่งหมายและวิธีการบังคับที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในทันใด คือ บังคับเอากับ ผู้ละเมิดได้รวดเร็วว่องไว มีทั้งปราบ (offend) ความผิดที่ทำมาแล้วเสียหายแล้ว และปราบ (defend) ไม่ให้ความผิดหรือความเสียหายลุกลามต่อไปอีก เจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับการไปก่อนได้ เช่น การยึดใบอนุญาต การถอนใบอนุญาต ซึ่งเจ้าพนักงาน เป็นผู้ออกใบอนุญาต โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการปกครอง เมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตกระทำความผิด ก็จะถูกยึดหรือเพิกถอนใบอนุญาตเสีย หากผู้นั้นยังฝ่าฝืน กระทำต่อไป ทั้งที่ไม่มีใบอนุญาต ก็จะเข้าลักษณะการกระทำความผิดอื่น ซึ่งมักมีโทษ ทางอาญา เช่น จำคุก เป็นต้น⁶ หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ทำไม้ตาม มาตรา 11 หรือ ผู้ได้รับอนุญาตให้แปรรูปไม้ตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ฝ่าฝืน หรือ ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือข้อกำหนดที่ให้ปฏิบัติ เพิ่มเติม ตามมาตรา 58 นอกจากจะต้องถูกพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตตาม มาตรา 59 และมาตรา 61 ตามลำดับแล้ว ยังต้องถูกลงโทษตามมาตรา 73 ทวิ อีกส่วนหนึ่งด้วย

8.1 แนวความคิดที่นำเอาโทษทางอาญามาใช้กับผู้ทำอาชญา

ในปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลก เริ่มให้ความสนใจและความสำคัญในการ นำมาตรการทางอาญามาพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ ต่างเห็นกันว่า มาตรการอื่น ๆ ไม่สามารถนำมาแก้ปัญหานี้ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะไม่สามารถหยุดยั้ง ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน มาตรการอาญาที่นำมาใช้ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม เริ่มเป็นที่นิยมอย่างมากในประเทศกลุ่มประชาคมยุโรป (Council of Europe) สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และเยอรมัน เป็นต้น นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการป้องกันอาชญากรรมและการยุติธรรมแห่งสหประชาชาติ (U.N. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) ยังได้บรรจุ

⁶ วิชาญ เกรื่องาม, "กฎหมายกับสภาพบังคับ," หน้า 196.

เรื่องการนำมาตรการทางอาญามาใช้ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าศึกษาวิเคราะห์ทั้งในการประชุมกรมวิชาการเอง และในการประชุมใหญ่ระดับโลกทางอาญากรรม (U.N. Crime Congress) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่ประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศต่าง ๆ ดังกล่าว และสหประชาชาติ ต่างมีแนวคิดว่าการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่เดิมไม่ใช่เรื่องร้ายแรง เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าหรือการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ เพราะถือว่าทรัพยากรธรรมชาติยังไม่ถึงขั้นเสื่อมโทรมหรือมีมลพิษจนถึงจุดวิกฤติ ผู้ที่ทำลายป่ายังไม่คิดว่าการกระทำของเขาก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ แต่ในปัจจุบันปฏิกิริยาของสังคมในประเทศดังกล่าวและสหประชาชาติเปลี่ยนไปโดยมองว่า ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นความผิดโดยเจตนาร้าย (Mens rea) ในตัวเอง (Mala in se) โดยสังคมมองว่าเป็นเรื่องเลวร้าย สังคมเห็นควรประณามและลงโทษ มิใช่เป็นความผิดที่นโยบายของรัฐและกฎหมายถือเอาว่าเป็นความผิด (Mala prohibita) อีกต่อไป การทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม จึงถือเป็นอาญากรรมหรือที่เรียกว่า อาญากรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Ecology Crime หรือ Eco Crime) ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้อย่างแข็งขันในสหรัฐอเมริกา คือ นายริชาร์ด ทอร์นเบอร์ก (Richard Thornburg) อัยการสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ บุช โดยมีแนวคิดเปรียบเทียบบสภาพแวดล้อม เป็น Living Thing คือสิ่งมีชีวิตซึ่งไม่ใช่สิ่งมีชีวิตตามธรรมดา แต่เป็นสิ่งมีชีวิตที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในจักรวาล เพราะเป็นแหล่งกำเนิดและที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ดังนั้น หากใครก็ตามที่ทำอันตรายก่อให้เกิดความเสียหายกับสิ่งมีชีวิตอันยิ่งใหญ่นี้ จึงมีความชอบธรรมอย่างยิ่งที่จะใช้กฎหมายอาญาเข้าดำเนินการแก่คนที่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตอันนี้ แนวคิดการนำเอามาตรการทางอาญามาใช้อย่างเต็มที่กับผู้ทำลายสภาพแวดล้อม ได้รับการยอมรับอย่างมากในสหรัฐอเมริกาจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นศาล สถานนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารหรือประชาชน?

⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, "บทบาทอัยการในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม," วารสารกฎหมายสิ่งแวดล้อม ศูนย์กฎหมายและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มกราคม 2538) : 58-65.

แนวคิดในการนำมาตรการอาญามาใช้กับสิ่งแวดล้อม (Eco Crime) นี้ ศาลสหรัฐฯ ได้นำไปปฏิบัติ โดยยกเว้นกฎหมายพื้นฐานบางประการของกฎหมายอาญา เช่น หลักการที่ว่าการกระทำความผิดต้องมีเจตนาร้าย (Mens rea) ซึ่งหมายถึงสภาพจิตใจที่น่าตำหนิของผู้กระทำความผิด อันได้แก่ เจตนาข่มเถิงเห็นผลหรือเจตนาประสงค้ต่อผลหรือประมาท ก็ได้รับการผ่อนคลายลง แม้ว่าการกระทำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่ถึงระดับประมาทหรือเจตนาในมาตรฐานเดิม ศาลก็ลงโทษและลงโทษผู้รับผิดชอบ นิติบุคคลหรือผู้บริหารที่สร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม ด้วยการจำคุกจริง ๆ ตาม Sentencing Guidelines ไม่มีการลดหย่อนโทษ ไม่มีการพักการลงโทษหรือการรอลงอาญา และในกฎหมาย Clean Water Act ก็มีโทษรุนแรง โดยบัญญัติให้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง จำคุก 3 ปี และปรับวันละห้าหมื่นเหรียญสหรัฐ แต่ถ้าเป็นกระทำความผิดรุนแรง (Felony) เช่น เป็นกรณีจงใจที่จะกระทำหรือจงใจที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย จำคุก 15 ปี และปรับสองแสนห้าหมื่นเหรียญ หากผู้กระทำเป็นบุคคลธรรมดา และปรับหนึ่งล้านเหรียญ สำหรับนิติบุคคลเป็นผู้กระทำ⁸

แต่กฎหมายที่เกี่ยวกับป่าไม้ของไทย มิได้มีวัตถุประสงค์ให้นำมาตรการทางอาญา มาใช้บังคับโดยตรง แต่จะนำมาใช้เป็นเพียงมาตรการเสริม โดยโทษทางอาญาที่นำมาใช้ มักจะมีลักษณะ เป็นการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน หรือไม่ดำเนินการตามกฎหมายขั้นตอนที่รัฐกำหนดหรืออนุญาตให้ดำเนินการ ฯลฯ ความผิดทางอาญา ในลักษณะเช่นนี้ เรียกในเชิงวิชาการว่า "Regulatory Offence" กล่าวคือ เป็นความผิดเพราะมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำลักษณะนี้เป็นความผิด แต่มิใช่เป็นความผิดอาญาที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in se) ที่เป็นพฤติกรรมอันละเมิดกฎหมายของสังคมอย่างร้ายแรงที่สังคมควรจะประณามและสังคมควรใช้กลไกในการควบคุมสังคมที่มีความร้ายแรงที่สุดมาลงโทษ⁹ ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มประชาคมยุโรป

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

มาตรการลงโทษที่ดูน่ามาระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ของไทยข้างต้น ปรากฏให้เห็นหลายลักษณะ ดังเช่น มาตรการอาญา ซึ่งประกอบด้วยโทษจำคุก ปรับ และริบทรัพย์สิน รัฐได้เล็งเห็นว่ามาตรการทางอาญานั้นเป็นมาตรการที่สำคัญของรัฐ ในการระงับปราบปรามการทำลายป่าไม้เพื่อบังคับกับผู้กระทำความผิดให้ได้รับผลร้ายดังกล่าว มาแล้วในบทที่ 1 ซึ่งเห็นได้ว่าขณะนี้มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจนเหลือป่าไม้อยู่ไม่มากนัก แม้ในปัจจุบันก็ยังมิยุติเป็นผลกระทบระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ทำให้เสียความสมดุลย์ เกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ อย่างรุนแรงและต่อเนื่อง จึงบ่งชี้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาก ทั้งที่การทำลายป่าไม้อันเป็นความผิดที่สำคัญที่มีผลรุนแรงต่อสภาพป่าไม้ในกฎหมายเกี่ยวกับ ป่าไม้ ไม่ว่าจะในเรื่องการทำไม้หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้าม หรือ เรื่องการแปรรูปไม้ หรือการมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง หรือมีไม้หวงห้ามที่ยังมิได้ แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 69 ตามลำดับ ซึ่งข้อมมีโทษตามมาตรา 69 มาตรา 73 กิติ หรือกรณีบุกรุกป่าตามมาตรา 54 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่งมีโทษตาม มาตรา 72 ตริ หรือบุกรุกป่าสงวน ตามพระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ.2507 มาตรา 14 ซึ่งข้อมมีโทษตามมาตรา 31 กิติ ส่วนแล้วแต่มีโทษรุนแรงมากทั้งสิ้น โดยเฉพาะปัจจุบัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาแล้วถึง 7 ครั้ง เกือบทุกครั้งก็จะมีการเพิ่ม อัตราโทษรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ดังเช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มีการแก้ไขเพิ่มเติม โทษถึง 4 ครั้ง ตามลำดับ ดังนี้

ครั้งแรก แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2503

ครั้งที่สอง แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2518

ครั้งที่สาม แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2522 และ

ครั้งที่สี่ แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2525

ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยกำหนดโทษรุนแรงอย่างหนักถึง 2 ระดับ คือ เรื่องทำไม้หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้าม หรือเรื่องการแปรรูปไม้หรือ การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองหรือมีไม้หวงห้ามที่ยังไม่แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตตามนัยมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 ตามลำดับดังกล่าว ปรากฏว่า มีโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 73 และมาตรา 69 ตามลำดับ

เช่นกัน ซึ่ง ในกรณีปกติมีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และ ในกรณีเหตุฉกรรจ์มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองแสนบาท หรือกรณีบุกรุกทำลายป่าหรือบุกรุกครอบครองป่า ตามมาตรา 54 มีโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 72 ตรี รุนแรงอย่างหนักถึง 2 ระดับ คือ ในกรณีปกติธรรมดา มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ในกรณีเหตุฉกรรจ์มีโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปีและปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท¹⁰ หรือกรณีการบุกรุกป่าสงวนฯ ก็ทำนองเดียวกัน ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติถึง 2 ครั้ง และก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ทุก 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2522 และครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมโทษโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2528 ซึ่งในปัจจุบันการบุกรุก

10- เหตุฉกรรจ์ในมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 บัญญัติว่า

"ในกรณีความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าไม้ที่มีไว้ในครอบครองเป็น

(1) ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือ

(2) ไม้อื่น เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกัน

เกินยี่สิบตันหรือท่อนหรือรวมปริมาตรไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร"

- เหตุฉกรรจ์ในมาตรา 72 ตรี บัญญัติว่า "ในกรณีความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าได้กระทำ เป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่"

- เหตุฉกรรจ์ในมาตรา 73 บัญญัติว่า "ในกรณีความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าการกระทำผิดนั้นเกี่ยวกับ

(1) ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือ

(2) ไม้อื่น เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกัน

เกินยี่สิบตันหรือท่อนหรือรวมปริมาตรไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร หรือไม้ที่ได้แปรรูปแล้วรวมปริมาตรไม้เกินสองลูกบาศก์เมตร"

ป่าสงวนเป็นความผิดตามมาตรา 14 และรับโทษตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยกรณีปกติผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปีและปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท แต่ในกรณีเหตุฉกรรจ์มีโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท¹¹ และกรณีบุกรุกป่าสงวนฯ นี้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดและบริวารออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย ซึ่งการเพิ่มโทษตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาตินี้ ก็เพื่อให้สอดคล้องกับการเพิ่มโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า รัฐได้แก้ปัญหาด้วยการใช้มาตรการปราบปรามในทางอาญาเป็นหลัก โดยใช้มาตรการปกครองเป็นตัวเสริมเท่านั้น มิได้มีการใช้มาตรการป้องกันในทางอาญาแต่อย่างใด

เมื่อกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วเช่นนี้ ดังนั้น ในชั้นนี้จะได้พิจารณาถึงมาตรการอาญาในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้เฉพาะที่ถือว่าสำคัญ มีผลกระทบโดยตรงกับสภาพป่าไม้ ทำให้สูญเสีย ไม้และพื้นที่ป่ามากที่สุด ส่วนมาตรการปกครองซึ่งเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดหรือผู้เกี่ยวข้องได้ในทันทีทันใดโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลจะได้พิจารณาเมื่อถึงหัวข้อ 3.2 สำหรับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้กับผู้กระทำความผิด มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ก็จะได้พิจารณากล่าวถึงในหัวข้อ 3.3 เป็นลำดับไป

¹¹ เหตุฉกรรจ์ในมาตรา 31 วรรคสอง บัญญัติว่า "ในกรณีความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินสิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่

(1) ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ตะเคา หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ

(2) ไม้อื่น เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกัน เกินยี่สิบตันหรือท่อนหรือรวมปริมาตร ไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร หรือ

(3) ต้นน้ำลำธาร"

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งจะศึกษาถึงมาตรการอาญาในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้เฉพาะที่ถือว่าสำคัญและมีผลกระทบโดยตรงกับสภาพป่าไม้ ทำให้สูญเสียไม้และพื้นที่ป่ามากที่สุดเท่าที่

จากการตรวจสอบกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ พบว่ามุ่งควบคุมการกระทำของมนุษย์ที่กระทำกับไม้พืชพรรณในป่าและพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ เฉพาะการกระทำที่สำคัญที่สุดใน 3 ลักษณะคือ

1. การครอบครองไม้และพื้นที่ป่า หรือป่าสงวนฯ
 - 1.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา
 - 1.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ
 - 1.3 ไม้หวงห้ามที่เป็นต้นหรือท่อนหรือที่แปรรูปแล้ว
 - 1.4 พื้นที่ป่า
2. การทำไม้และการแปรรูปไม้
 - 2.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา
 - 2.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ
 - 2.3 ไม้หวงห้ามที่เป็นต้นหรือท่อนหรือที่แปรรูปแล้ว
 - 2.4 พื้นที่ป่า
3. เสาป่า
 - 3.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา
 - 3.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ
 - 3.3 ไม้หวงห้ามที่เป็นต้นหรือท่อนหรือที่แปรรูปแล้ว
 - 3.4 พื้นที่ป่า

ขอแยกพิจารณาเรียงลำดับไปดังนี้

1. การครอบครองไม้และพื้นที่ป่า มีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้บัญญัติเกี่ยวกับการครอบครองที่ถือว่าเป็นความผิดและมีโทษ คือ การครอบครองไม้และการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ

ก. การครอบครองไม้ กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งประสงค์จะควบคุมการกระทำในลักษณะการครอบครองไม้ใน 4 เรื่อง คือ การครอบครองไม้แปรรูปหวงห้าม

ตามมาตรา 48 และมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 การครอบครองไม้หวงห้ามไว้ในสถานที่ที่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา 51 การครอบครองไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูป ตามมาตรา 69 และการครอบครองไม้หวงห้ามซึ่งตนรับไว้ด้วยการช่วยซ่อนเร้น จำหน่าย หรือพาเอาไปเสีย ทั้งที่รู้ว่าเป็นไม้ที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามมาตรา 70 จะได้พิจารณาไป ตามลำดับ ดังนี้

1. การครอบครองไม้แปรรูปหวงห้าม มีพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 48 บัญญัติว่า

"ภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ห้ามมิให้ผู้ใดแปรรูปไม้ ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ตั้งโรงค้ำไม้แปรรูป มีไม้สักแปรรูป ไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง หรือมีไม้ชนิดอื่นเป็นจำนวนเกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร ไว้ในครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต

เพื่อประโยชน์แห่งความในวรรคหนึ่ง ไม้ซุงหรือไม้ท่อนที่จมอยู่ในแม่น้ำ ลำคลอง ในรัศมีห้าสิบเมตรของบริเวณที่ทำการแปรรูปไม้หรือไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ให้สันนิษฐานว่าเป็นไม้ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ที่มีโรงงานอยู่ในบริเวณนั้น

ความในวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการกระทำแก่ไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรด้วย"

มาตรา 48 มีถ้อยคำที่เกี่ยวข้องอันควรพิจารณา คือ

ก) เขตควบคุมการแปรรูปไม้ ในปัจจุบันรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศให้ทุกจังหวัดในราชอาณาจักรไทยเป็นเขตควบคุมการแปรรูปไม้มาตั้งแต่ พ.ศ.2499¹² แล้ว

¹²ดูประกาศกระทรวงเกษตร เรื่อง กำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2499, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 94 วันที่ 13 พฤศจิกายน 2499.

ข) แปรรูป มีบัญญัติไว้ในมาตรา 4(3) ว่า
"หมายความว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ไม้ ดังนี้

1) เลื่อย ผ่า ถาก ขุด หรือกระทำด้วยประการ
อื่นใดแก่ไม้ให้เปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิม นอกจากการลอกเปลือกหรือตกแต่งอันจำเป็น
แก่การชักลาก

2) เผลอ อบ บด หรือกระทำด้วยประการอื่นใดแก่
ไม้ให้เปลี่ยนแปรสภาพไปจากเดิม เพื่อถื่อวัตถุธาตุหรือผลพลอยได้จากไม้นั้น"

ค) ไม้แปรรูป ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 4(4) ว่า
"หมายความว่า ไม้ที่ได้แปรรูปแล้วและหมายความรวมถึงไม้ที่อยู่ใน
สภาพพรางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างอันไม่ชอบ
ด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไป หรือที่ผิดปกติวิสัย หรืออยู่ในสภาพเป็น
เครื่องใช้ที่ไม่ชอบด้วยลักษณะของเครื่องใช้ที่ใช้เป็นปกติในท้องที่นั้น หรือ
ที่ผิดปกติวิสัย

ไม้ที่อยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ ทั้งนี้
ตลอดเวลาที่อยู่ในสภาพเช่นนั้น รวมทั้งไม้ที่เคยอยู่ในสภาพดังกล่าวและผู้
ครอบครองพิสูจน์ได้ว่าได้เคยมีสภาพเช่นนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีสำหรับ
ไม้อื่นที่มีไซไม้สัก¹³ และห้าปีสำหรับไม้สัก มิให้ถือว่าเป็นไม้แปรรูป"

ง) โรงงานไม้แปรรูป ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 4 (13)
ว่า "หมายความว่า โรงงานหรือสถานที่ใดซึ่งจัดขึ้นไว้เป็นที่ทำการแปรรูปไม้ รวมถึง
บริเวณโรงงานหรือสถานที่นั้น ๆ ด้วย"

¹³กฎหมายเกี่ยวกับป่า ไม้ฉบับเก่า เรียกไม้อื่นทุกชนิดที่มีไซไม้สักว่า
"ไม้กระยาเลย" ซึ่งในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ในปัจจุบัน ไม่มีคำว่าไม้กระยาเลยแล้ว
แต่หันไปใช้คำว่า "ไม้อื่นที่มีไซไม้สัก" หรือ "ไม้หวงห้ามธรรมดานอกจากไม้สัก"
อย่างไรก็ดี คำว่า "ไม้กระยาเลย" ก็ยังนิยมใช้กันในวงการค้าไม้และตลาดไม้อยู่

จ) โรงค้าไม้แปรรูป ไม้มีบัญชีไว้ในมาตรา 4(14) ว่า "หมายความว่า สถานที่ค้าไม้แปรรูปหรือที่มีไม้แปรรูปไว้เพื่อการค้า รวมถึงบริเวณ สถานที่นั้น ๆ ด้วย"

นอกจากบทบัญญัติในมาตรา 48 และคำวิเคราะห์ศัพท์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีบทบัญญัติในมาตรา 50 เป็นบทยกเว้นมาตรา 48 กล่าวคือ การแปรรูปไม้หรือการมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองตามมาตรา 50 นี้ ไม่ต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 48 ซึ่งมาตรา 50 บัญญัติว่า

"บทบัญญัติแห่งมาตรา 48 มิให้ใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การกระทำเพียงเลื่อย ตัด ลิด ขุด หรือตากซ้อไม้ เพื่อทำเป็นซุง ท่อนไม้ เหลี่ยมโกสณ มาดเรือโกสณ เสาดากหรือหมอนรดหรือเพื่อทำไม้พื้นหรือทำไม้เสาถ່านหรือเลื่อยผ่าเพียงเพื่อความจำเป็นในการชักลาก ในเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ระบุไว้ในใบอนุญาตทำไม้ให้กระทำการนั้น ๆ ได้ และผู้รับอนุญาตได้กระทำการนั้น ๆ ก่อนนำไม้เคลื่อนที่จากบริเวณตอ
- (2) การแปรรูปไม้ที่แปรรูปมาแล้วจากไม้ซุงหรือไม้ท่อนที่มีไซ้เพื่อการค้า
- (3) การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีไซ้เพื่อการค้า โดยมีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้ทั้งนั้นมาโดยชอบด้วยพระราชบัญญัตินี้
- (4) การแปรรูปไม้หรือมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีไซ้ไม้หวงห้าม
- (5) การแปรรูปไม้ โดยใช้แรงงานคนที่มีไซ้เพื่อการค้า จากไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูป โดยมีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้ทั้งนั้นมาโดยชอบด้วยพระราชบัญญัตินี้"

หลักเกณฑ์ที่จะถือว่าเป็นการแปรรูปไม้ตามมาตรา 48 และมาตรา 4 (3) จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ประการใดประการหนึ่งใน 2 ประการนี้เท่านั้น จึงจะถือว่าเป็นการแปรรูปไม้ คือ

1. ประการแรก การกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิม ได้แก่ การเลื่อย การตัด การลิด การผ่า การขุด ฯลฯ ซึ่งเมื่อทำกับไม้แล้วมีผลทำให้ไม้นั้นเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนขนาดไปจากเดิม แต่ด้ามี "การกระทำเพียงเลื่อย ตัด ลิด ขุด หรือดากซ้อมไม้เพื่อทำเป็นซุง ท่อนไม้ เหลี่ยม โกลน มาด เรือ โกลน เสา ดาก หรือหมอนรด หรือเพื่อทำไม้พื้น หรือทำไม้เฝ้าด้าน หรือเลื่อยผ่าเพียงเพื่อความจำเป็นในการชักลาก ในเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ระบุไว้ในใบอนุญาตทำไม้ให้กระทำการนั้น ๆ ได้ และผู้รับอนุญาตได้กระทำการนั้น ๆ ก่อนนำไม้เคลื่อนที่จากบริเวณต่อไม้" ย่อมเข้าข้อยกเว้น ไม้ถือว่าเป็นการ "แปรรูปไม้" ตามมาตรา 50 (1) ซึ่งเป็นข้อยกเว้นมาตรา 48 หรือ

2. ประการที่สอง การกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนแปรสภาพไปจากเดิมเพื่อถ้าวัดดูธาตุ¹⁴ หรือผลพลอยได้จากไม้ นั้น การกระทำตามข้อนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนขนาดไม้ดังประการแรก ด้วยการเผา อบ บด หรือกระทำด้วยประการอื่นใดแก่ไม้ ดังนั้น การเผาไม้เพื่อทำเป็นถ่าน จึงอยู่ในความหมายว่าเป็นการ "แปรรูปไม้" เพราะเป็นการทำไม้ให้เป็นถ่าน ซึ่งผู้เผาประสงค์จะถือเอาถ่านอันเป็นวัตถุดิบ ตามมาตรา 4 (3) แต่ถ่านที่ได้จากการเผาไม้ ไม่ใช่ "ไม้แปรรูป" ตามมาตรา 4 (4) เพราะไม่ได้เหลือสภาพไม้อยู่อีกแต่อย่างใด¹⁵ การ

¹⁴ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 798/2511 ถ่านเป็นวัตถุดิบที่ได้จากการเอาไม้ไปเผาหรืออบ ไม่มีสภาพเป็นไม้ จึงไม่เป็นไม้แปรรูปตามความหมายในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 แต่การเผาถ่านถือว่าเป็นการแปรรูปไม้ ตามมาตรา 4 (3) แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484

¹⁵การขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปและโรงค้ำไม้แปรรูป ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 25 พ.ศ.2519 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 93 ตอนที่ 152 วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2519 และข้อกำหนดว่าด้วยการแปรรูปไม้ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2520 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 94 ตอนที่ 9 วันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2520.

นำไม้เข้าอบในโรงอบไม้ เมื่อนำออกมาที่ยังคงสภาพอยู่ตามเดิม ไม่เป็นการแปรรูปไม้ แต่การอบไม้ให้แตกละเอียด เช่น อดไม้จันทร์หอม เป็นการแปรรูปไม้ ตามมาตรา 4 (3)

จากคำวิเคราะห์ศัพท์ตามมาตรา 4 (4) ทำให้คำว่า "ไม้แปรรูป" จะต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดใน 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ลักษณะแรก เป็นไม้ที่ผ่านการแปรรูปมาแล้วตามมาตรา 4 (3) เช่น ไม้กระดาน ไม้เหล็ยม เป็นต้น ยกเว้นถ่านไม้ ไม่มีลักษณะไม้เหลืออยู่ แม้จะเป็นการแปรรูปไม้ แต่ก็มีใช้ไม้แปรรูปดังกล่าวข้างต้นแล้ว

ลักษณะที่สอง ไม้ที่อยู่ในสภาพพรางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้าง หรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างอันไม่ชอบด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไป หรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างที่ผิดปกติวิสัย เช่น ภูพื้นบ้าน 2 ชั้น ตึฟ้า 2 ชั้น มีเสามากผิดปกติ จะเห็นได้ว่าไม้ ดังกล่าวจะอยู่ในสภาพที่เป็นสิ่งปลูกสร้าง แต่แท้จริงเป็นการพราง บุคคลภายนอก และมีได้งานจะให้เป็นสิ่งปลูกสร้างแต่อย่างใด กฎหมายถือว่าไม้ ที่ประกอบกันอยู่เป็นสิ่งปลูกสร้างนี้เป็นไม้แปรรูป ต้องอยู่ในบังคับมาตรา 48 มาตรา 50 การมีไว้ในครอบครองดังกล่าวจึงต้องมีใบอนุญาต มิฉะนั้นเป็นความผิด

ลักษณะที่สาม ไม้ที่อยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ที่ไม่ชอบด้วย ลักษณะของเครื่องใช้ที่ใช้เป็นปกติในท้องที่นั้นหรือที่ผิดปกติวิสัย เช่น เติงนอนทำขนาดใหญ่ แล้วใช้ไม้พู่หนาผิดปกติธรรมดา ซึ่งต้องดูเจตนาของผู้ครอบครองเครื่องใช้ดังกล่าวประกอบ นอกเหนือจากการเป็นเครื่องใช้ที่ไม่ปกติในท้องที่หรือปกติวิสัยแล้ว ต่างจากลักษณะที่สอง ข้างต้นตรงที่มีได้อยู่ในสภาพพรางเท่านั้น และถ้าผู้ครอบครองเจตนาถือเอาอย่างเป็น เครื่องใช้ ก็ไม่เข้าข่ายเป็นไม้แปรรูป อันจะต้องขออนุญาตมีไว้ในครอบครองตามมาตรา 48 แต่อย่างใด

ลักษณะที่สี่ ไม้ที่เคยเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้ว ดูกร่อน ถ้าอายุของสิ่งปลูกสร้างหรืออายุของเครื่องใช้ก่อนร่อนไม่เกิน 5 ปี สำหรับ ไม้สัก และไม่เกิน 2 ปีสำหรับไม้ชนิดอื่นที่มีใช้ไม้สัก ไม้ที่ร่อนออกมดังกล่าวย่อมเป็น "ไม้แปรรูป"

คำว่า "โรงงานแปรรูปไม้" จะต้องเป็นสถานที่ที่ทำการ แปรรูปไม้ในลักษณะถาวร มิใช่เป็นการทำเฉพาะคราวใดคราวหนึ่ง โดยพิจารณาจาก

เจตนาของผู้ก่อตั้งเป็นหลัก การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ นอกจากต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 แล้ว ยังต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 อีกด้วย เมื่อเป็นโรงงานแปรรูปไม้โดยชอบด้วยกฎหมาย การแปรรูปไม้ไม่ว่าจะเป็นไม้หวงห้ามหรือไม่ ก็ต้องขออนุญาตอีกชั้นหนึ่งด้วย เช่น ไม้ที่มิใช่ไม้หวงห้ามอันได้แก่ ไม้ยางพารา เป็นต้น แต่การแปรรูปตามปกติที่มีไม้หวงห้าม¹⁶ ซึ่งมีใช้ในโรงงานแปรรูปไม้ ไม่ต้องขออนุญาตแต่อย่างใด เพราะได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับอนุญาตตามมาตรา 50 (4) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1221/2523)¹⁷

คำว่า "โรงค้ำไม้แปรรูป" ผู้ค้าจะต้องทำเป็นอาชีพ การค้าก็อาจเป็นการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนก็ได้ ไม่เฉพาะต้องขายไม้เพียงอย่างเดียว ผู้ทำการค้ำไม้แปรรูปมี 2 พวก โดยพวกแรกเป็นเจ้าของหรือผู้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ (โรงเลื่อย) พวกนี้เนื่องจากมีใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้แล้ว ก็ไม่ต้องไปขออนุญาตทำการค้ำไม้แปรรูปอีก (กฎกระทรวง ฉบับที่ 25 พ.ศ. 2519 ข้อ 5) อีกพวกหนึ่ง โรงค้ำไม้แปรรูปรับซื้อไม้แปรรูปแล้วมาจำหน่ายไม่มีโรงงานแปรรูปไม้ของตนเอง

¹⁶หากกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ระบุคำว่า ไม้หวงห้ามไว้โดยมิได้ระบุว่าเป็น ไม้หวงห้าม ประเภท ก. หรือประเภท ข. ย่อมหมายถึงไม้หวงห้ามทั้ง 2 ประเภท นั้นเอง อนึ่ง จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้กำหนดไม้เป็น 2 จำพวก คือ "ไม้หวงห้าม" และ "ไม้ที่มีไม้หวงห้าม" หรืออาจเรียกว่า "ไม้นอกหวงห้าม" หรือ "ไม้นอกประเภท" ซึ่งไม้ใดมิใช่ไม้หวงห้าม จะไม่มีปรากฏในบัญชีไม้หวงห้ามประเภท ก. และประเภท ข. ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530 เช่น ไม้ยางพารา ไม้จ้าว ไม้ไผ่ ไม้ยูคาลิปตัส ไม้กะถินณรงค์ เป็นต้น

¹⁷จำเลยตั้งโรงงานแปรรูปไม้ยางพาราที่มีไม้หวงห้ามด้วยเครื่องจักรเพื่ออุตสาหกรรมทำถังไม้ โดยได้รับอนุญาตจากกระทรวงอุตสาหกรรมแล้ว แต่เมื่อมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ แม้ไม้ที่นำมาแปรรูปมิใช่ไม้หวงห้ามก็ตาม จำเลยก็ต้องมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ

กฎหมายป่าไม้จึงต้องเข้ามาควบคุม โดยต้องมีใบอนุญาตค้าไม้ เพื่อป้องกันมิให้ไปนำ ไม้แปรรูปที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ไม้เถื่อน) มาจำหน่าย

คำว่า "การครอบครองไม้แปรรูป" ไม่มีบัญญัติ ความหมายไว้ ในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ จึงต้องพิจารณาคำว่า "ครอบครอง" ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 มาตรา 1368 ดังนี้

ก. มาตรา 1367 บัญญัติว่า "บุคคลใดยึดถือทรัพย์สิน โดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง" หมายถึง การที่ บุคคลมีไม้ไว้ในครอบครองด้วยการยึดถือไม้นั้นไว้เองโดยเจตนายึดถือเพื่อตน เช่น การที่ บุคคลใดมีไม้แปรรูปอยู่ได้ณบ้านภายในรั้วบ้าน ต้องถือว่าเจ้าของบ้านเป็นผู้ครอบครอง ในไม้แปรรูปนั้น

ข. มาตรา 1368 บัญญัติว่า "บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิ ครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้" หมายความว่า บุคคลนั้น ๆ ให้บุคคลอื่นยึดถือไม้นั้นไว้ แทนตน ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 865-866/2505 ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยทั้งสองรับจ้าง นายพุงชนไม้ของกลาง ภายหลังส่งไม้แล้ว เข้าพนักงานจับจำเลยทั้งสองได้ แต่ยังคงจับ นายพุงไม้ไม่ได้ วินิจฉัยว่ารูปคดีเป็นเรื่องนายพุงจ้างจำเลยบรรทุกไม้ไปเท่านั้น ไมถือว่าจำเลยร่วมมีไม้ไว้ในความครอบครองแต่อย่างใด และศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็น บรรทัดฐานแล้วในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2504 ว่า พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ไม่ได้ ประสงค์ถึงกับว่าจะให้ผู้รับจ้างขนส่ง ต้องได้รับอนุญาตฐานมีไม้ไว้ในครอบครองด้วย กล่าวคือ ในการขนย้ายไม้ตามคำสั่งของเจ้าของนั้น ตามกฎหมายป่าไม้ก็ยังถือว่า เจ้าของเป็นผู้ยึดถือครอบครองอยู่ จำเลยทั้งสองจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 48

บัดนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3345/2535 วินิจฉัยว่า คำว่า "ครอบครอง" ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มีความหมายกว้างกว่าคำว่า "สิทธิ ครอบครอง" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำว่า "ครอบครอง" หมายความว่า รวมถึงครอบครองเพื่อตนเองและครอบครองแทนผู้อื่นด้วย การที่จำเลยครอบครองไม้ไว้ใน ฐานะถูกจ้างหรือผู้รับจ้างเพื่อนำส่งโรงเลื่อย จึงเป็นความผิดฐานร่วมกันมีไม้หวงห้าม อันยังมีได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต จึงเป็นความผิดตามมาตรา 69 มาตรา 73 (เท่ากับว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3345/2535 ทับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 865-866/

2505 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2504 และถือว่าการกระทำของผู้รับจ้างหรือลูกจ้าง เป็นการร่วมกระทำความผิดกับผู้ว่าจ้างหรือนายจ้างด้วย)

การครอบครองไม้แปรรูปตามมาตรา 48 วรรคแรก แยกพิจารณาได้เป็น 2 อย่าง คือ การครอบครองไม้สักแปรรูป และการครอบครองไม้แปรรูปชนิดอื่นที่มีไซ้ไม้สัก ดังนี้

ก. การครอบครองไม้สักแปรรูป การมีไม้สักแปรรูปไม่ว่าจะมีจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ข. การครอบครองไม้แปรรูปชนิดอื่นที่มีไซ้ไม้สัก หากมีจำนวนเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร ไว้ในครอบครอง ก็ต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่นกัน

การครอบครองไม้แปรรูปตามมาตรา 48 วรรคแรก มีข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 50 (3) (4) คือ

ก. การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีไซ้เพื่อการค้า โดยมีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้ นั้นมาโดยชอบด้วยพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 50 (3))

หากผู้ครอบครองไม้แปรรูปมีเจตนาซ่อนเร้น อ้างว่าเพื่อการใช้สอยแต่ความจริงกลับไปขายหากำไรย่อมมีความผิดฐานมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือตั้งโรงค้าไม้แปรรูปโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 48 วรรคแรกและคำว่า "มีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้ นั้นมาโดยชอบตามกฎหมายป่าไม้" ตามมาตรา 50 (3) ก็เช่นมีใบอนุญาตทำไม้ มีใบเสร็จค่าภาคหลวง มีหนังสือกำกับไม้แปรรูปหรือมีใบเบิกทางนำไม้เคลื่อนที่ เป็นต้น

ข. การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีไซ้ไม้หวงห้าม (มาตรา 50 (4)) เป็นข้อยกเว้นทำให้ผู้ครอบครองไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้าม ไม่ต้องขออนุญาตใด ๆ ไม่ว่าขออนุญาตแปรรูปไม้หรือไม่ต้องขออนุญาตตัดฟันและไม่ต้องขออนุญาตชักลาก เป็นต้น

มาตรา 48 วรรคสองนี้ มุ่งควบคุมไม้ซุงท่อนที่โรงงานแปรรูปไม้ (โรงเลื่อย) บางแห่ง มักลักลอบตัดมาขนเข้าไว้ในแม่น้ำลำคลอง ภายในระยะ 50 เมตร นับจากเขตรั้วของบริเวณโรงงาน โดยไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ กฎหมาย

สันนิษฐานว่าไม้ซุงท่อนเหล่านั้นอยู่ในความครอบครองของผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ (โรงเลื่อย) เท่านั้น โรงค้าไม้แปรรูปและผู้ครอบครองไม้แปรรูป ไม่กระทบกระทั่งจนถึงแต่อย่างใด ถ้าผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ยืนยันว่าตนบริสุทธิ์ ก็ต้องนำพยานหลักฐาน มาสืบพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวให้ได้ ตนจึงจะพ้นผิด เว้นแต่เจ้าของ แท้จริงจะมาแสดงตนยอมรับผิด

มาตรา 48 วรรคสาม กำหนดให้น้าวรรคหนึ่งมาใช้กับการกระทำแก่ไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรด้วย ซึ่งเท่ากับว่าการแปรรูปไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรต้องขออนุญาต การครอบครองไม้สักที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรไม่ว่าจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใด ต้องขออนุญาต และการครอบครองไม้ชนิดอื่นที่มิใช่ไม้สักซึ่งนำเข้ามาในราชอาณาจักรเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร ก็ต้องได้รับอนุญาตเช่นเดียวกับไม้ภายในประเทศทุกประการ

การกระทำต่าง ๆ ในมาตรา 48 ดังกล่าวมานี้ ถ้ามิได้รับการยกเว้นให้ทำได้ตามมาตรา 50 แล้ว การกระทำเหล่านี้จะต้องได้รับอนุญาต มิฉะนั้นถือว่ามีความผิดและต้องรับโทษตามมาตรา 48 มาตรา 73 ถ้าได้รับอนุญาตแล้วแต่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการอนุญาต การอนุญาตนั้นอาจถูกสั่งพักใช้เสียได้ตามมาตรา 59 หรืออาจถูกสั่งเพิกถอนเสีย ตามมาตรา 61 ขณะเดียวกันผู้รับอนุญาตจะต้องรับโทษตามมาตรา 73 ทวิ อีกส่วนหนึ่งด้วย¹⁸

2. การครอบครองไม้หวงห้าม (ทั้งที่แปรรูปแล้วและยังมิได้แปรรูป) ไว้ในสถานที่ที่ได้รับอนุญาต

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 51 บัญญัติว่า
"ผู้รับอนุญาตตามความในหมวดนี้ จะมีไม้ไว้ในครอบครองในสถานที่ที่ได้รับอนุญาตของตนได้แต่เฉพาะ ไม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

¹⁸ ยืนหยัด ใจสมุทร, คำอธิบายพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2538), หน้า 41, 163, 189.

- (1) ไม้ที่ได้ชำระค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าเสร็จสิ้นแล้ว หรือถ้าเป็นไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำการแปรรูปได้ก่อนชำระค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่า โดยมีหนังสืออนุญาตของอธิบดีกรมป่าไม้ และมีรอยตราอนุญาตประทับไว้แล้ว
- (2) ไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำโดยไม้ต้องเสียค่าภาคหลวงและพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตรา แสดงว่าเป็นไม้ที่ทำโดยไม้ต้องเสียค่าภาคหลวงไว้แล้ว
- (3) ไม้ที่ได้รับซื้อจากทางราชการป่าไม้ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตรารัฐบาลขายไว้แล้ว
- (4) ไม้แปรรูปของผู้รับอนุญาตตามความในหมวดนี้ และมีหนังสือกำกับไม้แปรรูปของผู้รับอนุญาตหรือใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไว้เป็นหลักฐาน
- (5) ไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร และมีใบเบิกทางตามมาตรา 38(3) กำกับ"

กฎหมายมาตรา 51 นี้ มีความมุ่งหมายจะควบคุมผู้ได้รับอนุญาตตามความในหมวด 4 เฉพาะเรื่องการควบคุมการแปรรูปไม้เท่านั้น ซึ่งได้แก่ผู้รับอนุญาตให้แปรรูปไม้ ผู้รับอนุญาตมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง ผู้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้และผู้รับอนุญาตให้ตั้งโรงค้ำไม้ จะเอาไม้อื่น ๆ ที่มีได้รับอนุญาตเข้ามาไว้ในครอบครองในสถานที่ที่ตนได้รับอนุญาตไม่ได้ ยกเว้นแต่ไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้าม เช่น ไม้จ้าว หรือไม้ยางพารา เป็นต้น ซึ่งใคร ๆ ก็ย่อมมีไว้ในครอบครองได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาต ข้อความที่ว่า "สถานที่ที่ได้รับอนุญาตของตน" นั้น ได้แก่ สถานที่ที่แปรรูปไม้ สถานที่ที่มีไม้ไว้ในครอบครอง โรงงานแปรรูปไม้ และโรงค้ำไม้แปรรูป แล้วแต่กรณี และคำว่า "ไม้" ในมาตรา 51 นี้ อาจเป็นไม้ที่แปรรูปแล้วหรือยังไม่แปรรูปก็ได้ เพราะกรณีโรงงานแปรรูปไม้ ก็ย่อมมีทั้งไม้แปรรูปและที่ยังเป็นไม้ซุง ไม้ท่อนอยู่ด้วย

ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนโดยมีไม้อื่นนอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 51 นี้ ไว้ในครอบครอง ถือว่ามีความผิดและต้องรับโทษตามมาตรา 72 ทวิ เมื่อเป็นความผิดตามมาตรา 51 แล้ว ก็จะไม่มีความผิดตามมาตรา 48 กรณีมีไม้แปรรูปไว้ใน

ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต (คู่คำพิพากษาฎีกาที่ 1483/2503)¹⁹ หรือไม่มีความผิดตามมาตรา 69 กรณีไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตอีกแต่อย่างใด เพราะเป็นหลักอันเดียวกัน²⁰

ผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรา 51 มีโทษตามมาตรา 72 ทวิ 2 ระดับ คือ กรณีฝ่าฝืนมาตรา 51 วรรคแรก โดยการนำไม้อื่นที่มีได้รับอนุญาตอันมิใช่ประเภทไม้ตามมาตรา 72 ทวิ วรรคสอง เข้ามาไว้ในครอบครองในสถานที่ที่ตนได้รับอนุญาต กรณีปกติธรรมดา มิโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้ามีการฝ่าฝืนมาตรา 51 วรรคสอง โดยการนำไม้ประเภทที่กฎหมายมุ่งควบคุมเป็นกรณีพิเศษ มาไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาตแล้ว ข่อมทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นหรือเรียกว่ากรณีเหตุฉกรรจ์ อันได้แก่ การมีไม้หวงห้ามไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งประเภทไม้หวงห้าม ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือไม้ที่เป็นต้นหรือท่อนเกินกว่าห้าต้นหรือท่อนหรือมีไม้ท่อนรวมปริมาตร เกินกว่าหนึ่งลูกบาศก์เมตรหรือรวมปริมาตร ไม้แปรรูป เกินกว่าหนึ่งลูกบาศก์เมตร มีโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1483/2503 ผู้ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ นำไม้ที่ไม่เสียค่าภาคหลวงเข้ามาในโรงงาน มีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 51 เท่านั้น ไม่มีความผิดฐานมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองตามมาตรา 48 อีก

²⁰ ยืนหยัด ใจสมุทร, คำอธิบายพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484, หน้า 164.

3) การครอบครองไม้หวงห้ามอันยังมีได้แปรรูป

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 69 บัญญัติว่า "ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งไม้หวงห้าม²¹ อันยังมีได้แปรรูป โดยไม่มีรอยตราค่าภาคหลวงหรือรอยตรารัฐบาลขาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าไม้ที่มีไว้ในครอบครองเป็น

(1) ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือ

(2) ไม้อื่นเป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกัน

เกินยี่สิบต้นหรือท่อนหรือรวมปริมาตร ไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองแสนบาท"

กฎหมายมาตรา 69 นี้ เป็นบทสันนิษฐานความผิดของบุคคล โดยบทบัญญัติของกฎหมายมุ่งลงโทษผู้ซึ่งมีไม้หวงห้ามอันยังมีได้แปรรูปไว้ในครอบครอง ซึ่งไม้ดังกล่าวเป็นไม้ที่ไม่มีรอยตราค่าภาคหลวงหรือรอยตรารัฐบาลขายประทับไว้ หากบุคคลดังกล่าวสามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็เป็นอันไม่มี ความผิดและไม่ต้องรับโทษ กฎหมายผลกการระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้กับผู้ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องหาพยานหลักฐานมาขึ้นยันเพื่อพิสูจน์ตนเองให้ชัดเจนว่าได้ไม้นั้นมา โดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร มิใช่เพียงแต่กล่าวอ้างขึ้นมาลอย ๆ โดยขาดพยานหลักฐาน

²¹พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 6 บัญญัติว่า "ไม้หวงห้ามมี 2 ประเภท คือ

ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัตินี้

ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวน ซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ"

ผู้กล่าวหาซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ มีหน้าที่เกี่ยวกับคดีเพียงแต่พิสูจน์ให้ได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้ครอบครองไม้หวงห้ามอันยังมีได้แปรรูป โดยไม้นั้นไม่มีรอยตราค่าภาคหลวงหรือ รอยตรารัฐบาลขายแต่อย่างใดเท่านั้นก็เป็นการเพียงพอแล้ว ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 100/2518²²

คำว่า "ผู้ใด" หมายความรวมถึงทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยบุคคลธรรมดาอาจเป็นเพียงบุคคลเดียวหรือหลายคนร่วมกันครอบครอง ส่วนนิติบุคคล การครอบครองก็ต้องกระทำโดยผ่านทางผู้แทนต่าง ๆ ของนิติบุคคล เช่น กรณีบริษัท การครอบครองกระทำผ่านทางกรรมการผู้จัดการผู้รับผิดชอบ ตามมาตรา 69 นี้ ก็ต้อง เป็นนิติบุคคล และผู้แทนของนิติบุคคลด้วย ส่วนการพิพากษาลงโทษนิติบุคคลนั้น ลงโทษ จำคุกไม่ได้เพราะสภาพของ โทษไม่เปิดช่อง จึงได้แต่ลงโทษชนิดอื่นที่เปิดช่องให้ลงโทษได้ เช่น โทษปรับหรือโทษริบทรัพย์สินเท่านั้น

ส่วน "การมิไว้ในครอบครอง" ไม่มีวิเคราะห์ศัพท์ไว้ในกฎหมาย เกี่ยวกับป่าไม้ จึงต้องนำเรื่องสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 มาพิจารณา ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง" ซึ่งก็หมายถึงการที่บุคคลใดที่จะถือว่ามีไม้ไว้ในครอบครองตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้นั้น จะต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นยึดถือไม้ไม้นั้นไว้เอง โดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 ดังกล่าว แต่การที่บุคคลใดยึดถือไม้ไม้นั้นไว้แทนตนนั้น ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 3345/2535 คัดสินไว้ เป็นบรรทัดฐานแล้วว่า คำว่า "ครอบครอง" ตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ หมายถึง การครอบครองเพื่อตนเองและครอบครองแทนผู้อื่นด้วย ดังนั้น ผู้รับจ้างหรือลูกจ้างที่

²²คำพิพากษาฎีกาที่ 100/2518 เมื่อไม้ของกลางเป็นไม้หวงห้าม จับได้จาก จำเลย เมื่อจำเลยนำสืบพิสูจน์ไม่ได้ว่าได้ไม้ของกลางมาโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลย ก็ต้องมีความผิด ตามมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ โดยโจทก์หาจำต้องนำสืบไปถึง ข้อที่ว่าจำเลยรู้อยู่แล้วว่าไม้ของกลางเป็นไม้หวงห้าม ดังฎีกาจำเลยไม่

ยึดถือไม้แทนชายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง ถือว่ายึดถือไม้กันเพื่อตนเองและแทนชายจ้างหรือผู้ว่าจ้างด้วย ซึ่งเท่ากับว่าในขณะที่การครอบครองไม้แทนเจ้าของ เป็นความผิดร่วมครอบครองไม้กับเจ้าของไม้ด้วย

สำหรับคำว่า "ไม้หวงห้าม" ในมาตรา 69 นี้ หมายรวมทั้งไม้หวงห้ามประเภท ก.²³ และประเภท ข. และคำว่า "ยังมีได้แปรรูป" ในมาตรา 69 หมายถึง ไม้ที่ตัดฟันลงมาแล้ว เป็นต้นหรือท่อนจะสั้นหรือยาวไม่สำคัญ จะต้องมิใช่ไม้ขึ้นต้นอันเป็นอสังหาริมทรัพย์อยู่ และความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดต่อเนื่อง ตราบโคที่บุคคลนั้นยังคงครอบครองไม้ที่นั้นอยู่ ก็มีความผิดอยู่ตลอดเวลา อายุความฟ้องร้องคดีอาญา จะเริ่มนับตั้งแต่บุคคลนั้นถูกจับ หรือตั้งแต่ยุติการครอบครองไม้ที่นั้น เช่น เลิกเจตนายึดถือไม้ที่นั้นเพื่อตนไปแล้ว ฯลฯ มิได้เริ่มนับตั้งแต่เริ่มครอบครองแต่อย่างใด (ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 138/2507)

4) การครอบครองไม้หวงห้ามซึ่งตนรับไว้ด้วยการช่วยซ่อนเร้น, จำหน่ายหรือพาเอาไปเสีย ทั้งที่รู้ว่าเป็นไม้ที่ได้มาจากการกระทำความผิด

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 70 บัญญัติว่า

"ผู้ใดรับไว้ด้วยประการใด ซ่อนเร้น จำหน่าย หรือช่วยพาเอาไปเสีย ให้เห็น ซึ่งไม้หรือของป่าที่ตนรู้อยู่แล้วว่าเป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการกระทำความผิดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ มีความผิดฐานเป็นตัวการในการกระทำความผิดนั้น"

กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ มาตรา 70 นี้ มุ่งที่จะปราบปรามผู้ที่ช่วยครอบครองไม้ของผู้อื่น ซึ่งเป็นไม้ที่มีผู้ได้มาจากการกระทำความผิด ตามมาตรา 70 มีองค์ประกอบคล้ายกับความผิดฐานรับของโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357 แต่แตกต่างกันตรงทรัพย์สินที่ช่วยซ่อนเร้นหรือจำหน่าย ในความผิดฐานรับของโจร จะต้อง

²³พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 7 บัญญัติว่า "ไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ ณ ที่ใด เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่า จะให้เป็นไม้หวงห้ามชนิดใด ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา"

เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ กรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ชักยอก หรือเจ้าพนักงานชักยอกทรัพย์สินส่วนความผิดตามมาตรา 70 (ตรงกับพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ มาตรา 34) จะต้องเป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาจากการกระทำผิด ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

กฎหมายให้ถือว่าผู้ที่ช่วยครอบครองไม้ของผู้อื่น ซึ่งเป็นไม้ที่มีผู้ได้มาจากการกระทำผิดนี้ อยู่ในฐานะเป็นตัวการในการกระทำผิด เพราะแม้จะไม่ได้ลงมือกระทำผิดโดยตรง แต่ได้กระทำการอันเป็นการช่วยเหลือการกระทำผิดของบุคคลอื่น ให้บรรลุผล ผู้ที่กฎหมายถือว่าเป็นตัวการ จึงต้องรับโทษเต็มอัตราเท่ากับผู้กระทำ

กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้เอาผิดกับทั้งตัวการและผู้สนับสนุน แต่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องตัวการและผู้สนับสนุนไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จะต้องนำบทบัญญัติในเรื่องตัวการและผู้สนับสนุน ตั้งแต่มาตรา 83-86 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ตามนัยมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²⁴

บทบัญญัติในเรื่องตัวการและผู้สนับสนุนในประมวลกฎหมายอาญามีดังนี้

1. ตัวการตามมาตรา 83 (ผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป) ต้องรับโทษเต็ม
2. ผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามมาตรา 84 (ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด ไม่ว่าจะด้วยการใช้ บังคับ ทุบตี ฆาตกรรม หรือยุยงส่งเสริม) ต้องรับโทษเสมือนตัวการ ถ้าไม่มีการกระทำความผิด ผู้ใช้ต้องรับโทษ 1 ใน 3 ส่วน
3. ผู้ประกาศโฆษณาให้ผู้อื่นกระทำความผิด ตามมาตรา 85 ต้องรับโทษกึ่งหนึ่ง ถ้ามีผู้กระทำความผิดตามคำโฆษณา ต้องรับโทษเสมือนตัวการ

²⁴ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 บัญญัติว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่น"

4. ผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามมาตรา 86

(ผู้ให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด) ต้องรับโทษ 2 ใน 3

ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ก็มีได้ทั้ง 4 กรณีดังกล่าว โดยอาจเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้ประกาศโฆษณาและผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้

แต่เนื่องจากในเรื่องตัวการและผู้สนับสนุนในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83-86 บัญญัติว่า ผู้ที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้ประกาศโฆษณาและผู้สนับสนุน จะต้องเป็นการกระทำในขณะที่กระทำความผิดหรือก่อนกระทำความผิด ถ้ากระทำภายหลังการกระทำความผิดแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้ประกาศโฆษณา หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิด แต่การเป็นตัวการตามมาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ (รวมทั้งมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ด้วย) แม้จะเป็นการช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ภายหลังที่ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ได้เกิดขึ้นแล้ว ก็ถือว่าเป็นตัวการด้วย²⁵

คำว่า "มีความผิดฐานเป็นตัวการสำหรับการกระทำความผิดนั้น" ตามมาตรา 70 ตอนท้าย มีปัญหาว่าหมายถึง เป็นตัวการในความผิดฐานใดกันแน่ เพราะบางคดีการกระทำเดียว มีความผิดหลายฐาน เช่น นายแดงลักลอบตัดฟันไม้หวงห้ามในป่า แล้วชักลากออกมาแปรรูปในป่าห่างจากที่เกิดเหตุหลายกิโลเมตร เมื่อแปรรูปไม้แล้วนำไม้ไปเก็บรักษาในบ้านของตน แล้วถูกจับกุม ดังนี้ นายแดงอาจมีความผิดฐานตัดฟันไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต ฐานชักลากไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต ฐานมีไม้ที่ยังมิได้แปรรูปโดยมิได้รับอนุญาต ฐานแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือฐานมีไม้แปรรูปโดยมิได้รับอนุญาต เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา 70 ที่ว่า "...เป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการกระทำความผิดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้มีความผิดฐานเป็นตัวการในการกระทำความผิดนั้น" แล้ว แสดงว่า หมายถึงเฉพาะความผิดที่ทำให้ได้ไม้หรือของป่านั้นมาเท่านั้น ส่วนความผิดฐานอื่นไม่ถือว่าเป็นตัวการด้วย ดังนั้น จากฐานความผิดข้างต้น ต้องถือว่า

²⁵ ยืนหยัด โจษนทร, คำอธิบายพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484, หน้า 254.

นายแดงเป็นตุ๊กตาเฉพาะในความผิดฐานตัดฟันไม้หวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาตเพียง
ฐานเดียว ความผิดฐานอื่นมิใช่ความผิดที่ทำให้ได้ไม้มาแต่อย่างใด²⁶

การเป็นตุ๊กตาตามมาตรา 70 นี้ จะต้องเข้าองค์ประกอบ
หรือหลักเกณฑ์ 3 ประการ จึงจะเป็นความผิด คือ

1. รับไว้ด้วยประการใด ซ่อนเร้น จำหน่าย หรือช่วย
พาไปเสียให้พ้น

2. ซึ่ง ไม้หรือของป่า

3. ที่ตนรู้อยู่แล้วว่าเป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการ
กระทำผิดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

ขอแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ก) คำว่า "รับไว้ด้วยประการใด" กฎหมายไม่ได้จำกัด
วิธีการรับว่าต้องรับโดยวิธีใดจึงจะเป็นความผิด ดังนั้น จะเป็นการรับอย่างไร วิธีใดก็ได้
เช่น รับฝากไว้ รับซื้อไว้ รับฝากขาย รับการให้ ขอขยืมมาใช้ เป็นต้น ซึ่งเป็นการ
ครอบครองไม้หรือของป่าไว้อยู่กับตนแล้วนั่นเอง คำว่า "ซ่อนเร้น" เป็นการกระทำเพื่อ
ปกปิดไม่ให้พบเห็น เช่น ใช้ผ้าใบคลุมหรือเก็บไว้ในบ้าน ปิดประตูใส่กลอนไว้
เป็นต้น เพราะหากมีการโยกย้ายเปลี่ยนที่แล้ว อาจเข้ากรณีช่วยพาไปเสียให้พ้น คำว่า
"จำหน่าย" หมายถึง การทำให้ไม้หรือของป่าพ้นไปเสียจากผู้ที่ได้มา โดยการส่งมอบ
ต่อไปให้บุคคลอื่น ไม่ว่าจะมีการค้ำตอบแทนหรือไม่ก็ตาม เช่น ช่วยขายไม้หรือช่วยส่งมอบต่อ
ให้ผู้อื่น เป็นต้น คำว่า "ช่วยพาไปเสียให้พ้น" หมายความว่า พาเคลื่อนที่ไปเพื่อให้
พ้นจากที่เดิม และวิธีการพาไปอาจใช้วิธีการบรรจุใส่ยานพาหนะหรือสัตว์พาหนะ หรือ
แบกไปก็ได้ เป็นต้น

ข) ไม้หรือของป่า ซึ่งไม้อาจเป็นไม้ที่ยังมิได้แปรรูปหรือ
แปรรูปแล้วก็ได้และของป่า ได้แก่ สิ่งของต่าง ๆ ดังที่นิยามไว้ในมาตรา 4 (7) ว่า
"บรรดาของที่เกิดหรือมีขึ้นในป่าตามธรรมชาติ คือ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 254.

ก. ไม้ รวมทั้งส่วนต่าง ๆ ของไม้ ถ่านไม้ น้ำมันไม้
ยางไม้ ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดจากไม้

ข. พืชต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดจากพืชนั้น

ค. รังนก ค้าง รวงผึ้ง ขี้ผึ้ง และมูลค้างคาว

ง. หินที่มีใช้แร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ และหมายความ
รวมถึง ถ่านไม้ที่บุคคลทำขึ้นด้วย"

ก) รู้อยู่แล้วว่าเป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการกระทำผิด
ต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ คือ รู้ว่าไม้หรือของป่านั้นเป็นของคนอื่นได้มาโดยมิได้รับอนุญาต
จากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 11 (เรื่องการทำไม้) หรือมาตรา 29 (เรื่องเก็บหา
ของป่า) แล้วแต่กรณี

ข. การครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวน กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่ง
ประสงค์จะควบคุมการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนใน 2 เรื่อง คือ การยึดถือ
ครอบครองพื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 54 มาตรา 55 และ
การยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวน
แห่งชาติ พ.ศ.2507

1. การยึดถือครอบครองพื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.
2484 มาตรา 54 บัญญัติว่า

"ห้ามมิให้ผู้ใดกันสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ
อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่
จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้
ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด
ในกฎกระทรวง"

และมาตรา 55 บัญญัติว่า "ผู้ใดครอบครองป่าที่ได้ถูกแผ้วถาง
โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งมาตราก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้แผ้วถางป่านั้น"

ขอแยกพิจารณาเป็นลำดับไปดังนี้

ความมุ่งหมายของบทบัญญัติมาตรา 54 มาตรา 55 นี้ ก็เพื่อที่จะรักษาพื้นที่ป่าและสภาพป่าซึ่งคำว่า "ป่า" ตามคำวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา 4 (1) บัญญัติว่า "หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน" ซึ่งที่ดินที่บุคคลจะได้มาตามกฎหมายที่ดิน มีระบุไว้ในมาตราแห่งประมวลกฎหมายที่ดินว่า สิทธิในที่ดิน คือการมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ดังนั้น คำว่า "ป่า" จึงหมายถึงที่ดินที่ยังไม่มีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง รวมถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ชายดงถึง ฯลฯ อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ด้วย

"การก่นสร้าง" หมายถึง การกระทำอะไรขึ้นมาใหม่ "การแผ้วถาง" หมายถึง การทำให้ป่าเตียนไป "การเผาป่า" หมายถึง การกระทำที่ทำให้ความร้อนจากไฟกระทำต่อป่า และ "ทำลายป่า" หมายถึง การกระทำทำให้ป่าหมดสิ้นสภาพไป ซึ่งรวมความแล้ว ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ถ้าเป็นการกระทำกับป่าโดยตรงและมีผลให้ป่าเสียหาย ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ต้องห้ามตามมาตรา 54 ทั้งสิ้น และแม้การเข้าไปจะไม่ได้กระทำให้เสียหาย แต่กลับทำให้เกิดประโยชน์กับป่านั้นขึ้นมา ก็ตาม ไม่ว่าจะการก่นสร้าง การขีดยึดและการครอบครองใด ๆ ทั้งสิ้น ก็ยังเป็นการต้องห้ามอยู่นั่นเอง²⁷

มาตรา 54 นี้กำหนดข้อยกเว้นไว้ 2 กรณี ที่กระทำการต่าง ๆ ในมาตรา 54 นี้ แล้วไม่เป็นความผิด คือ กระทำในเขตที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาจำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม หรือโดยได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง กล่าวคือ สำหรับเขตที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ประกาศในราชกิจจานุเบกษานั้น เมื่อประกาศ แล้วก็ยอมทำการก่นสร้าง แผ้วถาง หรือกระทำการต่าง ๆ ตามมาตรา 54 ได้เลยโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ รัฐมนตรีฯ อาจกำหนดหลักเกณฑ์หรือ

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 170-171.

เงื่อนไขให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติมตามมาตรา 58²⁸ ก็ได้ เพราะการประกาศเขตดังกล่าว จะต้องกระทำตามนโยบายของรัฐบาล เรื่อง การจำแนกที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งมีคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติเป็นผู้จัดสรรที่ดินให้ราษฎรส่วนในเขตอื่นนอกจากเขตที่จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาตให้กระทำการ ต่าง ๆ ตามมาตรา 54 นี้ ที่ไหน อย่างไรบ้างนั้น ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ถ้าผู้รับอนุญาตตามมาตรา 54 ผ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต หรือข้อกำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติมตามมาตรา 58 ดังกล่าว อาจถูกพักใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา 59 มาตรา 61²⁹ และมีโทษตาม

²⁸มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 บัญญัติว่า "การขออนุญาตและการอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงและในกรณีเฉพาะเรื่อง ถ้ารัฐมนตรีฯ เห็นสมควรจะกำหนดให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติมประการใดอีกก็ได้"

²⁹มาตรา 59 บัญญัติว่า "ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ได้ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงข้อกำหนดหรือเงื่อนไขในการอนุญาต หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัติ จะสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน

(2) เมื่อมีการฟ้องผู้รับอนุญาตต่อศาลว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ จะสั่งพักใช้ใบอนุญาตไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้"

มาตรา 61 "ในกรณีที่เหตุแห่งการสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามมาตรา 59 ปรากฏแก่รัฐมนตรีหรือเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้สั่งพักใช้ใบอนุญาตตามมาตรา 59 แล้ว ถ้ารัฐมนตรีเห็นสมควรจะสั่งเพิกถอนใบอนุญาตที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้เสียก็ได้ ฯลฯ"

มาตรา 73 ทวิ³⁰ ให้จำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท อีกส่วนหนึ่งด้วย

ในส่วนมาตรา 55 เป็นบทสันนิษฐานความผิดว่าผู้ใดครอบครองป่าที่ได้ถูกแผ้วถาง กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ว่าผู้้นั้นเป็นผู้แผ้วถางป่า มาตรา 55 นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อความสะดวกในการพิสูจน์หลักฐานของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ซึ่งเพียงแต่พิสูจน์ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ครอบครองป่าที่ถูกแผ้วถางอยู่ก็เป็นการเพียงพอแล้ว กฎหมายผลักภาระพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ครอบครองว่าไม่ได้ขีดยึดถือครอบครองแผ้วถางป่าดังที่กล่าว หากผู้ถูกกล่าวหาหาข้อพิพาทฟ้องพยานหลักฐานให้ศาล เชื่อก็ย่อมเห็นผิด และเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาต้องพิสูจน์ว่าตนไม่ได้ขีดยึดถือครอบครองด้วย ก็เพราะการขีดยึดถือครอบครองป่าเป็นการฝ่าฝืนตามมาตรา 54 ซึ่งมาตรา 55 นี้ เป็นบทสันนิษฐานความผิดทำนองเดียวกับมาตรา 69 ดังกล่าว

อนึ่ง คำว่า ครอบครองป่า นี้ มีความหมายส่วนหนึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 ที่บัญญัติว่า "บุคคลขีดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะขีดยึดเพื่อตนเท่านั้นว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง" ซึ่งหมายถึงผู้ใดขีดยึดทรัพย์สินไว้โดยเจตนาขีดยึดเพื่อตน ย่อมมีสิทธิครอบครองแทนตามมาตรา 1368 ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นขีดยึดไว้ให้" ก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3345/2535 วินิจฉัยไว้ว่าผู้ครอบครองแทนผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้จ้างหรือผู้รับจ้าง ย่อมรับผิดชอบทางอาญาร่วมกันกับนายจ้างหรือผู้ว่าจ้างครอบครองป่าด้วย ซึ่งก็หมายความว่า ศาลตีความเอาโทษผู้ครอบครองแทนในฐานะร่วมกระทำผิดด้วย เพราะถือว่าการครอบครองแทนนั้น เป็นการครอบครองเพื่อตนและเพื่อผู้อื่นอีกด้วย นับว่าศาลฎีกาได้ตีความหมายคำว่า "ครอบครอง" เพิ่มเติมนอกเหนือจากประมวลกฎหมาย

³⁰มาตรา 73 ทวิ "ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 53 ครี หรือผู้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือข้อกำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติมตาม มาตรา 58 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปีและปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท"

แพ่งและพาณิชย์ดังกล่าว เพราะคำว่า "ครอบครอง" กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ไม่มี คำวิเคราะห์ศัพท์ไว้แต่อย่างใด

2. การยึดถือครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 14 บัญญัติว่า

"ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือ ครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่นสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือ กระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่

(1) ทำไม้หรือเก็บหาของป่าตามมาตรา 15 เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ตามมาตรา 16 มาตรา 16 ทวิ หรือมาตรา 16 ตริ กระทำการตามมาตรา 17 ใช้ประโยชน์ตามมาตรา 18 หรือกระทำการตามมาตรา 19 หรือมาตรา 20

(2) ทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้"

ในมาตรา 14 นี้ มีคำวิเคราะห์ศัพท์หลายคำที่เกี่ยวข้อง อันควร พิจารณา คือ "ป่าสงวนแห่งชาติ" ได้มีคำวิเคราะห์ศัพท์ไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายความว่า "ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัตินี้" และคำว่า "ป่า" ใน พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ก็ได้ให้คำวิเคราะห์ศัพท์ไว้กว้างขวางมาก แตกต่างจากคำวิเคราะห์ศัพท์คำว่า "ป่า" ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่ง ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อน ๆ ข้างต้น ซึ่งคำว่า "ป่า" พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 4 "หมายความว่า ที่ดิน รวมตลอดถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย" และ ป่าใดจะกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ จะต้องออกเป็น กฎกระทรวง ดังปรากฏในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 บัญญัติว่า "บรรดาป่าที่เป็นป่าสงวนอยู่แล้วตาม กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและสงวนป่า ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้"

เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรกำหนดป่าอื่นใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อ รักษาสภาพป่าไม้ ของป่า หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ให้กระทำโดยออกกฎกระทรวง"

จากบทบัญญัติในมาตรา 14 วรรคแรก ดังกล่าว เป็นการห้ามมิให้ ผู้ใดกันสร้าง แผ้วถาง ทำไม้ กระทำใด ๆ ให้เสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนฯ หรือยึดถือ ครอบครองทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัย ในเขตป่าสงวนฯ ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่งได้กล่าวไปแล้ว กรณีมาตรา 14 แตกต่างกับ มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ก็ตรงที่ว่า มาตรา 14 นี้ มุ่งประสงค์ จะควบคุมการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าว ในพื้นที่ป่าสงวนฯ แต่กรณีตามมาตรา 54 มุ่งควบคุมการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าวในเขตพื้นที่ป่า ซึ่งกรณีตามมาตรา 54 แห่ง พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และกรณีตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวน แห่งชาติ พ.ศ.2507 ต่างมีจุดประสงค์หลักในการป้องกันปราบปรามการบุกรุกตัดไม้ ทำลายป่าและป่าสงวนโดยตรง เพราะพื้นที่ป่าและป่าสงวนฯ ในปัจจุบันเหลือลดน้อยลง มากทั่วประเทศเหลือพื้นที่ป่าและป่าสงวนฯ เพียงประมาณร้อยละ 26 ของพื้นที่ประเทศ เท่านั้น เนื่องจากมีการบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าโดยผิดกฎหมายเพิ่มขึ้นทุกปี จากข้อมูล ของคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพช.) พบว่า มีผู้กระทำผิดฐานบุกรุกเข้าครอบครองป่าและป่าสงวนตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มากที่สุดมากกว่า ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ฐานอื่น ๆ โดยมีครัวเรือนเกษตรกร ประมาณ 1.2-1.5 ล้านครอบครัว หรือประมาณ 10 ล้านคน ในชุมชนกว่า 12,000 หมู่บ้าน ที่บุกรุกยึดถือครอบครองเพื่อทำกินในเขตป่าและป่าสงวนฯ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 30 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เสื่อมโทรม และมีบางส่วนบุกรุกยึดถือครอบครองที่ในเขต อนุรักษ์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน และเขตต้นน้ำลำธาร³¹

³¹สถาบันนโยบายศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, "ป่าไม้กับที่ดิน ทำกินข้อเท็จจริง ปัญหา และข้อเสนอแนะ," เอกสารสำหรับคณะกรรมการธิการของรัฐสภา, (กรกฎาคม 2534) : 12.

อย่างไรก็ดี การกระทำต่าง ๆ แก่ป่าสงวนตามมาตรา 14 ดังกล่าว จะไม่เป็นความผิดเลย หากการกระทำต่าง ๆ นั้นเข้าไปในเขตป่าสงวนฯ เพื่อกระทำ กิจกรรม ซึ่งได้รับอนุญาต อันเป็นข้อยกเว้น 2 ประการ คือ

1) เข้าไปทำไม้หรือเก็บหาของป่า ไม่ว่าไม้หรือของป่านั้นจะ หวงห้ามหรือไม่หวงห้ามก็ตาม หากไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิดทั้งหมด ตามมาตรา 15 หรือเข้าไปประโยชน์หรืออยู่อาศัยตามมาตรา 16 มาตรา 16 ทวิ มาตรา 16 ตรี หรือ เข้าไปใช้ประโยชน์โดยการผ่านหรือใช้ทาง ตลอดจนนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปตาม มาตรา 18 หรือเข้าไปควบคุมดูแลรักษาหรือบำรุงป่าสงวนฯ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา 19 หรือให้เอกชนเข้าไปบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่ ป่าสงวนเสื่อมโทรมตามมาตรา 20

2) เข้าไปทำไม้หวงห้าม³² หรือเก็บหาของป่าหวงห้ามในพื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 11 มาตรา 29 ซึ่งการทำไม้หวงห้ามและ เก็บหาของป่าหวงห้ามในพระราชบัญญัติป่าไม้นี้ พระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ให้แยกออกไป เพราะถือว่าต้องมีการขออนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ อยู่แล้ว ไม่ต้องมาขออนุญาต ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ซ้ำซ้อนอีก

ข้อยกเว้นตามมาตรา 14 (1) ข้างต้น ได้มีกฎกระทรวงและ ระเบียบกรมป่าไม้ วางหลักเกณฑ์เงื่อนไขการขออนุญาตต่าง ๆ กันดังนี้

1) กรณีทำไม้หรือเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนฯ (เฉพาะ ไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้ามเท่านั้น)ตามมาตรา 15 ปรากฏว่ามีกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 106 (พ.ศ. 2508) ว่าด้วยการทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 และกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 107 (พ.ศ. 2508)

³² ไม้ชนิดใดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. หรือ ข. มีปรากฏในบัญชีท้าย พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530 ส่วนไม้ที่ไม่ปรากฏอยู่ในท้ายบัญชีดังกล่าว ถือว่าเป็นไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้าม เช่น ไม้ยางพารา ไม้จ๊ว ไม้ยูคาลิปตัส ไม้ไผ่ ไม้กฐินณรงค์ ไม้จามจรี เป็นต้น (ไม้หวงห้ามประเภท ก. มี 158 ลำดับ ประเภท ข. มี 13 ลำดับ)

ว่าด้วยการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2528 กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการขออนุญาตต่าง ๆ ไว้

2) กรณีเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 16 ทวิ และมาตรา 16 تري ปรากฏว่ามีระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการอนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2530 วางแนวทางปฏิบัติไว้ (หนังสือกรมป่าไม้ ที่ กษ.0715/ว.5083-5084 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2530)

3) กรณีเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 16 ปรากฏว่ามีระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2530 วางแนวทางปฏิบัติไว้ (หนังสือกรมป่าไม้ ที่ กษ.0705 (3)/ว.25936 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2530)

4) กรณีเข้าไปทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในเขตป่าสงวนฯ ตามมาตรา 17 ปรากฏว่ามีระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้กระทำการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2530 วางแนวทางปฏิบัติไว้

5) กรณีใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนฯ ตามมาตรา 18 ปรากฏว่ามีระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการเข้าไป การผ่าน หรือการใช้ทาง และการนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2530 วางแนวทางปฏิบัติไว้

6) กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลรักษา หรือบำรุงป่าสงวนฯ อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือเฉพาะครั้งเฉพาะคราวได้ ไม่ปรากฏว่าได้มีการออกระเบียบวางแนวทางปฏิบัติไว้แต่อย่างใด

7) กรณีอนุญาตให้เอกชนบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นตามมาตรา 20 ปรากฏว่ามีระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้ทำการ

ปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2530 วางแนวทางปฏิบัติไว้

1.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา

มีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง คือ

ก. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 6 บัญญัติว่า

"ไม้หวงห้ามมี 2 ประเภท คือ

ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัตินี้

ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายาก หรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ"

ข. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 7 บัญญัติว่า

"ไม้สักและไม้อย่างทั่วไปในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ ณ ที่ใด เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่า จะให้เป็นไม้หวงห้ามประเภทใด ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ฯลฯ"

ไม้หวงห้ามธรรมดานี้ ได้แก่ ไม้หวงห้ามประเภท ก. ซึ่งหมายถึงไม้ชนิดใดบ้าง ก็ต้องดูจากบัญชีไม้หวงห้ามประเภท ก. ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.2530 โดยมี 158 ลำดับ ซึ่งนอกจากไม้สัก ไม้ยาง และไม้สนเขาแล้ว ยังมีไม้มะค่าโมง ประดู่ ตะแบก เป็นต้น

เหตุที่แยกประเภทไม้ออกเป็นประเภท ขก. ไม้หวงห้ามธรรมดา และประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ก็เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการอนุญาตทำไม้ การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงและการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับไม้ ซึ่งไม่เหมือนกันระหว่าง 2 ประเภท โดยกฎหมายกำหนดให้ไม้หวงห้ามประเภท ข. เป็นไม้หวงห้ามที่มีความสำคัญว่าไม้หวงห้าม ประเภท ก. ยกเว้นไม้หวงห้ามประเภท ก. บางชนิด คือ ไม้สัก ไม้ยาง และไม้สนเขา ที่ กฎหมายให้ความสำคัญเท่ากับไม้หวงห้ามประเภท ข. ก็เพราะไม้สัก ไม้ยาง และไม้สนเขา เป็นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก และเหตุที่กฎหมายกำหนดให้ไม้หวงห้ามประเภท ข. เป็นไม้ที่มีความสำคัญกว่าไม้หวงห้ามประเภท

ก. นั้น ก็เนื่องมาจากไม้หวงห้าม ประเภท ข. เป็นไม้ที่หายากและเป็นไม้ที่ควรสงวนรักษาเพราะใกล้จะสูญพันธุ์ ซึ่งไม้หวงห้าม ประเภท ข. นี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นยาสมุนไพร

ผลในทางกฎหมายประการที่สำคัญที่แยกไม้หวงห้ามออกเป็นประเภท ก. และประเภท ข. นั้น ก็คือ การอนุญาตทำไม้ตามมาตรา 6 เนื่องจากไม้หวงห้ามประเภท ก. อนุญาตให้ทำไม้ในกรณีปกติได้ โดยขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ไม้หวงห้ามประเภท ข. นั้น จะอนุญาตให้ทำไม้ได้เฉพาะในกรณีพิเศษเท่านั้น ซึ่งโดยปกติจะไม่อนุญาต เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ จะอนุญาตเท่านั้น และการกำหนดค่าภาคหลวงตามมาตรา 9 ถ้าเป็นไม้สัก ไม้ยางและไม้หวงห้ามประเภท ข. จะต้องเสียค่าภาคหลวงไม่เกินลูกบาศก์เมตรละ 200 บาท ส่วนไม้อื่นนอกเหนือจากไม้สัก ไม้ยาง และไม้หวงห้ามประเภท ข. แล้ว ต้องเสียค่าภาคหลวงเพียงไม่เกินลูกบาศก์เมตรละ 80 บาท³³ นอกจากนี้ก็มีผลต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับไม้หวงห้ามตามมาตรา 69 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กล่าวคือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับไม้หวงห้ามประเภทต่างๆตามมาตรา 48 และมาตรา 69 จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 73 และมาตรา 69 ตามลำดับ โดยกำหนดโทษเป็นกรณีพิเศษไว้ 2 ระดับ กล่าวคือ ระดับกรณีปกติและกรณีเหตุฉกรรจ์ ซึ่งกรณีปกติจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีเหตุฉกรรจ์จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองแสนบาท

³³พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 9 บัญญัติว่า

"รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอัตราค่าภาคหลวง โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาดังต่อไปนี้

- (1) สำหรับไม้หวงห้ามประเภท ก. เฉพาะไม้สัก หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ให้กำหนดตามชนิด ขนาด และปริมาตรของไม้ ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละสองร้อยบาท
- (2) สำหรับไม้หวงห้ามอื่น ให้กำหนดตามชนิดและปริมาตรของไม้ ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละแปดสิบบาท

ตามมาตรา 48 มาตรา 69 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะการครอบครองไม้หวงห้ามธรรมดาหรือไม้หวงห้ามประเภท ก. ที่มีขอบด้วยกฎหมาย โดยถือว่าเป็นความผิดและมีโทษตามมาตรา 73 วรรคแรก และมาตรา 69 วรรคแรก ตามลำดับ เว้นแต่เป็นการครอบครองไม้หวงห้ามธรรมดาบางชนิด คือ ไม้สักและไม้ยาง ที่มีขอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้น หรือที่เรียกว่ากรณีเหตุลดอัตราตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) วรรคสาม และมาตรา 69 วรรคสอง (1) วรรคสาม ตามลำดับ เหตุที่กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งควบคุมไม้สักและไม้ยางเป็นกรณีพิเศษ โดยกำหนดโทษให้หนักขึ้น ก็เพราะกฎหมายถือว่าไม้สักและไม้ยาง เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งควบคุมการครอบครองไม้หวงห้ามธรรมดา โดยกำหนดโทษเป็น 2 ระดับ คือ กรณีปกติธรรมดาและกรณีเหตุลดอัตรา กล่าวคือ กรณีปกติต้องรับโทษตามมาตรา 73 วรรคแรก และมาตรา 69 วรรคแรก มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ในกรณีเหตุลดอัตราตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) และวรรคสาม และมาตรา 69 วรรคสอง(1) และวรรค 3 มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาทถึง 2 แสนบาท

1.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ

ตามมาตรา 48 มาตรา 69 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะการครอบครองไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ไว้เป็นกรณีพิเศษ เพราะกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ถือว่าไม้หวงห้ามพิเศษนี้เป็นไม้ที่หายาก ควรสงวนและรักษา เพราะใกล้จะสูญพันธุ์ ไม่อนุญาตให้ผู้ใดมีครอบครอง เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ จะอนุญาตเป็นกรณีพิเศษตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ดังนั้น ผู้ฝ่าฝืนย่อมต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) วรรคสาม และมาตรา 69 วรรคสอง (1) วรรคสาม ตามลำดับ คือ มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

เหตุที่อัตราโทษกรณีครอบครองไม้หวงห้ามธรรมดาชนิดไม้สักและไม้ยางเท่ากับอัตราโทษการครอบครองไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข.

ก็เพราะกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้เห็นว่า ไม้สักและ ไม้ยางมีคุณค่าทัดเทียมกับไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือไม้หวงห้ามพิเศษ จึงบัญญัติอยู่ในอนุมาตราเดียวกัน ระดับโทษจึงเท่ากัน

1.3. ไม้หวงห้ามชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากไม้หวงห้ามธรรมดาชนิด ไม้สักและ ไม้ยาง และ ไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข.

ตามมาตรา 48 มาตรา 69 และมาตรา 73 มุ่งควบคุม การกระทำในลักษณะการครอบครองไม้หวงห้ามชนิดอื่น นอกจากไม้สักและ ไม้ยางและ ไม้หวงห้ามประเภท ข. ซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ฝ่าฝืนย่อมต้องรับโทษตามมาตรา 73 วรรคแรก และมาตรา 69 วรรคแรก ตามลำดับ และถ้าเป็นการครอบครองไม้หวงห้าม ชนิดอื่น ๆ นี้ จำนวนมากหรือรวมปริมาณมากแล้ว กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ถือว่าเป็นการ ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมาก จึงมุ่งปราบปราม โดยถือว่าเป็นเหตุฉกรรจ์ อันจะต้อง รับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 73 วรรคสอง (2) วรรคสาม และมาตรา 69 วรรคสอง (2) วรรคสาม ตามลำดับ กล่าวคือ หากมีการครอบครองไม้หวงห้ามชนิดอื่น ๆ นี้ โดย ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม้หวงห้ามที่เป็นต้นหรือท่อน จำนวนกว่า 20 ต้นหรือท่อนหรือ รวมปริมาตรไม้กว่า 4 ลูกบาศก์เมตร หรือรวมปริมาตร ไม้แปรรูปกว่า 2 ลูกบาศก์เมตร ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้นหรือเป็นกรณีเหตุฉกรรจ์ จะเห็นได้ว่ากฎหมาย เกี่ยวกับป่าไม้มุ่งลงโทษการครอบครองไม้หวงห้ามชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากไม้สัก ไม้ ยาง และไม้หวงห้าม ประเภท ข. นี้เป็น 2 ระดับ คือ กรณีปกติตามมาตรา 73 วรรคแรก และมาตรา 69 วรรคแรก จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พัน บาทถึง 2 แสนบาท

1.4 พื้นที่ป่าและป่าสงวนฯ

ตามมาตรา 54 และมาตรา 72 ตริ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 14 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มุ่งที่จะควบคุมการครอบครองพื้นที่ป่าและป่าสงวนฯโดยทั่วไป ผู้ที่บุกรุกครอบครองพื้นที่ป่า และป่าสงวนฯ มีความผิดต้องรับโทษตามมาตรา 54 มาตรา 72 ตริ วรรคแรก แห่ง พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และมาตรา 14 มาตรา 31 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ แล้วแต่กรณี อีกทั้งกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งจะป้องกันปราบปรามการบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่า

หรือป่าสงวนฯ จำนวนมาก ตั้งแต่ 25 ไร่ขึ้นไป เป็นกรณีพิเศษ ดังมาตรา 72 ตรี
 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และมาตรา 31 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ
 ป่าสงวนฯ ถือว่าเป็นกรณีเหตุการณ์ ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า
 โทษที่จะลงแก่ผู้บุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ มี 2 ระดับ คือ กรณีปกติและ
 กรณีเหตุการณ์ กล่าวคือ สำหรับการครอบครองพื้นที่ป่ากรณีปกติ มีโทษตามมาตรา 72
 ตรี วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5
 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีเหตุการณ์ มีโทษตามมาตรา 72 ตรี วรรคสอง
 จำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 1 หมื่น ถึง 1 แสนบาท ส่วนการครอบครอง
 พื้นที่ป่าสงวนฯ กรณีปกติมีโทษตามมาตรา 31 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ
 จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 5 หมื่นบาท และกรณี
 เหตุการณ์ จำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 1 แสน 5 หมื่น
 บาท

นอกจากนี้ การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ ตาม
 มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ
 ป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 ยังให้อำนาจศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้บุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าหรือ
 ป่าสงวนฯ พร้อมบริวารออกจากพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ ได้อีกส่วนหนึ่งด้วย ตามนัยมาตรา
 72 ทวิ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 31 วรรคสี่ แห่ง
 พระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507

2. การทำไม้และการแปรรูปไม้

กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ประสงค์ที่จะควบคุมการทำไม้และการแปรรูปไม้
 ที่สำคัญผลต่อการตัดไม้ทำลายป่าของชาติใน 2 ลักษณะ คือ การทำไม้หวงห้ามตาม
 มาตรา 11 แห่ง พระราชบัญญัติป่าไม้พ.ศ.2484และการแปรรูปไม้หวงห้ามตามมาตรา
 48 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ขอแยกพิจารณาตามลำดับไปดังนี้

ก. การทำไม้หวงห้าม

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 11 บัญญัติว่า

"ผู้ใดทำไม้หรือเจาะหรือสับหรือเผาหรือทำอันตรายด้วยประการใดแก่
 ไม้หวงห้าม ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทาน

ตามความในพระราชบัญญัติและต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีแล้ว จะอนุญาตให้ผูกขาด โดยให้ผู้นั้นได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาล ตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดหรือให้สัมปทานสำหรับการทำไม้พื้นหรือไม้เผาถ่าน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้กระทำได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดารหรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายาก"

ความผิดฐานทำไม้มีบทบัญญัติและคำวิเคราะห์ที่ศัพท์ที่เกี่ยวข้อง
อันควรพิจารณาดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

(1) "ป่า หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ซึ่งก็หมายถึงที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลใดได้กรรมสิทธิ์หรือได้สิทธิครอบครองนั้นเอง ย่อมรวมไปถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ชายตลิ่ง ฯลฯ อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1304 และยังรวมทั้งของแผ่นดินหรือที่ของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งอยู่ในความดูแลของหน่วยราชการ เช่น กรมธนารักษ์ เป็นต้น"³⁴

(2) "ไม้ หมายความว่า ไม้สักและไม้อื่นทุกชนิดที่เป็นต้น เป็นกอ เป็นเถา รวมตลอดถึงไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร ไม้ไม่ทุกชนิด ป่าล้ม หวาย ตลอดจนจุนราก ปุ่ม ตอ เศษ ปลาย และกิ่งของสิ่งนั้น ๆ ไม่ว่าจะถูกตัด ถอน เลื่อย ผ่า ถาก ขุด หรือกระทำโดยประการอื่นใด ซึ่งก็หมายความว่า ไม้ทุกชนิด ทุกประเภท ไม่ว่าจะประกาศเป็นไม้

³⁴ ยืนหยัด ใจสมุทร, คำอธิบายพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484, หน้า 24.

หวงห้ามหรือไม่ใช่หวงห้าม ก็ถือว่าเป็นไม้ตามคำวิเคราะห์ศัพท์นี้
ทั้งสิ้น..."³⁵

(5) "ทำไม้ หมายความว่า ตัด ฟัน กาน โคน ลิด เลื่อย ถาก ถอน
ซัด ชักลากไม้ในป่า หรือนำไม้ออกจากป่าด้วยประการใด ๆ และหมาย
ความรวมถึง การกระทำดังกล่าวกับไม้สักหรือไม้อย่างที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่
มีไร่ป่า หรือการนำไม้สักหรือไม้อย่างออกจากที่ดินที่ไม้นั้น ๆ ขึ้นอยู่ด้วย"

ตาม (5) นี้ คำวิเคราะห์ศัพท์คำว่า "ทำไม้" มีความหมายกว้างขวาง
มาก แม้การลิดกิ่งไม้ในป่าก็ดี การชักลากไม้ในป่าก็ดี หรือนำไม้ออกจากป่าก็ดี อยู่ในข่าย
ต้องขออนุญาตตามมาตรา 11 นี้ หรือแม้การตัดฟัน ฯลฯ หรือชักลากไม้สักหรือไม้อย่าง
ในที่ดินของเอกชน ก็ต้องขออนุญาตตามมาตรา 11 ด้วย³⁶

(16) พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า เจ้าพนักงานป่าไม้ พนักงาน
ป่าไม้หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้"

ตาม (16) นี้ คำว่า "เจ้าพนักงานป่าไม้" ในปัจจุบันได้ยกเลิก
ไปแล้วรัฐมนตรีฯ ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 75 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484
ประกาศแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ คือ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่
13 สิงหาคม พ.ศ.2518 แต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่
คือ อธิบดีกรมป่าไม้ รองอธิบดีกรมป่าไม้ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษศาสตร์ป่าไม้
ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็น
หัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการกอง และ หัวหน้ากองในสังกัดกรมป่าไม้ ป่าไม้เขต
ผู้ช่วยป่าไม้เขต ป่าไม้จังหวัด นักวิชาการป่าไม้ อาจารย์โรงเรียนป่าไม้แพร์ โรงเรียน
อบรมวนกรรมตาก นิติกรในสังกัดกรมป่าไม้ ป่าไม้อำเภอ ฯลฯ และข้าราชการหรือ

³⁵จรรยา แววุฒินันท์, คำอธิบายกฎหมายป่าไม้ (กรุงเทพมหานคร :
อักษรการพิมพ์, 2522), หน้า 308.

³⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 203-204.

พนักงานในสังกัดกรมป่าไม้ ผู้ถือหนังสือแต่งตั้งจากอธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
แล้วแต่กรณี

สำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่เฉพาะที่เกี่ยวกับการอนุญาตทำไม้
ตามความในมาตรา 11 นี้ มี 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับอำเภอ คือ นายอำเภอหรือผู้ที่นายอำเภอมอบหมาย
- 2) ระดับจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ผู้ว่าราชการจังหวัด
มอบหมาย³⁷

3) ระดับกรม คือ อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ที่อธิบดีกรมป่าไม้มอบหมาย
นอกจากคำว่าวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา 4 ดังกล่าวแล้ว ยังมี
พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 6 มาตรา 7 บัญญัติถึงเรื่องไม้หวงห้ามไว้ดังนี้
มาตรา 6 บัญญัติว่า

"ไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ

ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับ
อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัติ
นี้

ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวนซึ่ง
ไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเป็นกรณีพิเศษ"

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 204-205.

ตามมาตรา 6 ข้างต้นทำให้แยกไม้ได้เป็น 2 พวก คือ ไม้หวงห้าม³⁸ และไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้ามหรือเรียกว่า "ไม้นอกหวงห้าม" หรือ "ไม้นอกประเภท" โดยไม้หวงห้ามอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายป่าไม้ ซึ่งมีบัญญัติไม้หวงห้ามประเภท ก. และ ข. ระบุอยู่ในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.2530 ประเภท ก. จำนวน 158 ลำดับและประเภท ข. จำนวน 13 ลำดับ ส่วนไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้าม ก็จะไม่มีระบุในบัญชีไม้หวงห้าม จึงไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ การตัดฟัน ชักลากออกจากป่า จึงไม่ต้องมีใบอนุญาต ใบเสร็จค่าภาคหลวง และใบเบิกทางในการนำเคลื่อนที่ เช่น ไม้หวงห้าม เว้นแต่การตัดฟัน ชักลากออกจากป่าสงวนฯ แม้มีไซ้ไม้หวงห้ามก็ต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ส่วนในเขตอุทยานแห่งชาติและในเขตนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า แม้จะมีไซ้ไม้หวงห้ามก็จะตัดฟัน ชักลากออกจากป่าอนุรักษ์ดังกล่าวไม่ได้เลยเป็นอันขาด เพราะพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ไม่อนุญาตให้ตัดฟัน ชักลาก โดยเด็ดขาด

สำหรับการที่แยกไม้หวงห้ามเป็นประเภท ก. และประเภท ข. นั้น เป็นเพราะไม้หวงห้ามประเภท ก. เป็นไม้ที่พอลาได้ในท้องตลาดและไม่สูญพันธุ์ได้ง่าย ๆ เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้พยุง ไม้ชิงชัน ไม้มะค่าโมง เป็นต้น และไม้หวงห้ามประเภท ก. รัฐเห็นว่าควรนำออกจำหน่ายเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งรายชื่อไม้หวงห้ามประเภท ก. ดูจากบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.2530 ส่วนไม้หวงห้ามประเภท ข. ได้แก่ ไม้หายากและเป็นไม้อันควรสงวน

³⁸ ไม้หวงห้ามมีปรากฏทั้งประเภท ก. และประเภท ข. ท้ายบัญชีพระราชกฤษฎีกา กำหนดไม้หวงห้าม ประเภท ก. และประเภท ข. พ.ศ.2530 ส่วนไม้นอกกว่านี้เป็นไม้ที่มีไซ้ไม้หวงห้าม ไม่ปรากฏในบัญชีดังกล่าว เช่น ไม้ไผ่ ไม้จิว ไม้ยางพารา ไม้ยูคาลิปตัส ไม้จามจุรี ฯลฯ อนึ่ง ไม้หวงห้ามประเภท ข. เช่น ไม้กระเปาะ ไม้กำยาน ไม้จันทร์ขาว ไม้แสลงใจ ไม้สนแผง เป็นต้น ส่วนใหญ่ไซ้เป็นยาสมุนไพร

รัฐเกรงจะสูญพันธุ์ จึงได้กำหนดให้เป็นไม้หวงห้ามพิเศษ ผู้ใดทำอันตรายแก่ไม้หวงห้ามประเภท ข. นี้ กฎหมายจึงวางโทษไว้สูงกว่าปกติ ถือเป็นเหตุการณ์หรือต้องรับโทษหนักขึ้น ดังจะเห็นในมาตรา 69 วรรค 2 มาตรา 72 ทวิ และมาตรา 73 วรรค 2

วัตถุประสงค์ในการแยกไม้หวงห้ามประเภท ก. และประเภท ข. ที่สำคัญ ก็คือ การขออนุญาตทำไม้ กรณีเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น ถ้ากรณีเป็นไม้หวงห้ามประเภท ข. โดยปกติไม่อนุญาตให้ทำเว้นแต่จะขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเป็นกรณีพิเศษเท่านั้น และไม้หวงห้ามประเภท ข. ก็เสียค่าภาคหลวงสูงกว่าไม้หวงห้ามประเภท ก. ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

มาตรา 7 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กำหนดไว้ว่า "ไม้สักและไม้อย่างทั่วไปในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใด เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่า จะให้เป็นไม้หวงห้ามประเภทใด ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ฯลฯ"

จะเห็นได้ว่า ไม้สัก ไม้ยาง แม้ไม่ได้ขึ้นในป่า แต่ขึ้นในพื้นที่ของเอกชนในราชอาณาจักร ก็ต้องขออนุญาตตัดฟัน ชักลาก ตามมาตรา 11 ส่วนไม้ชนิดอื่นนอกเหนือจากไม้สักและไม้ยางหากขึ้นในพื้นที่เอกชนไม่ได้ขึ้นในป่าการตัดฟัน ชักลาก ก็ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตตามมาตรา 11 แต่อย่างใด

ตามบทบัญญัติในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ประกอบกับมาตรา 7 ข้างต้น ทำให้การลิดหรือทอนกิ่งไม้สักหรือไม้อย่างในที่ดินของเอกชนก็ต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย ซึ่งบางครั้งเป็นกรณีรีบด่วนไม่สามารถรอกการอนุญาตได้ อาจกระทำการไปได้ด้วยความจำเป็นและไม่เกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิดเพราะขาดเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 (มีนักนิติศาสตร์บางท่านว่าเป็นการกระทำด้วยความจำเป็นได้รับยกเว้นโทษ ตามมาตรา 67)

มาตรา 11 นี้ มิได้ควบคุมเฉพาะการทำไม้แต่เพียงอย่างเดียว หากยังควบคุมรวมถึงการเจาะ การลับ การเผา หรือการทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้ามด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำอันตรายอย่างไรและวิธีการใดก็ตาม

การควบคุมตามมาตรา 11 นี้ ได้แก่ การที่จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานก่อน จึงจะกระทำการใด ๆ ตามที่ระบุไว้ใน

มาตรการนี้แก้ไขไม่ได้ และเมื่อได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานแล้ว ผู้ได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทาน ยังจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาตอีกด้วย

การอนุญาตมี 2 วิธี คือ โดยวิธีธรรมดา เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่การอนุญาตโดยวิธีการผูกขาด เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดทำพื้นหรือไม้เผาถ่าน จะอนุญาตได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายากเท่านั้น ส่วนการอนุญาตให้ผูกขาดทำไม้ในกรณีอื่น ๆ ไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด ส่วนกรณีสัมปทานนั้น ผู้มีอำนาจให้สัมปทาน คือรัฐบาล โดยผู้ยื่นขอสัมปทานต้องยื่นเรื่องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ แล้วรัฐมนตรีฯ จะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการที่รัฐมนตรีฯ แต่งตั้งพิจารณา แล้วรัฐมนตรีฯ จึงจะเสนอเรื่องเข้าคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตเป็นขั้นตอนสุดท้าย (ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484)

กรณีความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท เช่น ผู้ฝ่าฝืนมาตรา 11 มิได้กระทำการเพียงตัดฟันแต่อย่างเดียว แต่ได้ชักลากไม้ด้วย คือ ผิดหลายกรรมต่างกัน โดยผิดทั้งข้อหาตัดฟันและข้อหาชักลาก ศาลก็ต้องลงโทษทั้งสองกรรมนับโทษต่อกันเรียงกระทงลงโทษตามมาตรา 91 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่บางกรณีนอกจากผิดข้อหาตัดฟันตามมาตรา 11 แล้ว ยังผิดข้อหาแผ้วถางตามมาตรา 54 ด้วย เช่นนี้เป็นกรณีกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท จึงต้องลงโทษในบทหนักตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

กรณีที่ผู้รับอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือข้อกำหนดที่รัฐมนตรีกำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติมตามมาตรา 58 ก็จะต้องถูกพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา 59 และมาตรา 61 ขณะเดียวกันก็อาจจะถูกลงโทษตามมาตรา 73 ทวิ ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท อีกส่วนหนึ่งด้วย

ข. การแปรรูปไม้หวงห้าม

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 48 บัญญัติว่า
"ภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ห้ามมิให้ผู้ใดแปรรูปไม้ ตั้งโรงงาน

แปรรูปไม้ ตั้งโรงค้ำไม้แปรรูป ไม้ไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง หรือมีไม้แปรรูปชนิดอื่นเป็นจำนวนเกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตรไว้ในครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต

เพื่อประโยชน์แห่งความในวรรคหนึ่ง ไม้ซุงหรือไม้ท่อนที่จมอยู่ในแม่น้ำ ลำคลอง ในรัศมีห้าสิบเมตรของบริเวณที่ทำการแปรรูปไม้ และไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ให้สันนิษฐานว่าเป็นไม้ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ที่มีโรงงานอยู่ในบริเวณนั้น"

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 48 นี้ กฎหมายมุ่งควบคุมลักษณะของการกระทำใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะครอบครองไม้ซุงหรือท่อน ตามมาตรา 48 วรรคสอง และครอบครองไม้แปรรูป ตามมาตรา 48 วรรคแรก ตามที่กล่าวแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 1 ข้างต้น นอกจากนี้ ยังมีบัญญัติถึงลักษณะการแปรรูปไม้ลักษณะหนึ่งด้วย

หลักเกณฑ์เรื่องการแปรรูปไม้หวงห้ามในมาตรา 48 นี้ ได้พิจารณา กล่าวถึงในหัวข้อก. การครอบครองไม้ ของบทเดียวกันนี้ข้างต้นแล้ว แต่อย่างไรก็ดี ในขั้นนี้จะขอกกล่าวในลักษณะสรุปความ ดังนี้

หลักเกณฑ์ที่จะถือว่าเป็นการแปรรูปไม้เป็นไปตามมาตรา 48 และมาตรา 4 (3) ซึ่งจะต้องเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งในสองกรณี ดังนี้

1. ประการแรก เป็นการกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิม ได้แก่ การเลื่อย การตัด การลิด การผ่า การซุด ฯลฯ ซึ่งเมื่อทำกับไม้แล้วมีผลทำให้ไม้ั้นเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนขนาดไปจากเดิม คือ เปลี่ยนความยาว เปลี่ยนความโต ความกว้างและความหนา การอบไม้เพื่อให้เนื้อไม้มีคุณภาพดี หรือการไสกบไม้มิใช่เป็นการแปรรูปไม้ เพราะไม่ได้ทำให้ไม้เปลี่ยนรูปหรือขนาดแต่อย่างใด แต่การบดเนื้อไม้ เช่น ไม้จันทร์หอม เพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานทำรูปหอม หรือบดไม้พยอมเพื่อใส่ไม้ตาลกันบูด ถือว่าเป็นการแปรรูปไม้ หรือ

2. ประการที่สอง เป็นการกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนแปรสภาพไปจากเดิมเพื่อถือเอาวัตถุดิบหรือผลพลอยได้จากไม้ั้น กรณีนี้ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนรูป หรือเปลี่ยนขนาดไม้เช่นประการแรกแต่อย่างใด กรณีประการที่ 2 นี้ เช่น

การเผาถ่าน เป็น การแปรรูปอย่างหนึ่ง เพราะถ่านที่ได้นั้นถือว่าเป็นวัสดุ และ มีการเปลี่ยนแปลงสภาพไม้ไปจากเดิมไปเป็นถ่าน

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์ที่จะถือว่าเป็นไม้แปรรูปตามมาตรา 48 และมาตรา 4 (4) ก็จะต้องเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งใน 4 กรณี ดังนี้คือ

1. เป็นไม้ที่ผ่านการแปรรูปมาแล้ว ตามมาตรา 4 (3) เช่น ไม้กระดาน ไม้เหลื่อม เป็นต้น
2. เป็นไม้ที่อยู่ในสภาพพรางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพ เป็นสิ่งปลูกสร้างอันไม่ชอบด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไปหรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้าง ที่ผิดปกติวิสัย เช่นปูพื้นบ้านสองชั้น ติฝ้าสองชั้น มีเสามากผิดปกติ จะเห็นได้ว่าไม้ดังกล่าว มีสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างแต่แท้จริง เป็นการพรางบุคคลภายนอกและมีได้จ่านางจะให้ เป็น สิ่งปลูกสร้างแต่อย่างใด
3. เป็นไม้ที่อยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ที่ไม่ชอบด้วยลักษณะของ เครื่องใช้ที่ใช้เป็นปกติในท้องที่นั้น หรือที่ผิดปกติวิสัย โดยเจ้าของมิได้เจตนาถือเอา อย่างเป็นเครื่องใช้ และมีได้เจตนาให้อยู่ในสภาพพรางดังข้อ 2. ข้างต้น เช่น เติงนอนทำขนาดใหญ่แล้วใช้ไม้ปูมาผิดปกติธรรมดา เป็นต้น
4. เป็นไม้ที่เคยเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วถูกรื้อถอน ถ้าอายุของสิ่งปลูกสร้างหรืออายุของเครื่องใช้ก่อนรื้อถอนไม่เกิน 5 ปีสำหรับไม้สัก และ ไม่เกิน 2 ปีสำหรับไม้ชนิดอื่นที่มีไซ้ไม้สัก ไม้ที่รื้อถอนออกมาดังกล่าว ย่อมเป็น "ไม้แปรรูป"

การแปรรูปไม้ตามมาตรา 4 (3) ไม่ว่าจะ เป็นกรณีใดกรณีหนึ่งใน 2 กรณีข้างต้นก็ดี หรือไม้แปรรูปตามมาตรา 4 (4) ไม่ว่าจะ เป็นกรณีใดกรณีหนึ่งใน 4 กรณีดังกล่าวก็ดี ย่อมต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพราะอยู่ภายใต้ความคุมของ มาตรา 48 เว้นแต่ เป็นกรณีเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 50 ซึ่งไม่ต้องขออนุญาตดังที่ ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ ก. การครอบครองไม้ ข้างต้น

กรณีที่ผู้รับอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต หรือข้อกำหนดที่รัฐมนตรีกำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติม ตามมาตรา 58 ก็ต้องถูกพักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาต ตามมาตรา 59 และ 61 และขณะเดียวกันก็อาจถูกลงโทษตาม

มาตรา 73 ทวิ ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท อีกส่วนหนึ่งด้วย

2.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 73 มุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะการทำไม้หรือแปรรูปไม้หวงห้ามธรรมดา หรือไม้หวงห้ามประเภท ก. จะต้องได้รับอนุญาต มิฉะนั้นมีความผิดและรับโทษตามมาตรา 73 วรรคแรก นอกจากนี้ยังปรากฏว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งควบคุมการทำไม้หรือแปรรูปไม้หวงห้ามธรรมดาบางชนิด คือ ไม้สักและไม้ยาง เป็นกรณีพิเศษ ผู้ทำการฝ่าฝืน จะต้องรับโทษหนักขึ้น ทั้งนี้เพราะไม้หวงห้ามธรรมดาหรือไม้หวงห้ามประเภท ก. ชนิดไม้สักและไม้ยาง เป็นไม้ที่มีค่าทัดเทียมกับไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งลงโทษการทำไม้หรือแปรรูปไม้หวงห้ามธรรมดาเป็น 2 ระดับ คือ กรณีปกติ ตามมาตรา 73 วรรคแรก มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) และวรรคท้าย มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 73 มุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะทำไม้หรือแปรรูปไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ไว้เป็นกรณีพิเศษ หากกระทำโดยฝ่าฝืน มีโทษรุนแรงอันเป็นกรณีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) วรรคท้าย เหตุที่กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ลงโทษรุนแรง เพราะไม้หวงห้ามพิเศษ เป็นไม้หายาก ควรสงวนรักษา เพราะใกล้จะสูญพันธุ์ จึงควบคุมเป็นกรณีพิเศษ ในกรณีปกติจะไม่อนุญาตให้ทำหรือแปรรูป เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ จะอนุญาตเป็นกรณีพิเศษเท่านั้น ผู้ฝ่าฝืนจะต้องรับโทษอย่างหนักจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.3 ไม้หวงห้ามชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากไม้หวงห้ามธรรมดาบางชนิด อันได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง และไม้หวงห้ามประเภท ข. (ไม้หวงห้ามพิเศษ)

ตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มุ่งที่จะควบคุมการทำไม้และการแปรรูปไม้หวงห้ามธรรมดาชนิดอื่น ๆ นอกจากไม้สักหรือไม้ยางและไม้หวงห้ามพิเศษ จะต้องได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนมีความผิดและรับโทษตามมาตรา 73 วรรคแรก และถ้าเป็นการทำไม้หรือแปรรูปไม้หวงห้ามชนิดอื่น ๆ นี้จำนวนมากหรือรวมปริมาณมาก กล่าวคือ กว้างกว่า 20 ต้นหรือท่อนหรือรวมปริมาตรไม้กว่าสี่ลูกบาศก์เมตร หรือรวมปริมาตรไม้แปรรูปกว่าสองลูกบาศก์เมตร ผู้กระทำจะต้องได้รับโทษหนักขึ้น หรือที่เรียกว่ากรณีเหตุฉุกเฉิน เพราะกฎหมายถือว่า การกระทำต่อไม้จำนวนมากหรือปริมาณมาก เป็นอันตรายต่อสภาพป่าไม้มากขึ้น จึงควบคุมจำนวนหรือปริมาณเป็นกรณีพิเศษ จะเห็นได้ว่าผู้กระทำจะต้องได้รับโทษ 2 ระดับ คือ กรณีปกติ ตามมาตรา 73 วรรคแรก มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีเหตุฉุกเฉิน มีโทษตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) วรรคท้าย จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.4 พื้นที่ป่าและป่าสงวนฯ

ตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีวัตถุประสงค์มุ่งควบคุมการทำไม้หรือแปรรูปไม้ มิได้มีวัตถุประสงค์มุ่งจะควบคุมพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ แต่อย่างใด

3. การเผาป่าหรือป่าสงวนฯ

กฎหมายเกี่ยวกับป่า ไม้ประสงค์มุ่งจะควบคุมลักษณะของการกระทำที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเผาป่าหรือป่าสงวนฯ ซึ่งเป็นการทำลายสภาพป่าไม้ของชาติให้เสียหายเป็นจำนวนมากทุกปีมีผลต่อการสูญเสีย ไม้และพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ อย่างมหาดศาล ดังจะเห็นได้จากมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 บัญญัติคุ้มครองเฉพาะพื้นที่ป่า (ไม่รวมป่าสงวนฯ) ว่า

"ห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้าง แส้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม

และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือโดยได้รับใบอนุญาตจาก
พนักงานเจ้าหน้าที่

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่
กำหนดในกฎกระทรวง"

แสดงว่าการเผาป่าจะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น
เว้นแต่เป็นการเผาป่าในเขตที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯประกาศในราชกิจจานุ
เบกษาจำแนกไว้ เป็นประเภทเกษตรกรรม จึงไม่ต้องขออนุญาต เฉพาะมาตรา 54 นี้
ต่างจากมาตรา 11 มาตรา 48 ตรงที่ว่า มาตรา 54 วรรคสอง กำหนดให้หลักเกณฑ์
และเงื่อนไขจะต้องกำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น ก็แสดงว่าจะระบุเงื่อนไข ข้อกำหนด
ไว้ในใบอนุญาตเช่นมาตรา 11 มาตรา 48 ไม่ได้เลย แต่อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเกษตรฯ สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติมได้ตาม
มาตรา 58

ดังนั้น ถ้าผู้รับอนุญาตฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อกำหนดที่รัฐมนตรีฯ
กำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติมตามมาตรา 58 ก็จะต้องถูกพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอน
ใบอนุญาตตามมาตรา 59 และมาตรา 61 ขณะเดียวกันก็อาจถูกลงโทษตามมาตรา 73
ทวิ ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาทอีกส่วนหนึ่ง
ด้วย

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14
ได้บัญญัติข้อห้ามการเผาป่าสงวนฯว่า "ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้ผู้ใดขุดดิน
ครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน กั้นสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้
เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวน
แห่งชาติ..."

จะเห็นได้ว่า ไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีการอนุญาตให้ผู้ใดเผาป่าสงวนฯ
ได้เลย ผู้ฝ่าฝืนมีโทษ 2 ระดับตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.
2507 กล่าวคือ กรณีปกติธรรมดา ตามมาตรา 31 วรรคแรก มีโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือน
ถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและกรณีเหตุกรรจ์ตาม
มาตรา 31 วรรคสอง หากผู้กระทำได้กระทำการเผาป่าสงวนประเภทพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

หรือพื้นที่เกิน 25 ไร่ หรือกระทำกับประเภทไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา หรือประเภทไม้เป็นต้นหรือท่อนเกิน 20 ต้นหรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม้เกิน สี่ลูกบาศก์เมตร มีโทษหนักขึ้นถึงจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาท ถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท นอกจากนี้ หากยังฝ่าฝืนศาลมีอำนาจสั่งตามมาตรา 31 วรรคสาม ให้ผู้กระทำความผิดและบริวารออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้อีกส่วนหนึ่งด้วย

๘.1 ไม้หวงห้ามธรรมดา

ตามมาตรา 54 และมาตรา 72 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484และมาตรา 14 กับมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มุ่งที่จะควบคุมการกระทำในลักษณะเผาป่าหรือป่าสงวน ซึ่งกรณีเผาป่าผู้กระทำความผิดต้องขออนุญาต มิฉะนั้นเป็นความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ส่วนการเผาป่าสงวนฯ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ มาตรา 14 ไม่อนุญาตให้ผู้ใดเผาป่าสงวนฯได้ ดังนั้น หากผู้ใดฝ่าฝืนเผาป่าหรือป่าสงวนฯมีโทษตามมาตรา 72 ตรี วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ตามลำดับ และถ้าการเผาป่านั้นกระทำกับพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯจำนวนมากกว่า 25 ไร่ แล้ว ผู้กระทำก็ต้องรับโทษหนักขึ้น เพราะกฎหมายมุ่งจะควบคุมการเผาพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ป่าสงวนฯเป็นกรณีพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 72 ตรี วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และมาตรา 31 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ

นอกจากนี้ มาตรา 31 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ยังได้กำหนดโทษหนักขึ้นสำหรับการเผาป่าสงวนฯที่ทำลายไม้หวงห้ามต่าง ๆ ตลอดจนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

ไม้หวงห้ามธรรมดาหรือไม้หวงห้ามประเภท ก. บางชนิด อันได้แก่ ไม้สัก ไม้ยางและไม้สนเขา กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มุ่งควบคุมเป็นกรณีพิเศษ สำหรับผู้เผาไม้สัก ไม้ยางและไม้สนเขา ในเขตป่าสงวนฯ ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 วรรคสอง (1) แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 ทั้งนี้ เพราะไม้สัก ไม้ยาง และไม้สนเขาเป็นไม้หวงห้ามธรรมดาหรือไม้หวงห้ามประเภท ก. ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและมีคุณค่าทัดเทียมกับไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข.

จะเห็นได้ว่า การเผาป่าสงวนฯ มีโทษ 2 ระดับ คือ กรณีปกติ มีโทษตามมาตรา 31 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 จำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 5 หมื่นบาท และกรณีเหตุฉกรรจ์ มีโทษตามมาตรา 31 วรรคสอง (1) และวรรคสาม จำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 1 แสน 5 หมื่นบาท

3.2 ไม้หวงห้ามพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 54 และมาตรา 72 ตรี มุ่งควบคุมเฉพาะการเผาป่าที่ทำลายหรือเสียหายแก่พื้นที่ป่าเป็นสำคัญ หากเป็นการเผาทำลาย พื้นที่ป่ากว่า 25 ไร่ ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้น แต่ไม่ได้มีบทบัญญัติควบคุมการเผาป่าอันเป็นการทำลายไม้หวงห้ามต่าง ๆ ในป่าแต่อย่างใด คงมีแต่เฉพาะในพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 มาตรา 31 ที่มุ่งควบคุมทั้งการทำลายหรือเสียหายแก่พื้นที่ป่าสงวนฯ จำนวนมากกว่า 25 ไร่ เป็นกรณีเหตุฉกรรจ์ ทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 นอกจากนี้ยังควบคุมการเผาป่าสงวนฯ อันเป็นการทำลายหรือเสียหายแก่ไม้หวงห้ามต่างๆ ในเขตป่าสงวนฯ อีกด้วย

การเผาป่าสงวนฯพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ไม้อนุญาตให้มีการเผาป่าสงวนฯได้ (การเผาป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 54 ต้องขออนุญาต) ดังนั้น ผู้ใดฝ่าฝืนจึงมีความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ และต้องรับโทษตามมาตรา 31 วรรคแรก และถ้าการเผาป่าสงวนฯ นั้นเป็นการทำลายหรือเสียหายแก่ไม้หวงห้ามพิเศษหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามชนิดที่หายาก ควรสงวนรักษาเพราะใกล้จะสูญพันธุ์ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นหรือกรณีเป็นเหตุฉกรรจ์เพราะกฎหมายเกี่ยวกับป่า ไม้มุ่งควบคุมการเผาไม้หวงห้ามเป็นพิเศษ จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 มีการลงโทษ 2 ระดับ คือ กรณีปกติ ผู้กระทำมีโทษตามมาตรา 31 วรรคแรกจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 5 หมื่นบาท และกรณีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 31 วรรคสอง (1) และวรรคสามจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 1 แสน 5 หมื่นบาท

8.3 ไม้หวงห้ามธรรมชาติอื่น ๆ นอกเหนือจากไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขาและไม้หวงห้ามประเภท ข.

ตามมาตรา 54 มาตรา 72 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มุ่งควบคุมการเผาป่าที่ทำลายหรือเสียหายแก่พื้นที่ป่าเป็นสำคัญ หากเป็นการเผาทำลายพื้นที่ป่ากว่า 25 ไร่ ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้น แต่ไม่ได้รับบทบัญญัติควบคุมการเผาป่า อันเป็นการทำลายหรือเสียหายแก่ไม้หวงห้ามต่าง ๆ ในป่าแต่อย่างใด

การเผาป่าสงวนฯตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 ไม่อนุญาตให้มีการเผาป่าสงวนฯได้ ดังนั้น ผู้ใดฝ่าฝืนจึงมีความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ และต้องรับโทษตามมาตรา 31 วรรคแรก และถ้าการเผาป่าสงวนฯ นั้น เป็นการทำลายหรือเสียหายแก่ไม้หวงห้ามธรรมชาติอื่น ๆ นอกจากไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา และ ไม้หวงห้ามประเภท ข. (ไม้หวงห้ามพิเศษ) จำนวนมากหรือรวมปริมาณมาก กล่าวคือ เกินกว่า 20 ต้น หรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตรแล้ว ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น เพราะปริมาณไม้จำนวนมากสร้างความเสียหายแก่สภาพป่าได้มากและรวดเร็ว จึงถือเป็นกรณีเหตุการณ์ จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 กำหนดโทษสำหรับการเผาป่าสงวนฯ ไว้ 2 ระดับ คือ กรณีปกติ ตามมาตรา 31 วรรคแรก มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 5 หมื่นบาท และกรณีเหตุการณ์ ตามมาตรา 31 วรรคสอง (2) และวรรคสาม มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 1 แสน 5 หมื่นบาท

8.4 พื้นที่ป่าและป่าสงวน

ตามมาตรา 54 มาตรา 72 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และมาตรา 14 มาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 มุ่งควบคุมการเผาป่าและป่าสงวนฯ หากเป็นการเผาป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือเผาป่าสงวนฯ ซึ่งทางการไม่สามารถอนุญาตได้ ผู้กระทำย่อมมีความผิดและรับโทษตามมาตรา 54 มาตรา 72 ตรี วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 14 มาตรา 31 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 หากเป็นการเผาป่าหรือป่าสงวนฯทำให้พื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯเสียหายกว่า 25 ไร่ มีโทษตาม

มาตรา 73 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และมาตรา 31 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ. 2507 ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้กำหนดโทษกรณีเผาป่าทำลายพื้นที่ ป่ากว่า 25 ไร่ นี้ เป็นกรณีพิเศษ โดยกำหนดโทษเป็น 2 ระดับ คือ การเผาป่ากรณีปกติ ตามมาตรา 72 ตรี วรรคแรก จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ และกรณีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 72 ตรี วรรคสอง จำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 1 หมื่นบาท ถึง 1 แสนบาท ส่วนการเผาป่าสงวนฯ กรณีปกติ ตามมาตรา 31 วรรคแรก จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 5 หมื่นบาท

อนึ่ง กรณีการเผาป่าสงวนฯ หากเป็นการทำลายหรือเสียหายแก่ต้นน้ำ ลำธารแล้ว พระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 มาตรา 31 (3) กำหนดให้ผู้ทำการ เผาป่าสงวนฯ จะต้องรับโทษรุนแรงหนักขึ้น อันเป็นกรณีเหตุฉกรรจ์ โดยกำหนดโทษจำคุก ตั้งแต่ 2 ปี ถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 1 แสน 5 หมื่นบาท ด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้กำหนดโทษจำคุกและปรับแก่การกระทำ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 3 ลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะการครอบครองไม้หรือพื้นที่ป่าหรือ ป่าสงวน หรือการทำไม้หรือแปรรูปไม้ หรือการเผาป่า ในระดับอัตราโทษที่เท่ากันหรือ ใกล้เคียงกันมาก คือ

1. โทษจำคุก กรณีปกติ กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกชั้นสูงไม่เกิน 5 ปีและกรณีเหตุฉกรรจ์ กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกระหว่าง 1 ถึง 20 ปี
2. โทษปรับ กรณีปกติ กฎหมายกำหนดอัตราโทษปรับชั้นสูงไม่เกิน 5 หมื่นบาท กรณีเหตุฉกรรจ์ กฎหมายกำหนดอัตราโทษปรับระหว่าง 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

ทั้งโทษจำคุกและปรับในกรณีปกติ กฎหมายกำหนดโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ในกรณีเหตุฉกรรจ์ กฎหมายกำหนดบังคับต้องจำคุกและปรับ นับว่า กำหนดโทษค่อนข้างรุนแรงมาก

1. โทษจำคุก

1.1 ครอบครอง

1.1.1 ครอบครองไม้ (มาตรา 48 มาตรา 69) มีโทษจำคุก (มาตรา 73 มาตรา 69) กรณีปกติ จำคุกไม่เกิน 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 1 ปี ถึง 20 ปี

1.1.2 ครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ มี ก. ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้(มาตรา54)มีโทษจำคุก (มาตรา 72 ตรี) กรณีปกติ จำคุกไม่เกิน 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 2 ปี ถึง 15 ปี และ ข. ป่าสงวนฯ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ (มาตรา 4) มีโทษจำคุก (มาตรา 31) กรณีปกติ จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 2 ปี ถึง 15 ปี

1.2 ทำไม้และแปรรูปไม้

1.2.1 ทำไม้ (มาตรา 11) มีโทษจำคุก (มาตรา 73) กรณีปกติ จำคุกไม่เกิน 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 1 ปี ถึง 20 ปี

1.2.2 แปรรูปไม้ (มาตรา 48) มีโทษจำคุก (มาตรา 73) กรณีปกติจำคุกไม่เกิน 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 1 ปี ถึง 20 ปี

1.3 เฝ้าป่า

1.3.1 ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ (มาตรา 54) มีโทษจำคุก (มาตรา 72 ตรี) กรณีปกติ จำคุกไม่เกิน 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 2 ปี ถึง 15 ปี

1.3.2 ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ (มาตรา 14) มีโทษจำคุก (มาตรา 31) กรณีปกติ จำคุก 6 เดือน ถึง 5 ปี กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 2 ปี ถึง 15 ปี

2. โทษปรับ

2.1 ครอบครอง

2.1.1 ครอบครองไม้ (มาตรา 48 มาตรา 69) มีโทษปรับ (มาตรา 73 มาตรา 69) กรณีปกติปรับไม่เกิน 5 พันบาท กรณีเหตุฉกรรจ์ปรับ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.1.2 ครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ มี ก. ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ (มาตรา 54) มีโทษปรับ (มาตรา 72 ตริ) กรณีปกติ ปรับไม่เกิน 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 1 หนักราชกรณิถึง 1 แสนบาท และ ข. ป่าสงวนฯ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ (มาตรา 14) มีโทษปรับ (มาตรา 31) กรณีปกติ ปรับ 5 พัน ถึง 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 2 หนักราชกรณิถึง 1 แสน 5 หนักราชกรณิ

2.2 ทำไม้และแปรรูปไม้

2.2.1 ทำไม้ (มาตรา 11) มีโทษปรับ (มาตรา 73) กรณีปกติ ปรับไม่เกิน 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.2.2 แปรรูปไม้ (มาตรา 48) มีโทษปรับ (มาตรา 73) กรณีปกติ ปรับไม่เกิน 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท

2.3 เฝ้าป่า

2.3.1 ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ (มาตรา 54) มีโทษปรับ (มาตรา 72 ตริ) กรณีปกติ ปรับไม่เกิน 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 1 หนักราชกรณิถึง 1 แสนบาท

2.3.2 ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ (มาตรา 14) มีโทษปรับ (มาตรา 31) กรณีปกติ ปรับ 5 พันบาท ถึง 5 หนักราชกรณิเหตุจกรรจ์ ปรับ 2 หนักราชกรณิถึง 1 แสน 5 หนักราชกรณิ

3. โทษริบทรัพย์สิน

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ได้บัญญัติเรื่องโทษริบทรัพย์สิน ไว้ในมาตรา 74 และมาตรา 74 ทวิ ดังนี้

มาตรา 74 "บรรดาไม้และของป่าอันได้มาหรือมีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ฯ ให้ริบเสียทั้งสิ้น"

มาตรา 74 ทวิ "บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่"

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้บัญญัติ
โทษริบทรัพย์สินไว้ในมาตรา 35 ดังนี้

มาตรา 35 "บรรดาไม้ของป่าเครื่องมือ เครื่องใช้ อาวุธ สัตว์พาหนะ
ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลใช้หรือได้มาโดยการกระทำผิดตาม
พระราชบัญญัตินี้ให้ริบเสียทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าเป็นของผู้กระทำผิดและมีผู้ถูกลงโทษตาม
คำพิพากษาของศาลหรือไม่"

จะเห็นได้ว่า ทรัพย์สินซึ่งอยู่ในข่ายที่ต้องริบเสียทั้งสิ้น ตามกฎหมาย
เกี่ยวกับป่าไม้ คือ

1. ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มีไม้และของป่าที่ได้มา หรือมีไว้
เนื่องจากการกระทำผิด และเครื่องมือ เครื่องใช้ ฯลฯ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำผิด
หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำผิด
2. ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ มีไม้ ของป่า เครื่องมือ เครื่องใช้
 ฯลฯ ซึ่งบุคคลได้ใช้หรือได้มาโดยการกระทำผิด

หลักกฎหมายเรื่องริบทรัพย์สิน มีบทบัญญัติทั่วไปอยู่ใน
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32-37 อันอาจนำมาใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมาย
อื่น ๆ รวมทั้งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ ได้ด้วย ตาม
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17³⁹ เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁹ มาตรา 17 ประมวลกฎหมายอาญา

"บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญานี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตาม
กฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่น"

เป็นพิเศษ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลก็ยังนำหลักการริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา⁴⁰ มาใช้กับกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ด้วย เพราะแม้กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้จะมีบทบัญญัติเรื่อง ริบทรัพย์สินไว้เป็นพิเศษก็ตาม แต่ก็มิได้บัญญัติไว้ครบทุกกรณี

40 มาตรา 32 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็น ความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ตกลงโทษตามคำพิพากษา หรือไม่"

มาตรา 33 บัญญัติว่า "ในการริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมาย ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้อีกด้วย

(1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ

(2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำ ความผิด"

มาตรา 34 บัญญัติว่า "บรรดาทรัพย์สิน

(1) ซึ่งได้ให้ตามความในมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 167 มาตรา 201 มาตรา 202 หรือ

(2) ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่ บุคคลได้กระทำความผิด

ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการ กระทำความผิด

มาตรา 35 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินซึ่งศาลพิพากษาให้ริบ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน"

มาตรา 36 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลสั่งให้ริบทรัพย์สินตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 ไปแล้ว หากปรากฏในภายหลังโดยคำเสนอของเจ้าของแท้จริงว่า ผู้เป็นเจ้าของแท้จริง มิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ก็ให้ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สิน ถ้าทรัพย์สินนั้นยังคงมีอยู่ ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน แต่คำเสนอของเจ้าของแท้จริงนั้น จะต้องกระทำต่อศาล ภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด"

การริบทรัพย์สินในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ตามมาตรา 74 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 อันได้แก่ กรณีการริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลจากการกระทำความผิดเช่นเครื่องมือ เครื่องใช้ อาวุธ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดๆนั้น ปรากฏว่าแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาตีความมาตรา 74 ทวิ และมาตรา 35 ดังกล่าว ว่ามีขอบเขตเพียงการริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นของบุคคลอื่นที่รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดเท่านั้น ถ้าเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีรู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ศาลจะริบไม่ได้

ปัญหานี้ถ้าพิจารณาตามบทบัญญัติในมาตรา 74 ทวิ ตอนท้าย แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ใช้คำว่า "ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีส่วนกลางไทยตามคำพิพากษาหรือไม่" และมาตรา 35 ตอนท้าย แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ใช้คำว่า "ให้ริบเสียทั้งสิ้น" โดยไม่คำนึงว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้กลางไทยตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่" ทำให้เข้าใจว่ากฎหมายประสงค์จะริบทรัพย์สินนั้นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของบุคคลอื่นก็ตาม เพราะมีด้อยคำที่เหมือนกับการริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า "... ให้ริบทรัพย์สินทั้งสิ้นไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้กลางไทยตามคำพิพากษาหรือไม่" และศาลก็พิพากษาริบโดยเด็ดขาดตามมาตรา 32 เหตุที่ศาลไม่ริบทรัพย์สินตามมาตรา 74 ทวิ และมาตรา 35 ดังกล่าวมีเหตุผลพิเศษว่าเพราะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญที่จะลงโทษบุคคลซึ่งมิได้กระทำความผิดได้ เนื่องจากการริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่ง หากไปกระทำต่อบุคคลที่มีรู้เห็นหรือกระทำความผิดจะขัดต่อหลักในกฎหมายอาญา ดังนั้น ศาลฎีกาจึงวางแนวทางไว้ว่า การริบทรัพย์สินตามมาตรา 74 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือที่ได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นของผู้กระทำความผิดเองหรือของผู้อื่นที่รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ศาลจะริบไม่ได้ หากศาลมีคำพิพากษาให้ริบในกรณีหลังนี้ เจ้าของที่แท้จริงสามารถร้องขอต่อศาลขอคืนทรัพย์สินที่ริบได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ศาล

มีคำพิพากษาให้รับทรัพย์ ตามหลักในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36 ซึ่งอนุโลมมาใช้กับพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยอาศัยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 ได้ เพราะพระราชบัญญัติเหล่านี้ มิได้มีข้อความที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษหรือมีข้อความที่ขัดหรือมิให้นำมาตรา 36 มาใช้ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1602-1603/2509 และฎีกาที่ 1482/2516 จากปัญหาการรับทรัพย์สินดังกล่าว ได้มีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้อาศัยการตีความของศาลฎีกาดังกล่าวมาเป็นประโยชน์แก่ตน โดยการนำเอาบุคคลอื่นมาอ้างว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ และขอคืนยานพาหนะหรือสัตว์พาหนะหรือรถไถ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องจักรกลต่าง ๆ อันเป็นการเลี่ยงกฎหมาย

3.2 มาตรการปกครอง

มาตรการปกครองหรือการกระทำทางปกครอง แยกได้ 2 ลักษณะ คือ นิติกรรมทางปกครอง (Administrative juristic act) และปฏิบัติการทางปกครอง (Administrative real act) ซึ่งนิติกรรมทางปกครอง อันได้แก่ มาตรการที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป เช่น การออกกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ประกาศคณะกรรมการ ที่วางหลักทั่วไปให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติ และมาตรการเฉพาะเรื่อง เช่น คำสั่ง คำวินิจฉัย คำอนุญาต ข้อยกเว้น และระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น หากเอกชนผู้ปฏิบัติฝ่าฝืน ก็อาจมีการใช้กำลังบังคับ ซึ่งเรียกว่าปฏิบัติการทางปกครองนั่นเอง มาตรการทางปกครอง โดยหลักแล้วถือเป็นมาตรการปราบปรามเบื้องต้น มีลักษณะเป็นมาตรการป้องกันยืดหยุ่นและรวดเร็ว โดยเน้นการป้องกันมากกว่าการปราบปราม มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมได้และรวดเร็วด้วยการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถสั่งการได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนในการพิจารณาของ

ศาล⁴¹ มาตรการปกครอง ในกฎหมายป่าไม้ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการ ในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งเป็นผู้บังคับใช้มาตรการปกครองดังกล่าว เช่น การขออนุญาตทำไม้หรือแปรรูปไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 11 มาตรา 48 หรือการพักใช้ใบอนุญาต ตามมาตรา 59 หรือเพิกถอนใบอนุญาต ตามมาตรา 60 มาตรา 61 เป็นต้น ส่วนปฏิบัติการทางปกครอง หมายถึง การใช้กำลังกายภาพของเจ้าหน้าที่รัฐเข้าดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด เช่น เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าสงวนฯ สั่งให้ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 25 (2) รื้อถอน แก้วไขหรือทำการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตรายหรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในเวลาที่กำหนดให้ ตามมาตรา 25 (2) แต่ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมมีอำนาจเข้าไปยึดทำลาย รื้อถอน แก้วไขต่าง ๆ ได้ตามมาตรา 25 (3) หลักสำคัญของมาตรการปกครองนั้นจะต้องเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายและจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายให้อำนาจกระทำเช่นนั้น

สภาพบังคับของกฎหมายปกครอง คือ มาตรการปกครองหรือการกระทำทางปกครองซึ่งประกอบไปด้วยนิติกรรมทางปกครองและปฏิบัติการทางปกครอง มาตรการทางปกครองที่ถูกนำมาใช้เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้มีหลายอย่าง ซึ่งจะได้แยกพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ระบบอนุญาต (Licensing) เป็นระบบที่มีการใช้มากที่สุด โดยกำหนดให้กิจกรรมบางประเภท จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับการอนุญาตเท่านั้น เพื่อที่รัฐจะได้ควบคุม มาตรฐานให้การกระทำอยู่ในขอบเขตที่ต้องการ ในทางปฏิบัติมีใช้กันมากและจะ

⁴¹ ฤทัย หงส์ศิริ, "มาตรการทางปกครองในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน," ในเอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง การบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ระหว่างวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 ณ โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 137.

ตามมาด้วยวิธีการงดต่ออายุใบอนุญาต พักใช้ใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาต ตามลำดับ และในการอนุญาต ก็จะมีเงื่อนไขหรือข้อกำหนดที่ระบุไว้ในใบอนุญาต หรือเงื่อนไขหรือข้อกำหนดในกฎกระทรวง หรือเงื่อนไขหรือข้อกำหนดซึ่งรัฐมนตรีกำหนดให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติม ตามมาตรา 58⁴² ซึ่งหากผู้รับอนุญาตฝ่าฝืน ก็จะได้รับโทษตามมาตรา 73 ทวิ⁴³ อีกส่วนหนึ่งด้วย (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 786/2519)⁴⁴

ระบบอนุญาต มีบัญญัติหลักเกณฑ์การพักใช้ใบอนุญาต การงดต่ออายุใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาต ซึ่งเป็นมาตรการทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และข้อกำหนดฉบับที่ 18 (พ.ศ.2532) ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ตลอดจนพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จึงขอแยกพิจารณาหลักเกณฑ์การงดต่ออายุใบอนุญาต การพักใช้ใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาตในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ดังกล่าว เรียงลำดับดังนี้

1.1 กรณีพักใช้ใบอนุญาตและเพิกถอนใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. กรณีพักใช้ใบอนุญาต พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ 2 กรณี คือ

⁴²มาตรา 58 การขออนุญาตและการอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และในกรณีเฉพาะเรื่องถ้ารัฐมนตรีเห็นสมควร จะกำหนดให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติมประการใดอีกก็ได้

⁴³มาตรา 73 ทวิ ผู้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือข้อกำหนดให้ปฏิบัติเพิ่มเติมตามมาตรา 58 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท

⁴⁴ฎีกาที่ 786/2519 ได้รับอนุญาตให้แปรรูปไม้ด้วยแรงงานคน แต่กลับไปแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักรกล ฝ่าฝืนข้อกำหนดในใบอนุญาตตามมาตรา 48 มีโทษตามมาตรา 73 ทวิ

1) ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ กฏกระทรวง ข้อกำหนด หรือเงื่อนไขในการอนุญาต หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ จะสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ไม่เกิน 120 วัน (ตามมาตรา 59 (1))

2) หากจะสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้เกิน 120 วัน ก็ได้ ถ้ากรณีมีการฟ้องร้องผู้รับอนุญาตต่อศาลว่าได้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งจะสั่งพักใช้ใบอนุญาตไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้ (ตามมาตรา 59 (2))

ข. กรณีเพิกถอนใบอนุญาต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เท่านั้นที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ได้ 2 กรณี คือ

1) เมื่อความปรากฏแก่รัฐมนตรีว่าผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฏกระทรวง ข้อกำหนด หรือเงื่อนไขในการอนุญาตหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้รับใบอนุญาตจะถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามมาตรา 59 หรือไม่ก็ตาม และหรือกรณีผู้รับอนุญาตถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ จนถูกพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งพักใช้ใบอนุญาต (มาตรา 59 ประกอบมาตรา 61)

2) กรณีผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักรกล หรือผู้กระทำการแทนนิติบุคคล ผู้รับอนุญาตขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 49 (มาตรา 49 ประกอบมาตรา 61 วรรค 2)

อนึ่ง ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งไม่อนุญาตตามคำขอของบุคคลใด ตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามความในมาตรา 59 บุคคลนั้นมีสิทธิ อุทธรณ์คำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อรัฐมนตรีได้ภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรี ให้ถือเป็นที่สุด (มาตรา 62)

1.2 กรณีงดต่ออายุ ใบอนุญาต พักใช้ใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาต ตามข้อกำหนดฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ว่าด้วยการควบคุมการแปรรูปไม้ แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. กรณีงดต่ออายุใบอนุญาตนี้ มีพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 58 วรรคท้าย ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งต่ออายุใบอนุญาตได้เมื่อเห็นสมควร และตามข้อกำหนดฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 58 ว่าด้วยการควบคุมการแปรรูปไม้ ได้ออกมารองรับการใช้อำนาจของพนักงาน เจ้าหน้าที่ที่จะสั่งงดต่ออายุใบอนุญาตได้ 8 กรณี ดังนี้

- 1) ผู้รับอนุญาตขยายโรงงานแปรรูปไม้ ไม่แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันเพิ่มหรือเปลี่ยนแปลงเครื่องจักร (ข้อกำหนด ข้อ 5)
- 2) ผู้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีเข้าตรวจโรงงานแปรรูปไม้ ซึ่งสั่งการโดยขอด้วยกฎหมาย (ข้อกำหนด ข้อ 7)
- 3) ผู้รับอนุญาตไม่ออกหนังสือกำกับไม้แปรรูปให้ถูกต้องตามความเป็นจริงทุกครั้งที่มีการนำไม้แปรรูปออกจากโรงงาน (ข้อกำหนด ข้อ 9)
- 4) ผู้รับอนุญาตไม่เก็บรักษานัญชีไม้และหลักฐานกำกับไม้ที่ นำเข้าและจำหน่ายออกไว้ไม่น้อยกว่า 2 ปี ณ สถานที่ที่ได้รับอนุญาต (ข้อกำหนด ข้อ 10)
- 5) ผู้รับอนุญาตไม่เปิดประตูทางเข้าออกของโรงงานไว้ ตลอดเวลาทำการแปรรูปไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 12 วรรค 3)
- 6) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักร เพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) ขยายโรงงาน โดยการเพิ่มกำลังเครื่องจักร มากขึ้น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมป่าไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 18)
- 7) ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ โดยใช้ เครื่องจักรเพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) นำไม้แปรรูปที่ยังไม่ได้ผ่าน กรรมวิธีตามที่ระบุไว้ใน ใบอนุญาตออกจากโรงงาน (ข้อกำหนด ข้อ 19)
- 8) ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้ เครื่องจักรเพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) ผลิตโดยใช้ผลิตภัณฑ์จาก ไม้หวงห้าม (ข้อกำหนด ข้อ 20)

ข. กรณีทักใช้ใบอนุญาต เป็นกรณีที่ข้อกำหนดฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 58 กำหนด

เป็นมาตรการปกครองที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้ สั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ 14 กรณี ดังนี้

- 1) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ โดยใช้เครื่องจักรขึ้นใหม่จะต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาต หากอธิบดีกรมป่าไม้ยึดเวลาการติดตั้งเครื่องจักรไปแล้วอีก 2 ปีก็ยังไม่เสร็จ (ข้อกำหนด ข้อ 4)
- 2) ผู้รับอนุญาตไม่แจ้งการขยายโรงงานให้ผู้ออกใบอนุญาตทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันเพิ่มหรือเปลี่ยนแปลงเครื่องจักร (ข้อกำหนด ข้อ 5)
- 3) ผู้รับอนุญาตไม่ดำเนินการโรงงานแปรรูปไม้ให้ถูกต้องตามเงื่อนไข โดยมีไม้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในบริเวณโรงงาน (ข้อกำหนด ข้อ 6)
- 4) ผู้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีเข้าตรวจโรงงานแปรรูปไม้ ที่สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย (ข้อกำหนด ข้อ 7)
- 5) ผู้รับอนุญาตไม่จัดทำบัญชีไม้ให้ถูกต้องตามความเป็นจริงแต่ละวัน (ข้อกำหนด ข้อ 8)
- 6) ผู้รับอนุญาตไม่ออกหนังสือกำกับไม้แปรรูปให้ถูกต้องตามความเป็นจริงทุกครั้งที่มีการนำไม้แปรรูปออกจากโรงงาน (ข้อกำหนด ข้อ 9)
- 7) ผู้รับอนุญาตไม่เก็บรักษาบัญชีไม้และหลักฐานกำกับไม้ที่นำเข้าและจำหน่ายออกไว้เป็นเวลา 2 ปี ณ สถานที่ที่ได้รับอนุญาต (ข้อกำหนด ข้อ 10)
- 8) ผู้รับอนุญาตไม่จัดทำหลักเขตแสดงอาณาเขตบริเวณโรงงานหรือไม่จัดทำแผนผังแสดงถึงที่ตั้งของเครื่องจักรต่าง ๆ สำหรับใช้แปรรูปไม้ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นปัจจุบันและไม่แสดงไว้ที่เปิดเผยหรือไม่เปิดประตูทางเข้าออกของโรงงานไว้ตลอดเวลาทำการแปรรูปไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 12 วรรค 1 วรรค 2 วรรค 3)
- 9) ผู้รับอนุญาตไม่ได้ขออนุญาตรวมหมอนไม้ไว้นอกบริเวณอาณาเขตโรงงาน หรือไม่ทำหลักเขต และแผ่นป้ายแสดงชื่อผู้รับอนุญาต ณ ที่รวมหมอนไม้ หรือมีไม้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในเขตที่รวมหมอนไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 13 วรรค 1 วรรค 2 และวรรค 3)

10) ผู้รับอนุญาตไม่อยู่ ไม่จัดให้มีตัวแทนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อแจ้งให้ผู้ออกใบอนุญาตทราบภายใน 7 วัน นับแต่วันตั้งตัวแทน (ข้อกำหนด ข้อ 14)

11) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้แรงคน (โรงเลื่อยมือ) ติดตั้งหรือใช้เครื่องจักรกลใด ๆ ทำการแปรรูปไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 16)

12) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักร เพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) ขยายโรงงานโดยการเพิ่มหรือเปลี่ยนแปลง เครื่องจักรให้มีกำลังเพิ่มขึ้น ไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมป่าไม้ (ข้อกำหนด 18)

13) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักร เพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) นำไม้แปรรูปออกจากโรงงานโดยไม่ได้รับ อนุญาต (ข้อกำหนด ข้อ 19)

14) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักร เพื่อประดิษฐกรรม (โรงงานเฟอร์นิเจอร์) ผลิตโดยใช้ผลิตภัณฑ์จากไม้หวงห้าม (ข้อกำหนด ข้อ 20)

ค. กรณีเพิกถอนใบอนุญาต เป็นกรณีที่ข้อกำหนดฉบับที่ 18 (พ.ศ.2532) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 58 กำหนด เป็นมาตรการปกครอง เพื่อให้อำนาจแก่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สั่งการ เพิกถอนใบอนุญาตได้ 4 กรณี คือ

1) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้เครื่องจักร ขึ้นใหม่จะต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาต หากอธิบดีกรม ป่าไม้ยึดเวลา การติดตั้งเครื่องจักรไปแล้วอีก 2 ปี ก็ยังไม่เสร็จ (ข้อกำหนดข้อ 4)

2) ผู้รับอนุญาตไม่ดำเนินการโรงงานแปรรูปไม้ให้ ถูกต้องตามเงื่อนไข โดยมีไม้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในบริเวณโรงงาน (ข้อกำหนดข้อ 6)

3) ผู้รับอนุญาตมีไม้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในเขตที่รวม หมอนไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 13 วรรค 3)

4) ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยใช้แรงงานคน (โรงเลื่อยมือ) ติดตั้งหรือใช้เครื่องจักรกลใด ๆ ทำการแปรรูปไม้ (ข้อกำหนด ข้อ 16)

1.3 กรณีสั่งพักหรืองดใช้ใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กฎหมายให้อำนาจอธิบดีกรมป่าไม้และพนักงานเจ้าหน้าที่ในการควบคุม ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ของบุคคลที่ได้รับอนุญาตในการดำเนินการใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ดังนี้ โดยการตรวจสอบว่าบุคคลที่ได้รับอนุญาตนั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดหรือกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ ถ้าปรากฏจากการตรวจสอบว่า ผู้รับอนุญาตฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้อย่างหนึ่งอย่างใด อธิบดีกรมป่าไม้หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรืองดอายุใบอนุญาตได้ นอกจากนี้ ในกรณีที่ เป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม กฎหมายให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนได้ เงื่อนไขในการใช้อำนาจสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต มีดังนี้

ก. อำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ในกรณีฝ่าฝืนข้อกำหนดในใบอนุญาต

หลักเกณฑ์ในเรื่องนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 24-29 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งสรุปความได้ว่า ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต คนงาน ผู้รับจ้าง หรือผู้แทนของผู้รับอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ อันอาจเป็นการเสียหายอย่างร้ายแรง เจ้าพนักงานอาจออก คำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต มีกำหนดไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันออกคำสั่งได้

หลังจากเจ้าพนักงานได้ออกคำสั่งเบื้องต้นแล้ว กฎหมายให้อำนาจอธิบดีกรมป่าไม้ที่จะสั่งเพิกถอนเพิ่มหรือลดระยะเวลาที่สั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร แต่การเพิ่มระยะเวลาดังกล่าว จะเพิ่มได้ไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน (มาตรา 27)

การอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานหรือของอธิบดีกรมป่าไม้ข้างต้นสามารถกระทำได้ โดยผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต ยื่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยยื่นอุทธรณ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันทราบคำสั่ง (มาตรา 28)

คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของรัฐมนตรีที่ส่งอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นที่สุด กรณีที่มีการสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตแล้ว ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นสมควร ให้มีอำนาจสั่งเพิกถอนการพักใช้หรือหนังสืออนุญาตได้ (มาตรา 29)

ข. กรณีสั่งเพิกถอนใบอนุญาต เพื่อประโยชน์ของทางราชการ นอกจากอำนาจในการเพิกถอนใบอนุญาต เพราะเหตุฝ่าฝืนข้อกำหนดแล้ว กฎหมายยังให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สั่งเพิกถอนการอนุญาตรายหนึ่งรายใดทั้งหมด หรือแต่บางส่วนได้ โดยอาศัยเหตุเพราะความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ หรือสาธารณประโยชน์ หรือเมื่อปรากฏว่าได้มีการอนุญาตโดยมิชอบ (มาตรา 30)

อย่างไรก็ดี ถ้าเหตุแห่งการเพิกถอนนั้น มิใช่เพราะความผิดของผู้ถูกสั่งเพิกถอนการอนุญาต กฎหมายกำหนดให้จ่ายค่าทดแทนด้วยจำนวนเงินอันเป็นธรรมแก่ผู้ถูกสั่งเพิกถอนการอนุญาตนั้น (มาตรา 30 วรรค 2)

2. ระบบออกคำสั่ง (Order) โดยการออกคำสั่งห้ามการกระทำบางอย่าง อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย (Cease and desist order) หรือออกคำสั่งบังคับให้ปฏิบัติการ (Affirmative order) เพื่อเตือนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้ กรณีห้ามการกระทำบางอย่างอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย เช่น การห้ามบุคคลเข้าไป การผ่านหรือการใช้ทางและการนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปในป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการเข้าไปการผ่านหรือการใช้ทาง และการนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2530 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2530 ผู้ที่ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 33 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 หรือกรณีห้ามผู้ใดทำให้เสียหายทำลายซึ่งหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่นใดที่เจ้าพนักงานจัดให้มีขึ้น

ตามมาตรา 8⁴⁵ อันเป็นการแสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 3 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนฯ พ.ศ.2507 หรือกรณีกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ให้นักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติหรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏหรือเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ รื้อถอน แก้วไขหรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในเวลาที่กำหนดให้

(3) ยึด ทำลาย รื้อถอน แก้วไข หรือทำประการอื่น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม (2) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่หาตัวไม่พบ

ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวและได้เสียดำใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมดหรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้นและให้นำความในมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม

(4) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน ซึ่งการขัดคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 25 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 33 ทวิ แห่ง

⁴⁵มาตรา 8 ให้นักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีหลักเขตและป้ายหรือเครื่องหมายอื่นแสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติไว้ตามสมควร เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 หรือกรณีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้ใช้มาตรการปกครองออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2535 กำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในบริเวณเขตจังหวัดชลบุรี ภูเก็ต และกระบี่ตามลำดับ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 และผู้ใด บุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าไปกระทำด้วยประการ ใด ๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติฯ ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 43 ดังกล่าว มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 หรือกรณีนายกรัฐมนตรีหรือ ผู้ว่าราชการจังหวัดใช้มาตรการปกครองตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 สั่งการตามที่เห็นสมควร เพื่อระงับเหตุ ฉุกเฉินหรือเหตุอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติฯ ซึ่งหากปล่อยไว้จะ เป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย อนามัยและเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือ รัฐ ซึ่งนายกรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งการแทนได้ การมอบหมาย อำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด จะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา และการที่ นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งดังกล่าวด้วยตนเองก็ดี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งการดังกล่าวแทน นายกรัฐมนตรีก็ดี ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเช่นกัน ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ตามมาตรา 9 ดังกล่าว หรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งดังกล่าว ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้ให้อำนาจ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ออกข้อกำหนดใน กฎกระทรวงเพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา 44⁴⁶ และออกประกาศรัฐมนตรี

⁴⁶มาตรา 44 บัญญัติไว้ว่า "ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้ กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ หรือมิให้ กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิด ผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติ

(3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน ที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้อง เสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีการ โดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้น รวมทั้งการกำหนดขอบเขต หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและ ประสานงาน ให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบ นิเวศน์ตามธรรมชาติ

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม แก่สภาพของพื้นที่นั้น"

เพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติตามมาตรา 45⁴⁷ หากผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดในกฎกระทรวง และประกาศรัฐมนตรีดังกล่าวมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือ ทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 100⁴⁸ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ.2535

3. ระบบค้น (Inspection) เป็นอำนาจตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามกฎ หรือไม่ เช่น เพื่อที่จะดูว่าผู้รับอนุญาตได้รับปฏิบัติตามกฎต้องตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 นี้หรือไม่ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจการแปรรูปไม้และกิจกรรมของผู้รับอนุญาตได้ ผู้รับอนุญาตต้องอำนวยความสะดวกและตอบคำถามแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการนี้ตาม

⁴⁷มาตรา 45 บัญญัติว่า "ในเขตพื้นที่ใดมีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรง เข้าขั้นวิกฤต ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือไม่สามารรถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการ เพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไข ปัญหาในพื้นที่นั้นได้

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครอง และกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสอง ให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

⁴⁸มาตรา 100 บัญญัติว่า "ผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 หรือตามประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา 45 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 53 ผู้โค่นป่าผิดหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 53 มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 71 ทวิ

4. บังคับให้ส่งข้อเท็จจริงหรือมาให้ด้วยคำ เพื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีข้อมูลในการปฏิบัติหน้าที่ (Complement proceeding) เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจเรียกให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และบุคคลอื่น ส่งเอกสารการสำรวจผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องของโครงการและแผนงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลนั้นมาพิจารณา ในการนี้อาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงด้วย หากเห็นว่าโครงการและแผนงานใด อาจจะทำให้เกิดผลเสียหายร้ายแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้เสนอมาตรการแก้ไขต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 19

5. บังคับให้เปิดเผยข้อเท็จจริง (disclosure and publicity) ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นระบบข่าวสาร ที่จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน และอำนาจให้เจ้าหน้าที่มีข้อมูลในการปฏิบัติการตามกฎหมาย⁴⁹ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการผู้ชำนาญการหรือคณะอนุกรรมการ อาจเชิญบุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย ความเห็นหรือคำแนะนำทางวิชาการได้เมื่อเห็นสมควร และอาจขอความร่วมมือจากบุคคลใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง หรือเพื่อสำรวจกิจการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 20

จะเห็นได้ว่ามาตรการปกครอง ในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และกฎหมายส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติดังกล่าวข้างต้นทั้ง 5 อย่าง ล้วนแล้วแต่มีขั้นตอนหลักเกณฑ์ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติบังคับใช้ ดังนี้

⁴⁹ชัชวรัตน์ วงศ์วัฒน์ศาสตร์, "การยกร่างกฎหมาย," วารสารกฎหมายปกครอง (เมษายน 2532) : 30-31.

ก. ระบบอนุญาต (Licensing) ผู้รับอนุญาตฝ่าฝืนก็อาจถูกงดต่ออายุใบอนุญาต พักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตตามลำดับ หากไม่มีใบอนุญาตหรือมีใบอนุญาต แต่ฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือข้อกำหนดในใบอนุญาตก็จะมีโทษ ในทางปฏิบัติที่ระบบอนุญาตไม่ค่อยมีปัญหาแต่อย่างใด

ข. ระบบออกคำสั่ง (Order หรือ Command control) กฎหมายก็ได้บัญญัติความคิดและโทษไว้ เช่น ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าสงวนฯ ตามมาตรา 18 ผู้ฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 33 ทวิ และห้ามผู้ใดทำลายหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายแสดงแนวเขตป่าสงวนฯ ตามมาตรา 8 ผู้ฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 33 และคำสั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนฯ หรือสั่งให้งดเว้นกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนฯ หรือสั่งให้รื้อถอนแก้ไขหรือกระทำอื่นใดที่เป็นอันตรายแก่ป่าสงวนฯ ตามมาตรา 25 ซึ่งระบบออกคำสั่งใน มาตรา 25 นี้ มีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะกรณีตามมาตรา 25 (2) ที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำผิด บุกรุกปลูกสร้างที่พักอาศัยในเขตป่าสงวนฯ รื้อถอนแก้ไข หรือกระทำการอื่น ๆ แก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในระยะเวลาที่กำหนด ปรากฏว่าผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 25 (2) ดังกล่าว หรือในกรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำผิด แต่หาตัวผู้กระทำผิดไม่พบ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดทำลาย รื้อถอน หรือกระทำการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรได้ และถ้าได้เสียค่าใช้จ่ายในการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าวไปเท่าใด ก็มีสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้กระทำผิดได้ โดยผู้กระทำผิดต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายทั้งหมด หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจใช้วิธีนำทรัพย์สินที่ยึดไว้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วหักเงินที่ขายได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ ในกรณีนี้หากมีเงินเหลืออยู่ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยึดไว้แทนทรัพย์สินและอาจตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ขายทรัพย์สินหรือนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดแล้วแต่กรณี แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ต้องยึด

เวลาออกไปเป็น 5 ปี ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁵⁰ กรณีบุกรุกและก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ในเขตป่าสงวนนี้ ในทางปฏิบัติจริงมีปัญหามาก เพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบดีว่าคนมีอำนาจที่จะขับไล่และรื้อถอนได้ตามมาตรการปกครอง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการศาลแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้แทบจะไม่มีผู้ใดกล้าใช้อำนาจนี้เลย กรณีจำเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็จะตรวจดูว่าสิ่งก่อสร้างนั้นสร้างเสร็จหรือยัง รอจนมีการก่อสร้างเสร็จ ก็จะยื่นฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาขับไล่และสั่งให้ผู้นั้นรื้อถอน เมื่อศาลมีคำพิพากษาและคำสั่งแล้วก็จะเลือกรื้อสิ่งปลูกสร้างที่มีราคาถูกเท่านั้น ส่วนสิ่งปลูกสร้างราคาแพงจะต้องรอมหาศาลสั่งให้รื้อ จึงจะดำเนินการตามกฎหมาย โดยขอให้นายอำเภอหรือสารวัตรใหญ่ (หัวหน้าสถานีตำรวจ) หรือพนักงานอัยการร่วมเป็นพยานในการรื้อด้วยเสมอ

เหตุผลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ยอมใช้อำนาจตามมาตรา 25 นี้มี 2 กรณี คือ

1. กรณีแรก กลัวจะถูกฟ้องกลับหาว่าเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือบุกรุกหรือทำให้เสียทรัพย์ หรือลักทรัพย์ ฯลฯ เนื่องจากมีตัวอย่างที่ผู้บุกรุกป่าสงวนฯ แจ้งความร้องทุกข์กล่าวหาพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้หลายรายและนำชี้ให้จับกุม ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ได้รับแจ้งความดำเนินคดีเกือบทุกราย ดังเช่น กรณีศาลจังหวัดกำแพงเพชร ได้เคยมีคำพิพากษาหมายเลขคดีแดงที่ 2604-5/2531 ลงโทษจำคุกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมาแล้ว แต่ในที่สุดศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาแก้เป็นยกฟ้อง

⁵⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1327 บัญญัติว่า "ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำผิดหรือได้มาโดยกระทำผิด หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดโดยประการอื่นและได้ส่งไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี

ถ้าทรัพย์สิ้นปีนของเสีย....."

ดังคดีหมายเลขแดงที่ 1496-1497/2534 เป็นตัวอย่าง ซึ่งจะได้กล่าวถึงคำพิพากษานี้ต่อไป หรือบางกรณีเกรงว่าจะถูกฟ้องให้รับผิดชอบทางแพ่งฐานละเมิด จึงต้องรอลงคำพิพากษาของศาลก่อน แล้วจึงจะดำเนินการตามคำพิพากษา

2. กรณีที่สอง เป็นเรื่องที่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ยอมรื้อสิ่งปลูกสร้างนั้น เพราะเห็นว่าอาจใช้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการได้ เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นบ้านพักตากอากาศอาจใช้เป็นสำนักงานชั่วคราวของหน่วยงานป่าไม้ได้

คดีตัวอย่างที่ศาลจังหวัดกำแพงเพชรข้างต้น มีรายละเอียดดังนี้

ในวันเกิดเหตุ 6 มีนาคม พ.ศ.2530 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้งหมดรวม 10 คน ได้ทำการออกตรวจพื้นที่ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484

โดยในวันนั้นได้เดินทางไปที่บ้านบางหากแดด (ป่าสงวนแห่งชาติคลองวังเจ้า คลองสวนหมาก) ตำบลโกสัมพีน อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ตามบันทึกของพนักงานสอบสวนข้อเท็จจริง พบว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้ง 10 คน ไปที่เกิดเหตุและได้พบพื้นที่ดังกล่าวถูกแผ้วถาง ปลูกไร่ มีกระท่อมจำนวนหลายหลังอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่ไม่พบผู้อยู่ในบริเวณดังกล่าว ปรากฏพบเพียงข้าวสารจำนวน 4 กระสอบ และไก่อยู่ในบริเวณดังกล่าวจำนวน 2 ตัว เจ้าหน้าที่ป่าไม้เหล่านั้น จึงได้นำข้าวสาร และไก่ที่พบไปเก็บไว้เป็นของกลางเพื่อทำการสืบสวน หาตัวผู้กระทำความผิดต่อไป

จนกระทั่งต่อมาในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2530 เวลาประมาณ 15.00 น. ได้มีชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจไปที่ฐานปฏิบัติการโดยชาวบ้านได้ชี้และยืนยันให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับกุมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้ง 10 คน เพื่อดำเนินคดีในข้อหาปล้นทรัพย์ และวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่น โดยได้ยึดข้าวสารจำนวน 4 กระสอบ และไก่จำนวน 2 ตัว ไว้เป็นของกลางในคดี

คดีนี้ศาลชั้นต้น (คดีหมายเลขแดงที่ 2604-5/2531) ได้พิจารณาและพิพากษาจำเลยทั้งสิบคน มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 มาตรา 218 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 ข้อ 5

จำเลยที่ 2 อายุ 16 ปี ลดมาตราส่วนโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 แล้ววางโทษจำคุกจำเลยที่สอง 2 ปี 6 เดือน จำคุกจำเลยที่ 1 ที่ 3 ที่ 4 ที่ 5 ที่ 6 ที่ 7 ที่ 8 ที่ 9 ที่ 10 คนละ 5 ปี คำให้การชั้นสอบสวนและคำเบิกความชั้นพิจารณาของจำเลยทั้งสิบเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีอยู่บ้าง ลดโทษให้กึ่งหนึ่งในห้า ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 คงจำคุกจำเลยที่สอง 2 ปี จำคุกจำเลยที่ 1 ที่ 3 ที่ 4 ที่ 5 ที่ 6 ที่ 7 ที่ 8 ที่ 9 ที่ 10 คนละ 4 ปี ปลอกกระสุนของกลางจำนวน 2 ปลอกนั้น ไม่ปรากฏว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาโดยได้กระทำความผิด จึงให้คืนแก่เจ้าของ คืนข้าวสารจำนวน 4 กระสอบ ไร่ 2 ไร่ อาวุธปืนลูกซองยาวขนาด 12 เครื่องหมายทะเบียน กปม.032423 เลขทะเบียนประจำปี คี 715480 จำนวน 1 กระบอก รถยนต์กระบะ หมายเลขทะเบียน ม-1167 นว.แก่เจ้าของ ข้อหาอื่นนอกจากนี้ให้ยก

จำเลยอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ ต่อมาศาลอุทธรณ์ ภาค 2 พิจารณาแล้วพิพากษา (คดีหมายเลขแดงที่ 1496-1497/2534) ว่า การวางเพลิงเผาทรัพย์สินนั้น ยังฟังเป็นยุติไม่ได้ว่าใครเป็นผู้เผาบ้าน เป็นแต่เพียงสันนิษฐานเอาเท่านั้นที่น่าจะเป็นพวกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และประจักษ์พยานโจทก์ก็ยังไม่มั่นคงน่าเชื่อถือ พยานอื่นที่เหลือของโจทก์ก็มิมีผู้ใคร่เห็นเหตุการณ์เลย พยานหลักฐานของโจทก์เพียงเท่านี้จึงไม่พอฟังลงโทษจำเลยทั้งสิบคนได้ที่ศาลชั้นต้นพิพากษามานั้น ศาลอุทธรณ์ ภาค 2 ไม่เห็นฟ้องด้วย อุทธรณ์ของจำเลยทั้งสิบฟังขึ้น

พิพากษาแก่เป็นว่า ให้ยกฟ้องโจทก์ฐานความผิดก่อให้เกิดเพลิงไหม้ เสียด้วย แต่ให้ขังจำเลยทั้งสิบไว้ในระหว่างฎีกา นอกจากนี้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น คดีนี้ถึงที่สุดที่ศาลอุทธรณ์ไม่มีการฎีกาแต่อย่างใด⁵¹

⁵¹ มัลลิกา มนต์เสถียร, "การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันปราบปรามการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 80-81.

กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่กล้าใช้อำนาจตามมาตรา 25 ดังกล่าว ทำให้การบังคับใช้มาตรการปกครองไร้ผลในทางปฏิบัติ ทั้งที่มาตรการปกครอง เป็นมาตรการเสริมมาตรการทางแพ่งและทางอาญา ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกตัดไม้ ทำลายป่า รัฐจึงได้พยายามออกกฎหมายในเรื่องสภาพบังคับทางปกครองขึ้น ใช้ชื่อว่า พระราชบัญญัติละเมิดการปกครองหรือพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ เพื่อคุ้มครองการ ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานเจ้าหน้าที่จะได้มั่นใจในการ ใช้อำนาจหน้าที่ของตน⁵² ขณะนี้อยู่ระหว่างรัฐบาลพิจารณา

ค. ระบบการค้น (Inspection) ได้แก่ กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีอำนาจตรวจการแปรรูปไม้และกิจการของผู้รับอนุญาตได้ ผู้รับอนุญาตต้องอำนวยความสะดวก และต้องตอบคำถามแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ในการนี้ตามมาตรา 53 หากฝ่าฝืน มีโทษตามมาตรา 71 ทวิ ในทางปฏิบัติไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

ง. บังคับให้ส่งข้อเท็จจริงหรือมาให้ถ้อยคำ เพื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีข้อมูลในการปฏิบัติหน้าที่ (Contempt proceeding) ตามมาตรา 19 แห่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งมาตรา 19 นี้ไม่มีบทลงโทษ ทำให้การบังคับใช้มาตรการปกครองในเรื่องนี้แทบไร้ผล เพราะ บุคคลหรือนิติบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะประเภทป่าไม้ รัฐโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมขอไปทาง หน่วยงานหรือบุคคลดังกล่าวปฏิเสธได้ เพราะไม่มีโทษหรือสภาพบังคับทางปกครอง

จ. บังคับให้เปิดเผยข้อเท็จจริง (Disclosure and publicity) ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้รัฐโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม หรือคณะผู้ชำนาญการ หรือคณะอนุกรรมการ

⁵²บรรศักดิ์ อูวรรณโณ, "มาตรการทางปกครองในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน," เอกสารสรุปผลการสัมมนาเรื่อง การบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ระหว่างวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 ณ โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 143, 151.

เชิญบุคคลใดมาให้ความเห็นคำแนะนำ หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่หากบุคคลดังกล่าวไม่มาก็ไม่มีโทษซึ่งก็นับว่าทำให้สภาพบังคับทางปกครองไร้ผลในทางปฏิบัติเช่นกัน

8.8 ประสิทธิผลของการนำเอาโทษทางอาญาและมาตรการปกครองนำมาใช้กับผู้ทำลายป่า

1. การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด

มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้⁵³ พนักงาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵³มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพ.ศ.2507 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีอำนาจหน้าที่จับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ได้โดยถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ⁵⁴ พนักงานสอบสวน⁵⁵ พนักงานอัยการ⁵⁶ และศาล⁵⁷ ตามลำดับ
ขอแยกกล่าวเป็น 3 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1.1 การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด

กรมป่าไม้ได้วางมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้ลักลอบตัดไม้
ทำลายป่า โดยกำหนดแนวทางในการปฏิบัติไว้ 3 ขั้นตอน⁵⁸ คือ

1. การดำเนินงานโดยให้มีการลาดตระเวน ทั้งทางพื้นดิน
และทางอากาศ ในการลาดตระเวนทางพื้นดิน เจ้าหน้าที่ในหน่วยป้องกันและปราบปราม
การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จะประสานงานกับสำนักงานป่าไม้เขต เพื่อลาดตระเวน
ตรวจตราท้องที่ที่รับผิดชอบ โดยใช้ยานพาหนะหรือการเดินทางเข้าสำรวจ ถ้าในระหว่าง

⁵⁴มาตรา 2 (16) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า
"พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจ
และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน... ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการ
จับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่จับกุมหรือปราบปราม"

⁵⁵มาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า
"การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น
ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่
กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความ
ผิดลงโทษ"

⁵⁶มาตรา 2 (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า
"พนักงานอัยการ หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็น
ข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้"

⁵⁷มาตรา 2 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า
"ศาล หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา"

⁵⁸กรมป่าไม้, "แผนปฏิบัติการป้องกันรักษาป่า สำนักป้องกันและปราบปราม
กรมป่าไม้ ประจำปี พ.ศ.2529," หน้า 5-6. (เอกสารโรเนียว)

การลาดตระเวนเจ้าหน้าที่ป่าไม้พบการกระทำผิด จะจับกุมผู้กระทำผิดทันที เพราะกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้อำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 26 และพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 64 ต่อจากนั้นจะนำตัวผู้กระทำผิดพร้อมด้วยของกลางมาทำบันทึกการจับกุมยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยนำของกลางที่ยึดได้นำส่งพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ในท้องที่ที่ความผิดเกิดเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ในบางคดีที่มีโทษปรับแต่เพียงอย่างเดียวไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือเป็นความผิดลหุโทษ ซึ่งกฎหมายให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเปรียบเทียบ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ก็จะดำเนินการกำหนดค่าปรับ เมื่อได้รับชำระค่าปรับแล้วก็จะทำบันทึก โดยระบุว่าผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบปรับและออกใบเสร็จรับเงินค่าปรับมอบให้แก่ผู้ต้องหา จากนั้นจึงลงทะเบียนการปรับในสารบบคดีและปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ลาดตระเวน แล้วพบว่าการกระทำผิดแต่ไม่พบผู้กระทำผิดและไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่จะยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้และสืบหาตัวผู้กระทำผิด เมื่อสืบรู้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิดก็จะขอออกหมายจับต่อไป

2. การสืบข่าวการลักลอบตัดไม้หรือบุกรุกแผ้วถางป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งนี้ โดยขอให้ราษฎรในถิ่นแถวใกล้เคียงกับเขตป่าสงวนหรือในหมู่บ้านที่มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า มาคอยสอดส่องและแจ้งข่าวให้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ถ้าสืบทราบว่าการทำผิด หรือจะมีการกระทำผิดขึ้น ราษฎรก็จะส่งข่าวให้เจ้าหน้าที่ทราบ

3. การตั้งด่านตรวจตามเส้นทางต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อตรวจจับและสกัดกั้นการนำไม้ของป่า ที่ได้มาจากการกระทำผิดกฎหมายออกจากเขตป่าหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติ

กรมตำรวจ มีหน้าที่ประการหนึ่งในหลายประการ คือ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งรวมถึงการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ด้วย หน่วยงานในกรมตำรวจที่ทำหน้าที่ดังกล่าว มีกองบังคับการตำรวจป่าไม้ ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจท้องที่และพนักงานสอบสวนท้องที่ ซึ่งจะได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ตาม ลำดับ ดังนี้

กองบังคับการตำรวจป่าไม้⁵⁹ กรมตำรวจก็ได้จัดตั้งกองตำรวจป่าไม้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2503 แล้วต่อมาเปลี่ยนชื่อหน่วยงานจาก "กอง" เป็น "กองบังคับการ" เมื่อปี พ.ศ.2518 จนถึงปัจจุบัน มีอำนาจและหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ที่ราชอาณาจักร โดยรับผิดชอบดูแลพื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ 1,433 ป่า จำนวนเนื้อที่ 85,436,284 ไร่ หรือ 26.64 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ประเทศและดูแลป่าสงวนแห่งชาติ 1,220 แห่ง จำนวนเนื้อที่ 141 ล้านไร่ กองบังคับการตำรวจป่าไม้ได้วางมาตรการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าไว้ดังนี้⁶⁰

ด้านการป้องกัน

- 1) จัดสายตรวจตำรวจป่าไม้ โดยมีนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร เป็นหัวหน้าออกสืบสวนตรวจตรา ป้องกันการบุกรุกและลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตพื้นที่ดังกล่าว
- 2) พิจารณาปรับปรุง กำจัดสายตรวจแผนการ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ให้มีคุณภาพเพียงพอ และเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพปัญหา
- 3) มอบหมายเขตพื้นที่ป่าไม้ให้แก่นายตำรวจระดับ รองสารวัตรและสารวัตร รับผิดชอบเป็นจังหวัด ๆ เพื่อให้สามารถตรวจตราป้องกันรักษาป่าและควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจป่าไม้ได้ทั่วถึง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁹พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2503 ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2503 มาตรา 4 กำหนดให้แบ่งส่วนราชการในกรมตำรวจโดยมีกองตำรวจป่าไม้แบ่งเป็น 4 กองกำกับคือ กองกำกับการ 1-4 ตามลำดับ

⁶⁰กองบังคับการตำรวจป่าไม้, "รายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปี 2535," หน้า 12-16.

ด้านการปราบปราม

- 1) ดำเนินการปราบปรามผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงทุกรูปแบบเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้ากระทำความผิดอีก
- 2) จัดสายตรวจ โดยมีนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรเป็นหัวหน้าออกสืบสวนปราบปราม ภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบทั่วประเทศ โดยให้ความต่อเนื่องเชื่อมโยงของสายตรวจแต่ละชุด เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างให้ผู้กระทำความผิด
- 3) จัดกำลังตำรวจชั้นประทวน-พลตำรวจ ไปประจำจุดตรวจในพื้นที่ที่มีการล่าถอย ไม่ผิดกฎหมายผ่าน โดยเน้นเฉพาะพื้นที่ที่มีการกระทำความผิดสูง
- 4) จัดชุดสืบสวนหาข่าวในระดับชั้นประทวน-พลตำรวจ โดยเฉพาะเพื่อดำเนินการสืบสวนหาข่าว เกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติเพียงภารกิจเดียว แล้วรายงานผลการปฏิบัติให้ผู้บังคับบัญชาทราบเพื่อดำเนินการวางแผนปราบปรามต่อไป วันแต่ในกรณีที่พบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหากจะรอรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบแล้ว จะไม่ทันต่อเหตุการณ์ก็ให้เข้าทำการปราบปรามได้ทันที
- 5) จัดชุดป้องกันปราบปรามในระดับชั้นประทวน-พลตำรวจ ทำหน้าที่ตรวจปราบปรามการกระทำความผิดโดยทั่วไป ในกรณีพบการกระทำความผิดรายใหญ่ ให้รีบรายงานผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับชั้น เพื่อเข้าสนับสนุนการปราบปรามให้ได้ผล
- 6) กำหนดมาตรการในการตรวจป่าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การกระทำความผิดในปัจจุบัน และเพื่อให้ได้มาซึ่งข่าวสารและผลงานโดยให้แต่ละกองกำกับการพิจารณาจัดลำดับความเร่งด่วนในการเข้าตรวจป่าที่มีพฤติการณ์น่าเชื่อว่ามีผู้กระทำความผิด โดยให้แต่ละแผนกต้องทำการตรวจพื้นที่ป่าสงวนฯ ทุกเดือน
- 7) กำหนดให้มีการระดมปราบปรามผู้กระทำความผิด ในเขตพื้นที่ของทุกกองกำกับการ เน้นเฉพาะพื้นที่ที่มีการกระทำความผิดสูง โดยใช้กำลังสายตรวจทั้งหมดที่มีอยู่ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดรายใหญ่ ให้รายงานผู้บังคับบัญชาทราบเพื่อผนึกกำลังตำรวจป่าไม้เข้าดำเนินการ

ตำรวจตระเวนชายแดน เป็นหน่วยงานระดับกองบัญชาการ⁶¹ สังกัดกรมตำรวจ มีหน้าที่ป้องกันและรักษาสถานการณ์ชายแดน รวมทั้งมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และพัฒนาช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ชายแดนอีกส่วนหนึ่งด้วย ทำให้ตำรวจตระเวนชายแดนมี 2 ฐานะ คือ ฐานะเป็นตำรวจ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการป้องกันปราบปรามและรักษาความสงบเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกฐานะหนึ่งคล้ายหน่วยทหาร เพราะมีการจัดหน่วยงานให้ทำการสู้รบเพื่อป้องกันการรุกรานอธิปไตยตามแนวชายแดนได้อีกด้วย ในฐานะเป็นตำรวจ จึงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ดังกล่าวแล้ว ภารกิจหลักในส่วนนี้ของตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ การป้องกันปราบปราม ยาเสพติดให้โทษ อาวุธสงคราม การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น โดยเฉพาะพื้นที่ป่าในบริเวณชายแดน ตำรวจตระเวนชายแดนจะเข้าดำเนินการสืบสวนปราบปรามจับกุม นำตัวผู้ต้องหาพร้อมของกลางส่งพนักงานสอบสวนห้องที่เกิดเหตุดำเนินคดี ตำรวจห้องที่ เป็นตำรวจที่สังกัดสถานีตำรวจต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ (บางครั้งกรมตำรวจ ตั้งเป็นหน่วยเฉพาะกิจปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าขึ้นมา โดยเฉพาะ โดยมีตำรวจจากสถานีตำรวจนครบาล ตำรวจภูธร ตลอดจนตำรวจซึ่งทำหน้าที่ธุรการตามกองบังคับการต่าง ๆ ในส่วนกลางประกอบกันเป็นชุดเฉพาะกิจ)

ตำรวจห้องที่มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 17 และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ตำรวจห้องที่ จึงมีอำนาจสืบสวนได้ทั่วราชอาณาจักร แต่ในทางปฏิบัติตำรวจห้องที่มักจะออกสืบสวน

⁶¹ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ประกาศตั้งขึ้นตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 130 ลงวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2515 ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 89 ตอนที่ 66 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2515 ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้มีคำสั่งที่ 45/2519 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ปรับปรุงการจัดส่วนราชการของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนอีกครั้งหนึ่ง

ตรวจตราเฉพาะในเขตท้องที่ ๆ ตนรับผิดชอบเท่านั้น เมื่อพบการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ถ้าไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด ดำรงท้องที่ก็จะประสานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้เข้าไปทำการยึดไม้ของกลาง แล้วแจ้งพนักงานสอบสวนไปดำเนินคดี เมื่อผลการสืบสวนสอบสวน หากไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็จะเสนอสำนวนของการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพิจารณา หากพบผู้กระทำความผิดพร้อมของกลาง เช่น เลื่อยยนต์ และท่อนไม้ ดำรงท้องที่ก็จะประสานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อทำการยึดท่อนไม้ มาเก็บรักษาซึ่งทำการป่าไม้ หากไม่สะดวกอาจอาศัยท่อนไม้ไว้ที่บ้านผู้ต้องหา และดำรงท้องที่ก็จะยึดเฉพาะ เลื่อยยนต์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำผิดพร้อมจับกุมตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวนท้องที่ดำเนินคดีต่อไป กรณียึดหรืออาศัยไม้ของกลางเป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้จะต้องเก็บรักษาตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2532⁶²

จากสถิติผลการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ทั่วประเทศของกรมป่าไม้⁶³ ปรากฏว่ามีสถิติการจับกุมค่อนข้างสูงในแต่ละปี เช่น

ปี พ.ศ.2532	จับกุมได้	17,102 ราย	จำนวนผู้ต้องหา
			10,198 คน
ปี พ.ศ.2533	จับกุมได้	18,095 ราย	จำนวนผู้ต้องหา
			10,130 คน
ปี พ.ศ.2534	จับกุมได้	10,076 ราย	จำนวนผู้ต้องหา
			7,087 คน

⁶²ข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ ลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2532

⁶³สำนักป้องกันและปราบปราม กรมป่าไม้, "สถิติผลการจับกุมปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายการป่าไม้ ปี 2532-2537," 9 ธันวาคม 2537. (เอกสารโรเนียว)

ปี พ.ศ.2535 จับกุมได้ 12,185 ราย จำนวนผู้ต้องหา 5,237 คน

ปี พ.ศ.2536 จับกุมได้ 10,399 ราย จำนวนผู้ต้องหา 9,880 คน

ปี พ.ศ.2537 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2537 ถึงวันที่ 9 ธันวาคม 2537 จับกุมได้ 12,192 ราย จำนวนผู้ต้องหา 5,380 คน

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2527-2537) มีการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ เฉลี่ยปีละ 12,580 คดี⁶⁴

ในชั้นจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้นี้ ส่วนใหญ่มักไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้⁶⁵ ทั้งนี้ เพราะสถานที่กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ส่วนใหญ่มักจะอยู่ห่างไกลชุมชน ป่าก็เป็นพื้นที่กว้างขวาง สภาพเช่นนี้จึงเป็นการยากลำบากแก่เจ้าพนักงานในการตรวจพบการกระทำความผิดในทันที การกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ก็มักจะกระทำในลักษณะที่ซ่อนเร้น ดังนั้น จึงขาดประจักษ์พยานในการกระทำความผิด และความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้นี้ รัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรง ไม่ใช่เอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น จึงมักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการแจ้งข่าวสารและพยานหลักฐานทำให้การสืบสวน ตรวจสอบเพื่อจับกุมดำเนินคดีเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการตัดไม้ทำลายป่า สังคมส่วนใหญ่ไม่ถือว่าการตัดไม้ทำลายป่าเป็นพฤติกรรมที่ชั่วร้ายในตัวของมันเอง (Mala in se) ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ส่วนใหญ่จึงมักจะได้รับความเห็นใจและสงสารแทนที่จะ

⁶⁴กรมป่าไม้, "แผนปฏิบัติการป้องกันรักษาป่า สำนักป้องกันและปราบปรามกรมป่าไม้ ประจำปี พ.ศ. 2539," หน้า 1. (เอกสารโรเนียว)

⁶⁵คณิต ฃ นคร, "การบังคับใช้กฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน," ในเอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง การบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ระหว่างวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2538 ณ โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 27.

ถูกดำเนินหรือตราหน้าว่าเป็นอาชญากรเหมือนการกระทำผิดอาชญากรรมคนอื่น ๆ เช่น การฆ่าคน ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ การที่เข้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินคดีจะต้องพิสูจน์เจตนาของผู้ต้องหา จึงกระทำได้ยากลำบาก เพราะไม่มีใครเต็มใจมาเป็นพยานให้⁶⁶ ดังนั้น คดีเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ส่วนใหญ่จึงเป็นคดีประเภทไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ผู้ต้องหาหลบหนีจับกุมตัวไม่ได้

1.2 การสอบสวนและการตั้งคดี

พนักงานสอบสวนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

เบื้องต้นในการดำเนินการให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนหรือคู่กรณี หากพนักงานสอบสวนเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ไม่เข้าใจวิธีการรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่สนใจปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตใจมีอคติแล้ว การดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นของรัฐก็ย่อมล้มเหลว การบังคับใช้กฎหมายก็ไม่มีประสิทธิผล การดำเนินคดีอาญาทั่วไปโดยเฉพาะความผิดที่เห็นชัดในตัวเอง (Mala in se) เช่น ความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สิน พนักงานสอบสวนปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำวันเสมอ ๆ เพราะส่วนใหญ่เป็นคดีที่เอกชนเป็นผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ และเป็นคดีที่มองเห็นชัดเจนถึงความรุนแรงและความชั่วร้าย สะเทือนขวัญประชาชนทำให้ประชาชนสนใจ แต่ความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เป็นคดีที่กฎหมายบัญญัติเอาเป็นความผิด (Mala Prohibita) และรัฐเป็นผู้เสียหาย ไม่สามารถมองเห็นผลร้ายได้ชัดเจนในทันทีทันใด เช่น คดีอาญาทั่วไป ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงมักให้ความสำคัญกับคดีอาญาทั่วไปก่อนอย่างไรก็ดี คดีเกี่ยวกับป่าไม้ มีความสลับซับซ้อนยุ่งยากกว่าคดีอาญาทั่วไป พนักงานสอบสวนคดีป่าไม้จึงต้อง เป็นผู้มิประสะการณ์เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพราะจำนวนการสอบสวนที่สมบูรณ์จะเป็นเสมือนคู่มือในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ในการพิสูจน์

⁶⁶พินิต ทศนิยมานนท์, "กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ," ในเอกสารการสัมมนา เรื่อง การบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ระหว่างวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2538 ณ โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 66-67.

หรือนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ให้ปรากฏต่อศาลเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลย ซึ่งพยานหลักฐานทั้งหลายที่พนักงานอัยการ โจทก์จะต้องนำเข้าสู่หรือพิสูจน์ให้เห็นความผิดของจำเลยนั้น ก็ล้วนอยู่ในสำนวนการสอบสวนทั้งสิ้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจึงเสมือนเป็นผู้กำหนดคดี โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ไต่ตรองคดี ทำหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือแนะนำ และพนักงานอัยการก็จะเสนอคดีนั้นต่อศาลด้วยการฟ้อง ซึ่งในที่สุดศาลก็จะเป็นผู้ชี้ขาดคดี

เนื่องจากป่าไม้ของชาติถูกทำลายลดลงทุกปีจำนวนมาก รัฐเห็นว่ามีมีการดำเนินคดีกับลูกจ้าง หรือคนงาน ส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินคดีกับนายทุน ผู้กระทำผิดแท้จริงได้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีหนังสือเวียนด่วนมาก ที่ มท.0204/ว.60 ลงวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2527 กำหนดให้ฝ่ายปกครองเข้ามาเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนควบคุมการสอบสวนคดีป่าไม้โดยให้เหตุผลว่า

"ด้วยปรากฏว่าป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ อันได้แก่ แร่ธาตุ เป็นต้น ได้ถูกบุกรุกทำลายมาเป็นเวลาช้านานแล้ว แม้ว่าทางราชการ จะได้มีการป้องกันและปราบปราม อย่างไรก็ตาม การทำลายทรัพยากร ของชาติดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดในเรื่องที่ เกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรของชาติมักเป็นพวกนายทุน ซึ่งมีทั้งเงินและพวกพ้องมาก รวมทั้งในบางครั้งมีข้าราชการร่วมด้วย จึงยังผลให้มีการให้ความช่วยเหลือจนผู้ต้องหาได้รับโทษเบา หรือบางครั้งไม่สามารถลงโทษผู้ต้องหาได้อย่างจริงจัง เป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดไม่เข็ดหลาบ และกระทำความผิดอีก นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการจับกุมปราบปรามโดยเฉพาะในการสอบสวน จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ปรากฏว่า ตำรวจคดีมักจะหลักฐานอ่อน ไม่พอพ้อง หรือขาดพยานหลักฐานในการ ดำเนินคดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหาพยานหลักฐานได้ยาก หรือทำสวนคดี ไม่รัดกุม

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้มาตรการในการ ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรของชาติอื่น ๆ ได้เป็นไปโดย

รัดกุมยิ่งขึ้น จึงให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ใช้อำนาจตามความที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2525 ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวน โดยเรียกสำนวนมาตรวจพิจารณา และสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามที่เห็นสมควร หรือสั่งเปลี่ยนพนักงานสอบสวน หรือให้ฝ่ายปกครองเข้าร่วมสอบสวน รวมทั้งการสั่งอนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในคดีที่เกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่น ๆ เป็นกรณีพิเศษอย่างเคร่งครัด"

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังได้มีหนังสือเวียนที่ มท.1201/ว.686 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2527 ให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาในการสอบสวนคดีเกี่ยวกับป่าไม้ดังนี้

"เมื่อมีคดีเกี่ยวกับป่าไม้ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เกิดขึ้น หากผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ใช้อำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนไม่ว่ากรณีใด ๆ ให้แจ้งพนักงานอัยการประจำห้องที่ทราบ เพื่อให้พนักงานอัยการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอในการควบคุมการสอบสวนนั้นด้วย และให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาในการสอบสวนคดีนั้น ๆ"

หลังจากที่กระทรวงมหาดไทยให้ฝ่ายปกครองเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนและให้พนักงานอัยการเป็นที่ปรึกษาในการสอบสวนคดีเกี่ยวกับป่าไม้แล้ว ปรากฏว่ามีปัญหาในการประสานงานกัน กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีหนังสือเวียนกระทรวงมหาดไทยที่ มท.0207/ว.472 ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2531 มีสาระสำคัญดังนี้

(1) เมื่อมีคดีอาญาเกี่ยวกับป่าไม้หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เกิดขึ้นในห้องที่ใด ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนในห้องที่นั้นรับรายงานนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอทราบโดยด่วน

(2) เมื่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอได้รับรายงานคดีดังกล่าวในข้อ 1 จากหัวหน้าพนักงานสอบสวนแล้ว ให้นายอำเภอ

หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอหรือรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ โดยด่วนเช่นกัน

(3) คดีอาญาที่ได้รับรายงานตามข้อ 1 หากผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เห็นสมควรใช้อำนาจเข้าควบคุมการสอบสวน ให้แจ้งให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุทราบ เพื่อเป็นการประสานงาน

(4) เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ใช้อำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนคดีดังกล่าวข้างต้น ให้แจ้งพนักงานอัยการท้องที่ทราบ เพื่อให้พนักงานอัยการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาในการควบคุมการสอบสวนนั้น

ในกรณีจังหวัดใดมีที่ทำการจังหวัดเกินกว่าหนึ่งแห่ง พนักงานอัยการประจำท้องที่ หมายถึง พนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดีนั้นตามกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น

(5) ในการให้คำแนะนำปรึกษา หากพนักงานอัยการผู้ให้คำแนะนำปรึกษา เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน อาจขอเข้าร่วมในการสืบสวนและสอบสวนนั้น หรือขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ หรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ซึ่งใช้อำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนดำเนินการ อย่างใดตามที่เห็นสมควรได้

(6) การให้คำปรึกษาแนะนำของพนักงานอัยการนั้นให้ปฏิบัติ โดยมุ่งที่จะให้การสืบสวนและสอบสวนเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและให้เกิดความเป็นธรรม แก่ทุกฝ่ายด้วย

จากนโยบายของกระทรวงมหาดไทยข้างต้น มุ่งประสงค์ที่จะให้ พนักงานฝ่ายปกครองเข้ามาควบคุมคดีเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ โดยเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และให้พนักงานอัยการเป็นที่ปรึกษาการสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเป็นไป

ด้วยความรวดเร็ว รัดกุม และยุติธรรม มีประสิทธิภาพ แต่จากผลการวิจัย⁶⁷ พบว่า ในทางปฏิบัติทั้ง 3 ฝ่ายแทบจะไม่ได้มีการประสานกันตามนโยบายโดยในสวนฝ่ายปกครอง จากการสอบถามพนักงานสอบสวนถึงการที่ฝ่ายปกครองมาร่วมสอบสวนด้วยหรือไม่ พบว่า ฝ่ายปกครองร้อยละ 50 จะมาร่วมสอบสวนเป็นครั้งคราว ที่เหลือจากนั้นจะมาร่วมสอบสวน บ้าง ไม่มาบ้าง มีเพียงร้อยละ 17.14 เท่านั้น ที่ฝ่ายปกครองไปร่วมสอบสวนทุกครั้ง ทุกคดี ในส่วนพนักงานอัยการได้สอบถามฝ่าย ปกครองว่าได้แจ้งพนักงานอัยการมาเป็นที่ปรึกษาดีเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ทุกคดีหรือไม่ ผลการสำรวจพบว่าฝ่ายปกครองแจ้ง พนักงานอัยการทุกคดี ร้อยละ 54.28 แจ้งเป็นครั้งคราวร้อยละ 23.93 ไม่เคยมีการ แจ้งเลยร้อยละ 11.43 และไม่ทราบถึงแนวทางปฏิบัติดังกล่าว ร้อยละ 10.36

ในการสอบสวนดำเนินคดี โดยทั่วไปเมื่อตรวจพบว่ามีผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้หรือไม่ก็ตาม พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งความกับพนักงานสอบสวน หากการสอบสวนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็จะเสนอความเห็น งดการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ แต่ถ้ารู้ตัวผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาหลบหนีจับกุมตัวไม่ได้ พนักงานสอบสวนก็จะต้องเสนอสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะมีความเห็นควรสั่ง ฟ้องหรือไม่ก็ตาม ซึ่งหากมีความ เห็นควรสั่งฟ้องก็ต้องออกหมายจับไปด้วย ถ้ากรณีได้ตัว ผู้ต้องหาโดยการ เรียกหรือจับตัว ได้ก็ตามไม่ว่าพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือไม่ก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ต้องส่งสำนวนพร้อมผู้ต้องหา ไปให้พนักงานอัยการ แต่ถ้าพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ก็จะทำการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หากพนักงานอัยการมี คำสั่งไม่ฟ้องขัดแย้งกับพนักงานสอบสวน ก็ต้องเสนอสำนวนไปให้อธิบดีกรมตำรวจทวน สำหรับในกรุงเทพฯ หรือเสนอสำนวนให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในกรณีต่างจังหวัด ยกเว้น กรุงเทพฯ หากอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีเห็นชอบไม่มีความเห็นแย้ง คดีก็เป็นอันเสร็จเด็ดขาดโดยการสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าอธิบดีกรมตำรวจ หรือ

⁶⁷ วุฒิ วิทิตานนท์, "การใช้มาตรการทางกฎหมายกับความผิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535), หน้า 80.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีความเห็นแย้ง ก็ต้อง เสนอสำนวนให้อัยการสูงสุดชี้ขาด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145)

ส่วนขั้นตอนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ จากรายงานประจำปี ของกรมอัยการ (สำนักงานอัยการสูงสุด) ปี 2530 ปี 2531 ปี 2535 และปี 2536 โดยพิจารณาจากการดำเนินคดีในความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติ ป่าสงวนแห่งชาติ และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พบว่า ในบัญชีความอาญาที่ปรากฏตัว ผู้ต้องหาและส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนนั้น ส่วนใหญ่พนักงานอัยการ จะสั่งฟ้องคดีมากกว่าการสั่งไม่ฟ้อง ดังจะเห็นได้จากรายงานคดีในปี พ.ศ.2530 พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ รวมทั้งที่ค้างจากปี 2529 จำนวน 16,602 เรื่อง แยกเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด 9,033 เรื่อง คดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด 6,568 เรื่อง และคดีรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่ไม่ได้ส่งผู้ต้องหา 1,001 เรื่อง ปรากฏว่าพนักงานอัยการ สั่งฟ้องคดี 9,123 เรื่อง สั่งไม่ฟ้องคดี 842 เรื่อง สั่งงดการสอบสวน 6,460 เรื่อง

และในปี พ.ศ.2531 พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ รวมทั้งที่ค้างจากปีที่แล้ว จำนวน 18,561 เรื่อง แยกเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด 9,406 เรื่อง คดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด 7,950 เรื่อง และคดีรู้ตัวผู้กระทำผิด แต่ไม่ได้ส่งผู้ต้องหา 1,205 เรื่อง ปรากฏว่าพนักงานอัยการฟ้องคดี 9,603 เรื่อง สั่งไม่ฟ้องคดี 914 เรื่อง และสั่งงดการสอบสวน 7,797 เรื่อง

สำหรับในปี พ.ศ.2535 พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ รวมทั้งที่ค้างจากปี พ.ศ.2534 จำนวน 21,612 เรื่อง แยกเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด 8,559 เรื่อง คดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด 11,382 เรื่อง และคดีรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่ไม่ได้ ส่งตัวผู้ต้องหา 1,399 เรื่อง ปรากฏว่าพนักงานอัยการสั่งฟ้อง 8,218 เรื่อง สั่งไม่ฟ้อง 453 เรื่อง และสั่งงดการสอบสวน 11,302 เรื่อง

ส่วนในปี พ.ศ.2536 พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ รวมทั้งที่ค้างจากปีที่แล้ว จำนวน 20,090 เรื่อง แยกเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด 7,873 เรื่อง คดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด 10,795 เรื่อง และคดีรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่ไม่ได้ส่งผู้ต้องหา 1,422 เรื่อง ปรากฏว่าพนักงานอัยการฟ้องศาล 7,266 เรื่อง สั่งไม่ฟ้อง 422 เรื่อง และสั่งงดการสอบสวน 10,755 เรื่อง

เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีของกรมอัยการทั้ง 4 ปี เห็นได้ว่า พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีมากกว่าสั่งไม่ฟ้องคดี แต่คดีที่พนักงานสอบสวนส่งมานั้น จะขึ้นสู่ศาลโดยการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เพียงประมาณร้อยละห้าสิบห้าเท่านั้น ส่วนที่เหลือจะเป็นกรณีที่สั่งไม่ฟ้องและคดีงดการสอบสวนเพราะไม่ปรากฏผู้ต้องหาหรือคดีที่ปรากฏตัวผู้ต้องหาแต่เรียกหรือจับตัวไม่ได้

เหตุผลของการสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการนั้น ไม่อาจรวบรวมข้อมูลในแต่ละคดีได้ เพราะสำนวนถูกทำลายภายใน 2 ปี ตามระเบียบของทางราชการ จึงไม่มีข้อมูล แต่จากผลวิจัยพบว่า⁶⁸ มีสาเหตุมาจากพยานหลักฐานในคดีหรือสำนวนการสอบสวนพยานหลักฐานไม่มีน้ำหนักเพียงพอจะชี้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งในบางกรณีเกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมมิได้รวบรวมพยานหลักฐานอันสำคัญแก่คดี เพื่อจะได้เป็นพยานหลักฐานยืนยันตัวผู้ต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพยานไม่ยอมให้การยืนยันเกรงกลัวอิทธิพลหรือมีการติดสินบนพยาน ทำให้พยานหลักฐานอ่อน พนักงานสอบสวนจึงมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า คดีที่พนักงานสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการพนักงานอัยการไม่อาจฟ้องคดีเป็นจำนวนเกือบร้อยละ 50 และเหตุของการที่ไม่ฟ้องคดีนั้น เพราะไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดเป็นส่วนใหญ่ และเป็นเพราะพยานหลักฐานไม่พอฟ้อง หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ผู้ต้องหาหลบหนี

1.8 การพิจารณาพิพากษา

กระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดี ซึ่งกระทำโดยศาลในความคิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ไม่ค่อยมีปัญหายุ่งยากมากนัก ทั้งนี้ เพราะคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล มักจะเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพมาตั้งแต่ขั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณา แต่ส่วนใหญ่จำเลยจะขอความกรุณาจากศาลให้รอการลงโทษ

⁶⁸ มัลลิกา มนต์เสถียร, "การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันปราบปรามการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 149.

ข้อที่เป็นปัญหามากเป็นกรณีที่จำเลยโต้แย้งว่ามีได้กระทำผิดเพราะเขตที่แผ้วถางนั้น เป็นเขตที่ดินทำกินมาเป็นเวลานาน และมีหนังสือสำคัญสำหรับทำประโยชน์ซึ่งกรรมที่ดินออกให้โดยชอบแล้ว แต่เจ้าพนักงานจับกุมมาโดยเข้าใจว่าพื้นที่ดินดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพราะมีเขตติดต่อกันหรือในบางกรณีโต้แย้งว่าจำเลยทำประโยชน์ได้สิทธิครอบครองมาก่อนประกาศว่าบริเวณดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้น กรณีจึงเป็นเรื่องของการที่ทางราชการประกาศเขตป่าสงวนทับที่ของราษฎร จำเลยจึงไม่มีความผิด ข้อโต้แย้งเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าที่ดินดังกล่าวเป็นเขตของราษฎรหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติอันเป็นของรัฐ ซึ่งการพิสูจน์ค่อนข้างจะยุ่งยาก เพราะในกรณีที่ดินของราษฎรและป่าสงวนแห่งชาติมีเขตติดต่อกัน การพิสูจน์ต้องกระทำโดยแนวแผนที่ซึ่งเป็นมาตราส่วนย่อ ซึ่งในพื้นที่จริงอาจมีรัศมีถึง 2-3 กิโลเมตรก็ได้ ส่วนการพิสูจน์ว่าราษฎรทำกินในพื้นที่ดังกล่าวก่อนหรือหลังการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้นกระทำไต่ยาก เพราะทางเจ้าพนักงานที่เดินสำรวจก่อนประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติเอง ก็มิได้เดินสำรวจครบทุกพื้นที่ จึงอาจเป็นไปได้ว่าในบางพื้นที่มิได้รับการสำรวจว่ามีผู้คนอาศัยทำกินอยู่ก่อนหรือไม่ นอกจากนี้การใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศมาพิจารณาเปรียบเทียบกับบริเวณดังกล่าวได้มีการแผ้วถางทำกินอยู่ก่อนหรือไม่ก็ไม่อาจพิจารณาเปรียบเทียบได้ทั้งหมด เพราะแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพียงมีการกระทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่มี จึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าก่อนหน้าปี พ.ศ. 2510 มีการบุกรุกแผ้วถางทำกินในพื้นที่ดังกล่าวหรือไม่

การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษ เป็นปัญหาที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ คดีที่ขึ้นสู่ศาล ศาลมักจะพิพากษาลงโทษจำเลย เพราะจำเลยให้การรับสารภาพ แต่จะลงโทษปรับหรือมีฉะนั้นก็พิพากษาให้รอการลงโทษ ดังนั้น แม้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จะกำหนดโทษจำคุกไว้สูงเพียงไร แต่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลก็ได้ลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติกลับใช้การรอการลงโทษแทน ทำให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อการกระทำผิดกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาว่าคดีที่เกี่ยวกับการบุกรุกหรือทำลายป่านั้น ควรที่ศาลจะรอการลงโทษหรือไม่ ข้อนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินว่าไม่สมควรรอการลงโทษ เพราะการทำลายป่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง ทำให้เกิดความเสียหายแก่

ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 2914/2524) แสดงว่าศาลฎีกาเห็นถึงความร้ายแรงของสภาพการทำความผิดฐานมุกรุกหรือทำลายป่า แต่ในทัศนะของชาวบ้านผู้ตกเป็นจำเลยกลับมองในทางตรงกันข้าม โดยเห็นว่าถ้าเป็นการกระทำของชาวบ้าน โดยเข้าไปตัดไม้หรือเก็บหาของป่าเพื่อนำมาขายให้แก่พ่อค้าไม้แลกกับเงินเพียงเล็กน้อยเพื่อนำไปเลี้ยงชีพ ควรได้รับการรอกการลงโทษหรืออย่างมากก็ลงโทษปรับ ซึ่งเป็นการเพียงพอที่จะยับยั้งการกระทำผิด เพราะราษฎรเหล่านี้บางคนไม่มีเงินเสียค่าปรับจึงต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ดังนี้ ปัญหาในเรื่องนี้ควรรอกการลงโทษ คดีที่ทำลายป่าหรือไม่เพียงใดจึงเป็นปัญหาซึ่งควรได้รับการพิจารณาวางแนวทางปฏิบัติอย่างแน่ชัดต่อไป

การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการทำความผิด แต่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการทำความผิด ซึ่งศาลฎีกาได้วางแนวทางว่าเป็นทรัพย์สินที่ริบไม่ได้ ต้องคืนให้แก่เจ้าของที่แท้จริงไป เป็นช่องทางอีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลีกเลี่ยงกฎหมายมิให้ศาลริบทรัพย์สินของตน โดยนำบุคคลอื่นมาแอบอ้างว่าเป็นเจ้าของที่แท้จริง โดยอ้างสัญญาซื้อขาย ซึ่งทำอำพรางขึ้นมาแสดงต่อศาล เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1303/2510 คำพิพากษาฎีกาที่ 812/2514 คำพิพากษาฎีกาที่ 1010/2517 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1602-1603/2509 เป็นต้น หรือบางครั้งผู้กระทำความผิดเช่าซื้อรถยนต์มาจากบริษัทโดยกำหนดค่าเช่าซื้อ 2 งวด แต่ละงวดห่างกัน 5 ปี และในระหว่างนั้นก็นำรถยนต์ไปขโมย หรือกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ พอถูกจับและถูกยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อมาเป็นของกลาง ในคดีอาญาก็ให้บริษัทที่เช่าซื้อมาขอคืน เพราะตามกฎหมายรถยนต์ยังเป็นของบริษัทที่ให้เช่าซื้อ ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการทำความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1528/2522) กรณีเหล่านี้ทำให้การบังคับโทษริบทรัพย์สินไม่สามารถบังคับได้ และทำให้การบังคับโทษไม่กระทบถึงนายทุนหรือผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดนำเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ มากระทำความผิดซ้ำได้อีก จึงเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยให้ศาลเท่านั้นเป็นคนสั่งเรื่องริบทรัพย์สิน และมีการพิจารณาคำร้องดังกล่าวอย่างรวดเร็วและเป็นทางการ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรมทั้งแก่เจ้าของที่แท้จริงและเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหาคนมาแอบอ้างเอาประโยชน์ได้ ซึ่งการปรับปรุงกฎหมายนี้ผู้เขียนขอเสนอวิธีการริบโดยอาศัยหลักสมคบ (conspiracy) โดยผลักภาวะการพิสูจน์ความผิดให้จำเลยพิสูจน์ให้ได้ว่า

ทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของตน และมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วย ในการกระทำความผิดอย่างไร หากพิสูจน์ไม่ได้ภายในกำหนดเวลา ทรัพย์สินนั้นศาลก็ต้องสั่งริบ ซึ่งนับว่ารวดเร็วและได้ผลในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก ดังเช่น การริบตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 มาตรา 30 และการริบแร่ ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 มาตรา 154 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการริบของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวเหมือนกันทุกประการ อีกทั้งการบังคับใช้มีประสิทธิภาพที่รวดเร็วและได้ผลในทางปฏิบัติดีพอสมควร โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ มาตรา 35 และพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 74 ทวิ ด้วยการยกเลิกข้อความในมาตราทั้งสอง ดังกล่าวนี้อย่างเสีย แล้วใช้ข้อความดังนี้แทน

"บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ อาวุธ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับในการกระทำความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีส่วนถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง และเมื่อพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาลแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน เพื่อให้บุคคลซึ่งอาจอ้างว่าเป็นเจ้าของมายื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าในคดีดังกล่าวจะปรากฏตัวบุคคลซึ่งอาจเชื่อว่าเป็นเจ้าของหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดอ้างตัวเป็นเจ้าของก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น หรือมีเจ้าของ แต่เจ้าของไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนไม่มีโอกาสทราบ หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดดังกล่าว อีกทั้งตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วที่จะป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น หรือไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนไม่มีโอกาสทราบ หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการนำทรัพย์สิน

ดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติ ให้ศาลสั่งริบ
 ทรัพย์ดังกล่าว เมื่อพันกำหนดสามสิบวันนับแต่วันแรกของวันประกาศใน
 หนังสือพิมพ์รายวันตามวรรคสอง และในกรณีนี้มีให้นำมาตรา 36 แห่ง
 ประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ"

โดยสรุป ในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎ
 หมายป่าไม้ ปรากฏหลักฐานว่าผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการดำเนินคดีอาญาในทุก ๆ ชั้น
 ตอน เริ่มตั้งแต่การ ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด มีผู้กระทำความผิดมากมายที่ไม่
 ถูกจับกุม เพราะส่วนใหญ่มักมี การกระทำความผิดอยู่ในป่าห่างไกลชุมชน ผู้กระทำความผิดมักซ่อน
 เร้นไม้ของกลาง และไม่มีเอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหาย จึงไม่มีผู้ใดชี้ช่องให้เบาะแส
 ข่าวสาร ตลอดจนเป็นพยานเพื่อสืบสวนจับกุมต่อมา ในชั้นสอบสวนและสั่งคดีของพนักงานอัยการ
 เห็นได้ว่ามีคดีประมาณเกือบร้อยละ 50 ที่ไม่สามารถฟ้องคดีได้เพราะไม่ปรากฏตัว
 ผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับตัวไม่ได้ หรือพยานหลักฐานอ่อน พนักงานอัยการ
 สั่งไม่ฟ้อง ส่วนในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาลจำเลยผู้กระทำความผิดมักจะไม่ได้รับโทษ
 จำคุกจริง เพราะมีบางส่วนจะได้รับการรอกการลงโทษ ส่วนการริบทรัพย์สิน มักจะมีผู้ทำ
 นิติกรรมอำพรางอ้างตนว่าเป็นเจ้าของที่แท้จริงและมิได้รู้เห็นเป็นใจในการทำผิดมาขอคืน
 ของกลาง ซึ่งทำให้การบังคับโทษริบทรัพย์ไม่อาจบังคับแก่ผู้กระทำความผิดได้ในทางปฏิบัติ
 ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัว มีโอกาสนำทรัพย์สินนั้นไปกระทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก

2. การบังคับทางปกครอง

กรณีแรก คือ การขับไล่บุคคลออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือสั่งให้
 รื้อถอน หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอันตรายแก่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามที่พระราชบัญญัติ
 ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 25 ให้อำนาจนั้นในทางปฏิบัติพบว่า
 พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ค่อยได้ใช้อำนาจนี้มากนัก บางพื้นที่ไม่เคยใช้อำนาจนี้เลย ทั้งนี้
 เพราะเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก เจ้าพนักงานไม่แน่ใจในการใช้อำนาจ
 ของตนว่าจะสามารถใช้กับกรณีตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ กล่าวคือ บางกรณี
 แน่ใจว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่พอสั่งรื้อถอนแล้ว มักถูกเจ้าของสิ่งปลูกสร้าง
 ร้องทุกข์กล่าวหาเจ้าหน้าที่ป่าไม้บุกรุกหรือลักทรัพย์หรือทำให้เสียทรัพย์ ฯลฯ ต่อ
 พนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์แล้วก็ดำเนินคดีกับเจ้าพนักงาน

ป่าไม้พื้ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่มั่นใจในการใช้อำนาจของตนและเกรงกลัวว่าจะถูกฟ้องกลับจึงไม่กล้าใช้อำนาจรื้อถอนตามกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่กฎหมายให้อำนาจ ดังนั้น ทางแก้ไขสำหรับเรื่องนี้ควรปรับปรุงวิธีการรื้อถอนของเจ้าพนักงานใหม่ โดยให้รื้อถอน พร้อมกับมีพยานในการรื้อถอนอย่างน้อย 2 คน ร่วมในการรื้อถอนด้วย ส่วนการแก้ปัญหาควรกระทำโดยเพิ่มบทกฎหมายให้ศาลมีอำนาจสั่งรื้อถอนโดยฉุกเฉิน ด้วยการยื่นคำร้องขอของเจ้าพนักงานป่าไม้พร้อมด้วยแสดงหลักฐานจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งได้สวนก่อนมีคำสั่งหรือไม่ก็ได้ จากนั้นศาลจึงออกคำสั่งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอันตรายแก่ป่าหรือป่าสงวนได้ แม้ว่าคดีเรื่องนั้นจะยังไม่มีการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลก่อนก็ตาม

กรณีที่สอง คือ อำนาจในการพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานใช้อำนาจนี้เพื่อคุ้มครองการ ใช้ทรัพยากรป่า ไม้อย่างอนุรักษ์น้อยมาก กล่าวคือการเพิกถอนใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต ส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่เหตุของการไม่ชำระค่าภาคหลวง มิใช่เพราะการใช้พื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ อันเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศน์ ดังนั้น แม้เอกชนได้รับสัมปทานให้ทำไม้หรือปลูกป่า ได้ตัดไม้เกินกำลังป่า เจ้าหน้าที่ก็ละเลยไม่ควบคุมหรือเพิกถอนใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตดังกล่าว

กรณีที่สาม คือ อำนาจบังคับให้ส่งข้อเท็จจริง หรือมาให้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐขอให้ส่งเอกสารหรือมาชี้แจงข้อเท็จจริง หากผู้ถูกเรียกให้ส่งหรือให้มาชี้แจงไม่ให้ความร่วมมือ มีความผิดตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แต่กลับไม่มีโทษทำให้การบังคับการทางปกครองนี้ไร้ผล และกรณีอำนาจบังคับให้เปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เชิญผู้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมาให้คำแนะนำ หรือให้ความเห็นหรือให้ข้อเท็จจริง หากบุคคลเหล่านี้ไม่ยอมมากลับไม่มีโทษเช่นกัน ทำให้การบังคับใช้มาตรการปกครองไร้ผล ขาดประสิทธิภาพ

โดยสรุป การบังคับใช้บทบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เห็นได้ว่า มิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งต้องการให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจทางปกครองควบคุมการใช้ประโยชน์ในที่ป่า หรือยับยั้งการทำลายพื้นที่ป่าไม้ได้อย่าง

รวดเร็วในทันทีทันใด เพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่กล้าใช้อำนาจของตนในการระงับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ป่าไม้ของชาติ โดยเฉพาะกรณีตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 หรือกรณีผู้รับสัมปทานทำไม้หรือปลูกป่าปลูกทดต้นไม้แล้วนำมาสวมต่ออำพรางเจ้าหน้าที่ก็มักจะมีการละเลยไม่ตรวจสอบเพิกถอนใบอนุญาต และกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐขอเอกสารหรือขอข้อมูลอันเป็นการขอให้ส่งข้อเท็จจริงและขอให้เปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ตามมาตรา 19 มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 แต่ผู้เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือก็ไม่มีโทษ ทำให้มาตรการปกครองในส่วนนี้เกือบไร้ผลบังคับ

จากปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำผิด ทั้งในทางอาญาและทางปกครองดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีผู้กระทำผิดบางส่วนที่ยังไม่ถูกดำเนินคดีอาญาหรือไม่ได้รับการบังคับใช้อำนาจปกครองโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ และบุคคลเหล่านี้ก็ยังคงบุกรุกหรือทำลายป่าไม้หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ในเขตป่าต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย